

**Ш. УӘЛИХАНОВ атындағы
КӨКШЕТАУ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**
Педагогика ғылымдары сериясы

№1 / 2025

**ВЕСТНИК
КОКШЕТАУСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА
имени Ш. УАЛИХАНОВА**
Серия Педагогические науки

**Ш.УӘЛИХАНОВ атындағы
КӨКШЕТАУ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОКШЕТАУСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА
имени Ш.УАЛИХАНОВА**

Меншік иесі **Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті КеАҚ**
Собственник **НАО Кокшетауский университет имени Ш.Уалиханова**

Бас редактор – Главный редактор
Смагулова Н.К., к.ф.н., ассоц. профессор
Бас редактордың орынбасары
Шуюшбаева Н.Н., PhD, ассоц. профессор
Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Уильям П. Риверс	д-р PhD
Кенжеғалиева М.Д.	д-р PhD
Тастанбекова К.	д-р PhD
Бурыкина М.Ю.	д.псих.н., профессор
Далингер В.А. д.п.н.,	д.п.н., профессор
Жахина Б.Б.	д.п.н., профессор
Абильдина С.К.	д.п.н., профессор
Мағауова А.С.	д.п.н., профессор
Стукаленко Н.М.	д.п.н., профессор
Кульгильдинова Т.А.	д.п.н., профессор
Шайхеслямова К.О.	д.п.н., профессор
Ахаев А.В.	д.п.н., профессор
Курманова Б.Ж.	д.п.н., доцент
Искакова А.Т.	к.п.н., профессор
Дамекова С.К.	к.п.н., доцент

Адрес редакции: 020000, г. Кокшетау, ул. Абая, 76
Тел.: + 7 (7162) 255597
Email: kokshetau_Ped_science@mail.ru

**ISSN 2708-5295 (print) және
ISSN 3078-4948 (online)**

**ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ
сериясы
№1/ 2025**

**серия ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ
НАУКИ**

Жауапты хатшы –
Отвественный секретарь
Курманова А.К.

2020 жылдан бастап шығады
Жылына 4 рет шығады

Издается с 2020 года
Выходит 4 рет шығады

Басуға 26.03.2025 ж. қол қойылды
Пішіні 60x84 1/12
Кітап-журнал қағазы
Көлемі 7 б.т.
Таралымы 200 дана
Бағасы келісім бойынша
Тапсырыс №27

Подписано в печать 26.03.2025 г.
Формат 60x84 1/12
Бумага книжно-журнальная
Объем 7 п.л.
Тираж 200 экз.
Цена договорная.
Заказ №27

Ш. Уәлиханов атындағы КУ
баспаханасында басылған

Отпечатано в типографии
Ку имени Ш.Уалиханова

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ГТАМР 16.21.07

А. А. Алтай¹, А. М. Абызова²

¹Докторант, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 040000, Қазақстан Республикасы. <https://orcid.org/0009-0007-3908-065X>. E-mail: altai.aidyn@bk.ru

² PhD доктор, оқытушы-дәріскер, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 040000, Қазақстан Республикасы. <https://orcid.org/0000-0003-4213-6806>. E-mail: rakhimova-86@mail.ru

ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМУДЫҢ РЕТРОИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ

Мақалада «лингвистикалық интеллект» ұғымының ерекшеліктері мен оны дамытудың ретроинновациялық принциптері қарастырылды. Термин қазіргі ғылым жағдайында экстралингвистикалық факторлардың ықпалына байланысты өзекті болып отыр. Оның құрылымдық жүйесін қалыптастыру, дамыту жолдары мен әдістемесін айқындау басты міндеттердің бірі. Әсіресе, жоғарғы оқу орны студенттерінің лингвистикалық интеллектісін жетілдірудің тәсілдерін анықтау зияткерлік қабілеті жоғары мамандарды даярлауға ықпал етеді. Әрі тілдің тұлға және қоғам дамуындағы қызметі мен рөлін жаңаша саралауға жол ашады. Аталған мақсатқа қол жеткізу білім алушылардың интеллектуалды қабілеттерін жоғарылатудың тың тетіктерін көрсетеді. Дегенмен қазіргі уақытқа дейін отандық ғылым тарапынан лингвистикалық интеллектіні дамытуға байланысты қадамдар толық өз бағасын алмай келеді. Сол себепті ұлттық болмыс пен тілді қолданушылардың ерекшеліктеріне негізделген дамыту әдістерін белгілеудің маңызы зор.

Түйін сөздер: лингвистикалық интеллект, ретроинновация, дамыту әдістемесі, ұлттық ерекшелік, педагогикалық-психологиялық принциптер.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

«Лингвистикалық интеллект» ұғымы жаңа ғылыми нысан ретінде зерттеушілердің назарын аудартып отыр. Әсіресе, жаһандық процестердің жаңа деңгейге өтуі мен білім беру кеңістігінің өзгерістерге ұшырауы тілге тікелей ықпал етуде. Осы себепті «лингвистикалық интеллект» ұғымының мәнін ашып, оны дамытудың нәтижелі жолдарын айқындау мақсатында зерттеуде психологиялық-танымдық аспекті басты нысан ретінде қарастырылды. Соңғы кездерде жүргізілген шетелдік зерттеулердің қорытындысы бұл бағытта орындалатын әрекеттердің көрсеткіші жоғары болатынын айғақтайды.

Осыған байланысты, тілді қолданушылардың спецификасын толық ескере отырып, лингвистикалық интеллектіні дамытудың ұтымды концепциясын жасау қажеттілігі туындады. Бұл міндетті орындау үшін Ж.Аймауытовтың ретроинновациялық көзқарастары жетекші пікір ретінде алынды. Зерттеуші эмпирикалық қағидалар негізінде білімгерлердің табиғи ерекшеліктеріне сүйену арқылы, оқыту мақсаттарына жетудің ұтымдылығын көрсеткен. Осы мәндегі тұжырымдар А.Байтұрсынұлы, М.Жұмабаев, Г.Гарднердің еңбектерінде көрініс тапқан.

Ұсынылған деректер мен анықталған нәтижелер қазіргі ғылыми ақпараттармен сараланып, концептуалды байланыс және құрылымдық-модельдік анализ нәтижесінде студенттердің лингвистикалық интеллектісін дамытудың негізгі әдістері ретінде тұжырымдалды. Оларды практикалық оқыту барысында ұстану мен әдістемелік тұрғыда

қолдану студенттердің лингвистикалық интеллектісін дамытуға мүмкіндік береді.

КІРІСПЕ

«Лингвистикалық интеллект» ұғымы қазіргі ғылым парадигмасындағы тың құбылыс болып саналады. Қазіргі уақытта аталған түсінікті жан-жақты ашу басты міндетке айналды. Жүргізілген зерттеулерге сүйене отырып терминге келесідей анықтама беруге болады: «лингвистикалық интеллект – нақты мақсатқа жету үшін, жеке тұлғаның тілді ауызша да, жазбаша да толық көлемде пайдалана алу қабілеті» [1].

Жалпы, лингвистикалық интеллектіге отандық және шетелдік зерттеушілердің берген анықтамалары көп. Бүгінде бұл бағыттағы жұмыстар бірнеше мәселені шешуді міндет еткен. Олардың ішінде терминнің ғылым парадигмасындағы орнын айқындау, лингвистикалық интеллектінің жүйесін белгілеу және оны дамыту жолдарын көрсету міндеттері бар. Алайда ғылыми жұмыс нәтижелері ұғымның онтологиялық болмысын айқындауға мән беріп, оны қалыптастыру мен ілгерілету міндеттерін толық көлемде орындай алмай келеді. Осыған байланысты, лингвистикалық интеллектіні дамытудың ұтымды жолдарын анықтау маңызы артып отыр.

Лингвистикалық интеллектіні өркендетуге мүмкіндік беретін әдістемені жасау бірнеше міндетті қатар шешуге жағдай туғызады. Жасанды интеллектінің актуалдануы, экстралингвистикалық факторлар ықпалының арта түсуі бұл мәселенің өзектілігін еселеді. Сондықтан білім алушылардың лингвистикалық интеллектісін дамыту тәсілдерін зерттеуді өз міндетіміз ретінде айқындаймыз. Оны жетілдіруде Г.Гарднер тіл мен оны қолданушылардың мәдени ерекшеліктерін ескеру маңызын алға тартады [2]. Сондықтан біздің пікірімізше тілдің және оны қолданушылардың табиғи ерекшеліктерін негізге алу аса маңызды. Осы себепті Ж.Аймауытов еңбектеріндегі педагогикалық-психологиялық ұстанымдар лингвистикалық интеллектіні дамытудың жаңа моделі ретінде қарастырылуы қажет.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

Зерттеу студенттердің лингвистикалық интеллектісін дамыту принциптерін көпқырлы саралауға негізделген. Біздің пікірімізше, **лингвистикалық интеллект** – тұлғаның ақыл-ой қабілетінен хабар беріп, тілді жан-жақты игеру мен тіл арқылы әрекет ете алу қабілеттілігі. Ф.Оразбаева «ойлау тілмен жарыққа шығады, сөйтіп, ол тілдегі единицалар арқылы екінші біреуге түсіндіріледі» дейді [3;250]. Ғалым өз пікірінде тіл үйретуде ойлау процестеріне мән берген. Осының негізінде тілдің ойлаумен етене жақын екені айқындалады. Бұдан бөлек әр ұлттың тіліне сай, ойлау жүйесінде де айырмашылықтар көп. Сәйкесінше, осындай табиғи ерекшеліктерді ескере келіп, лингвистикалық интеллектіні дамыту жолдары қарастырылуы керек. Осыған байланысты тиімді жолдарды ашу мақсатында Ж.Аймауытовтың «Психология» еңбегіндегі көзқарастары сараланды [4]. Ғылыми зерттеуде білім алушының ментальды-интеллектуалды ерекшеліктері эмпирикалық анализге сүйене келе анықталды. Сонымен қатар, ақыл-ой қабілетін жетілдірудің ұлттық-танымдық қырлары жіті зерделенген. Тәжірибелік аспектісіне байланысты өз зерттеуімізде бұл нәтижелерді пайдалану орынды деп білеміз. Бұл тұжырымдарға сүйену лингвистикалық интеллектіні дамытудың табиғи негіздерін қалыптастырып береді.

Студенттің лингвистикалық интеллектісін дамытудың тиімді концепциясын жасау мақсатында ең алдымен құрылымдық анализ және модельдеу әдістері пайдаланылды. Соның негізінде тілдік қабілеттерді ұтымды жетілдіруге мүмкіндік беретін тәсілдердің кешені ұсынылды. Әдістердің тиімділігі негізінде олардың жаңа құрылымы жасалып отыр. Бұл жүйе тілді оқытудың инновациялық аспектілерін белгілейді. Ғалымның ұсынған тұжымдарына контекстілік анализ жүргізу лингвистикалық интеллектіні дамытуға қолайлы психологиялық климат туындататын факторларды айқындады. Сондай-ақ, аталған процесс барысында орын

алатын кейбір мәселелерге назар аударылды. Біздің пікірімізше, оқыту барысында бұл аспекті ерекше көңіл бөлуді қажет етеді. Анықталған тілдік және дүниетанымдық деректер біздің болжамымыз бойынша жаңа форматтағы интеллектуалды дамыту стратегиясын құруға жол ашады. Құрылымдық-модельдеу және контекстілік анализдер нәтижесінде белгілі болған ғылыми көрсеткіштерді ұсыну үшін сипаттамалық әдіс қолданылды. Солайша, зерттеудің бірнеше сатысындағы объективті деректер концептуалды байланысты сақтай отырып, жүйелі ұсынылды. Ізденістер ғылыми нәтижелердің танымдық аспектісін талдау мақсатында когнитивті зерттеу әдістеріне құрылған. Бұл лингвистикалық интеллектіні дамыту міндетін танымдық ерекшеліктермен тығыз байланыста жүзеге асыруды оңтайлы етеді. Әрі оның тиімділігін арттыра түседі деп санаймыз.

Лингвистикалық интеллектіні жетілдірудің тың әдістемесін жасау педагогикалық үдеріске деген көзқарастың түбегейлі жаңаруына алып келеді. Сонымен қатар, оқыту процесінің құндылықтарын да алмастырады. Аталған мәселе, шетелдік зерттеушілердің еңбектерінде қарастырылған [5]. Авторлар өз зерттеуінде лингвистикалық және педагогикалық зерттеулердің өзара тиімді әрекеттесуі оқытудың өнімділігін арттырып, интеллектуалды деңгейді өсіретінін айқындады. Демек, бұл жағдайда фундаменталды өзгерістер орын алады. Зерттеулерде білім алушылардың жазба жұмысын орындау кезіндегі лингвистикалық интеллектінің рөлі де қарастырылып келеді [6]. Бұл зерттеу нысанының интеллектуалды әрекеттің барлық аспектісін қамтитынын көрсетеді. Келесі зерттеуде ақыл-ой қабілеттерінің артуы білім алушылардың стратегиялық құзыреттіліктерін дамытатынына үлкен мән берілген [7]. Айта кетерлігі, мұндай нәтижеге барлық интеллект түрлерінің дамуы ғана жол ашады. Оның ішінде әрине лингвистикалық интеллекті де бар. Ұғымның адам өміріне әсерін толыққанды зерделеуде психологиялық болмыспен байланысы бар екені белгілі болды. Ол белгілі бір деңгейде жеке тұлғаның психикалық жай-күйіне де әсер ете алады [8]. Осылайша, зерттеу объектісін лингвистика, педагогика және психология ғылымдарының тоғысында қарау тың деректер берді. Зерттеуде сараланып отырған Ж.Аймауытовтың концепциясы осы міндетті шешуге бағытталған.

Оқыту мәселесін аталған аспектіде қараған отандық ғалымдардың жұмыстары да бар. М.Жұмабаев өз еңбегінде «тілі кем болса, адамның қор болғаны. Адамның толық мағынамен адам болуы тіл арқасында. Ұлтының ұлт болуы үшін бірінші шарт тілі болуы» [9;114] деп тіл маңызын көрсетеді. Өз ойын жалғай келе «баланың тілін шын дұрыс жолға салатын, дұрыстайтын, байытатын мектеп» [9;116] дейді. Солайша, білім алушылардың тілді толық, сапалы меңгере келіп, лингвистикалық интеллектіні қалыптастыра алуы тікелей оқыту барысында орындалатын әрекеттерге байланысты. А.Байтұрсынұлы «һәр жұрттың түрінде, тұтынған жолында, мінезінде қандай басқалық болса, тілінде һәм сондай басқалық болады» [10;5] дейді. Бұл пікір тілдің ұлт болмысымен терең астасып жатқандығын көрсете отырып, оны зерттеу мен оқытуда жалпы қағидаларды ұстанудың қателігін көрсетеді. Яғни, тіл мәселесінде оған табиғатынан жақын көзқарастарды ұстанған абзал. Өз кезегінде мұндай принципті қатаң сақтау зерттеуді нәтижелі етеді. Жоғарыда айтылған деректерді түйіндей отырып, біз зерттеудің түпкілікті қағидасын А.Байтұрсынұлының пайымдауы көрсетеді деп санаймыз. Осыған байланысты Ж.Аймауытовтың тұжырымдары студенттердің лингвистикалық интеллектісін дамытудың жаңа негізіне айналады.

НӘТИЖЕЛЕР

Ж.Аймауытовтың еңбегінде білім алушының дағдыларын қалыптастыру кешенді құбылыс ретінде көрсетілген. Оқыту және тәрбиелеу мақсатын былайша айқындайды: «тәрбиені былай тағайындауға болады: қылық пен икемділік жүзінде бойына сіңірген әдеттерді іс істеуге (амалға) жанастырып ұйымдастыру. Тәрбиенің жалпы мақсаты – адамның амалға оңтайын жетілдіру екенін көреміз» [4;61]. Ғалым амал ретінде жеке тұлғаның белгілі бір іс-әрекеттерді орындауға бейімділігін көрсетеді. Оқыту мен тәрбиелеудің түпкі міндеті – білім алушыны қабілетті субъектіге айналдыру. Тұлғаның амал-қабілеттерінің қатарына

лингвистикалық интеллекті де кіреді. Оған келесі пікірді дәлел етеміз: «амал деген сөзді кең мағынада ұғу керек; жазу, сөйлеу, бірденеге талпыну, бірденеден қашу – көңілдің түрлі күйі, бәрі де амалға жатады» [4;60]. Зерттеуші лингвистикалық интеллектіні тура мәнінде қолданбаған. Алайда жазу және сөйлеу дағдыларын басқаларынан жоғары қойып, оларды адамның басты қабілеттерінің қатарына қосады. Пайымдау лингвистикалық интеллект ұғымын меңзейді. Оны келесі ой нақты айғақтайды: «шәкірт ер жетіп, жігіттік жасына басқан сайын, ойлау құралы сөзге айнала бергені жөн. Оқытылатын нәрсені дені-ақ «сөз, сөз, сөз» арқылы болуға тиіс» [4;165]. Байқап отырғанымыздай, Ж.Аймауытов өз зерттеуінде жазу мен сөйлеуді басты қабілетке жатқызып, сөзді ойлау құралы деп санаған. Бұл тікелей лингвистикалық интеллекті ұғымын білдіреді. Оны қалыптастыру мен дамыту тәрбиелеу процесінің негізінде жүзеге асады деген. Бірақ автор танымындағы тәрбиелеу ұғымы бір арналы ұғым емес. Термин оқыту, мен педагогикалық процестің барлық аспектілерін шоғырландырады. Сөйтіп, лингвистикалық интеллектіні дамыту бір жағынан үздіксіз, нақты әрекеттер негізінде орындалатын міндет болса, екінші жағынан оның нәтижесі қалыптасқан дағдылар арқылы көрініс табады.

Зерттеуші лингвистикалық интеллект ұғымын зерттеп, оны бірнеше аспектіде қарастырды. Оның бір қыры – дамыту әдістемесі. Аталған аспектінің басты принципі келесідей көрініс табады: «сөзді дұрыс ұғатын болса, неғұрлым керекті сөзді бұлжытпай жаттаса, соғұрлым жақсы бола бермек» [4;164]. Мұнда лингвистикалық интеллектіні дамытушы басты элемент – тіл бірліктері. Яғни, оқыту барысында білім алушының сөзді ұғу, қабылдау, сезе білу және жадында сақтай алуы дамыту әдістемесінің негізі болмақ. Келесі аспект – интеллектуалды ерекшеліктерге негізделеді. Ол жайында ғалым: «тіл – ішкі сырды сыртқа шығаратын құрал. Әр заманда тіл ішкі сырды әртүрлі шығаратын болған. Адам тілінің өркендеген дәуірін бала да басынан кешеді. Бала шыр етіп жерге түскенде, дыбыспен бірге туады» [4;191] дейді. Бұл адамның интеллектуалды және биологиялық дамуында тілдің айқындаушы рөл ойнайтынын көрсетеді. Сондай-ақ, тіл адамның ойлау әрекетінің тасымалдануы мен вербализациясының негізі екенін білдіреді. Осының негізінде лингвистикалық интеллектіні дамытудың басты бағыттары айқындалды.

Ж.Аймауытов тұжырымдаған дамыту әдістемесі ұлттық болмысқа сай келетін принциптерге құрылған. Оқытуда табиғи ерекшеліктер ескеріліп, концепция педагогикалық-психологиялық фактор негізінде жасалған. Солайша, ғалымның әдістемесі психологиялық ерекшеліктерден туындайтын тәсілдерден тұрады. Келесідей әдістерді бөліп көрсетуге болады: қызығушылық туындату әдісі, тілді үлгілік оқыту әдісі, тілдік икемділікті қалыптастыру әдісі, тілдік әдеттендіру әдісі. Байқайтын болсақ, аталған ұғымдардың барлығы адам психологиясымен тығыз байланысты. Біздің пікірімізше, Ж.Аймауытовтың тұжырымы осы себепті де ерекше. Көрсетілген әр бірлікті жеке талдау арқылы мінез-құлық белгілерін жинақтай отырып, лингвистикалық интеллектіні дамытудың ұстанымдарына айналдыруға болады.

ТАЛҚЫЛАУ

Бірінші әдіс – **қызығушылық туындату әдісі**. Автор тұжырымындағы бұл әдісті басты орынға қоюдың объективті себептері бар. Өз жұмысында зерттеуші бұл тәсілге «таңсыққойлық» деген атау берген. «Таңсыққойлықтың мағынасы – нәрсені өте жақсы білуге, толық білуге тырысу. Бұл сезім жоғарылап, ақыл-оймен назарланатын түрге айналса, пәлсепелі білім аңсауға айналады» [4;119]. Аталған мінез кез келген жаңа білім түрін игерудің алғышарты. Бұл білім алушылардың мотивациялық қабілеті арқылы оқытуды көздейтін әрекет. Бастапқы формадағы «таңсыққойлық» жүйелі жұмыс жасалған жағдайда «пәлсепелі білім» аңсауға айналады. Бұл дегеніміз ізденімпаздық және зерттеушілік қабілеттерге ие болу. Жоғары дағдыларға жету оқытушының әдістемелік әрекеттері арқылы жүзеге асады. Айта кететін нәрсе, «қызығушылық туындату» дегеніміздің өзі студенттің ең алдымен процеске деген ұмтылысын қалыптастыру. Болашақта орындалатын әрекеттердің

психологиялық позитивті негізін жасап алу. Осыған байланысты, бұл әдіс біздің модельде бірінші орынға қойылды. «Оқытушы әуелі бірдемені көрсетіп, не істеп, болмаса бір амалды сөзбен суреттеп, баланың ынтасын қоздыруы керек» [4;120]. Тиісті әрекет формалары тұрақты жүргізілген жағдайда білімгердің тілдік дағдылары дамиды. Екінші жағынан, бұл міндет тікелей оқытушының шеберлігі негізінде ғана орындалады. Біздің пікірімізше, студенттің лингвистикалық интеллектісін дамытуда бұл қағида қатаң сақталуы керек. Процесс барысында білімгердің ұдайы тілге қатысты жаңа нәрсені танып, әрі оған қызығушылығын сақтауына үлкен көңіл бөлінуі керек. Олай болмаған жағдайда оқыту формальды сипат алады. Екінші жағынан, оқытушының дұрыс стратегия таңдап, үлгі көрсете алуы, шеберлік танытуы арқылы лингвистикалық интеллектіні дамытудың тиімді жолдары таңдалады. Әдіс аясында табиғи мінез қалпы мен педагогикалық әрекеттің пайдалы синтезі қалыптасады. Бұдан тыс, білімгердің тілді игеру барысында қызығушылығы қалыптастырылмаса, лингвистикалық интеллектіні дамытудың мүмкіндіктері болмайды. Біздің пайымдауымызша, жоғарғы оқу орны студенттерінің тілдік ойлау қабілетін жоғарылатуда бұл ұстаным басты орынға қойылуы қажет. Соның негізінде лингвистикалық интеллектіні дамытудың онтологиялық ерекшеліктері сақталады.

Екінші әдіс – *тілді үлгілік оқыту әдісі*. Оны өз жұмысында Ж.Аймауытов «еліктеушілік» деген. «Тіл, өнер, түрлі мекеме, дүкен, білім жүзіндегі адам баласының барлық тапқан-таянғаны – әлеуметтік тегіне тарту жолымен ұрпақтан-ұрпаққа қалып отырады. Үрім-бұтақ алдыңғы атасына еліктейді» [4;121]. Адамзат өркениетінің дамуында еліктеушіліктің орны айқын көрінеді. Бұл әсіресе білім алушының табиғатынан көрініс табады. Бұдан бөлек, ғалым өз зерттеуінде көрсетіп отырғаны секілді, бір буынның жинақтаған білім мен қабілет қоры екінші ұрпаққа қалады. Ондай эмпирикалық объектілердің қатарына тіл де кіреді. Демек, тілді нақты бір уақыт аралығында қолданған адамдардың еңбегінің нәтижесі ретінде қарастырып, оны меңгертуде табиғи еліктеушілік принципі сақтау керек. Екіншіден, білім алушының бойында бұл қасиеттің басым болатынын ескерсек, лингвистикалық интеллектіні тілдік-тарихи образдар көмегімен де дамытуға әбден болады. Мәселен, ЖОО студентінің лингвистикалық интеллектісін дамытуда ұлттық мәні бар Абай, Махамбет, А.Байтұрсынұлы, М.Дулатұлы, М.Әуезов, Қ.Сәтпаев сынды тұлғалардың лингвистикалық интеллектісінің моделін үлгі ретінде алып, соның негізінде қызығушылық пен еліктеушілікті оята отырып, нәтижеге жете аламыз. Сондықтан да бұл әдісті – үлгілік деп қарастыру орынды. Мұндағы барлық әрекет білімгердің ерікті қалауын туындатуды көздеген. Сәйкесінше, оның нәтижелігі де жоғары болады. Бүгінгі білім беру жүйесінде білім алушының қызығушылығын ескеру, тарихи сабақтастықты сақтау, педагогикалық үрдіске қатысуын ынталандыру маңыздылығын ескерсек, ғалымның ұстанымы бұл міндеттерді толық орындайтын әдіс екені айқын. Бұл нәрсе екінші бір факторды туындатады. «Бәсекелесу сезімі табиғатымыздың негізінде бар; әлеуметтің алға басуы көбінесе осы сезім арқылы болады. Ақылды мұғалім бұл соқыр сезімнен де пайда шығарады» [4;123]. Пікір қазіргі білім беруде кеңінен қолданып келе жатыр. Барлық білім беру деңгейлерінде, оның ішінде ЖОО-да сапаны нығайту мақсатында кәсіби бәсекелестікті туындатуға мән беріледі. Лингвистикалық интеллектіні нысан ретінде алып үлгілік әдіс негізінде білімгерлердің мотивациясын қалыптастырып, оны өзара сапалы бәсекелестік арқылы бекітуге болады. Солайша, процесте сыртқы факторлардың қажеттілігі болмайды. Керісінше, дамыту қалыпты, үйреншікті жағдайда жүзеге асады. Әрі бұл әдісті қолдана отырып, білімгерлерді өзара интеллектуалды жетілдіруге болады. Әрекет барысында ынталандыру алгоритмдері қарастырылғаны жөн. Сонда студенттің лингвистикалық интеллектісін дамыту үздіксіз өтетін автономды процеске айналады. Білімгерлер өзара бәсекелесу арқылы білім қорын жинақтайды.

Үшінші әдіс – *тілдік икемділікті қалыптастыру әдісі*. Бұл әдістегі міндет нақты мақсатты көздей отырып, лингвистикалық интеллектіні орныққан дағдыға айналдыру. Осы жайлы ғалымның келесідей пікірін қарастыруға болады: «икемдеріміздің көбі белгілі жаста піседі. Осы икемдерімізді қанағаттандырырлық кезінде керекті нәрсеге даяр болса, ол нәрсеге

дағдылы амал пайда болып, ол амал нығая бермекші» [4;125]. Лингвистикалық интеллектіні нысан ретінде қарастыратын болсақ, ол да тұлғаның басқа да түрлі дағдылары секілді нақты бір уақытта жетіледі. Алайда жоғарыда көрсетіліп отырғандай, оған ықпал ететін фактор қажет. Бұл кейстен екі мәселе анықталады. Біріншіден, білім алушының қабілетіне диагностика жүргізілуі керек. Нәтижесінде лингвистикалық интеллектіні дамытуға мүмкіндік беретін алғышарттар мен қабілет деңгейі айқындалады. Екіншіден, айқындалған лингвистикалық қабілет дәрежесіне сүйене отырып, тіл дамыту әрекеті жасалуы қажет. Уақыт өте келе орындалған амал тұрақты икемділікке жетіп, лингвистикалық интеллектіні қалыптастырады. Ойымызды келесі пікірмен дәлелдеуге болады: «пәлен жасқа, пәлендей икемі білінеді деп, қолма-қол көрсетерлік жоба жоқ; ол жоба әр уақытта аса жіті зерттеу, бақылаумен ғана табылатын нәрсе» [4;125]. Осы себепті, студенттің лингвистикалық интеллектісінің дәрежесіне ұдайы талдау жасалып, спецификалық дамыту стратегиясы жасалуы керек. Оқытушы нәтижеге жету үшін білім алушыларға ұдайы зерттеу жүргізіп отырады. Сондықтан бұл әдістің нәтижесі әлдеқайда жоғары болады деп санаймыз. Өйткені оны қолдануда жас ерекшелігі, психо-физиологиялық факторлар, білімгердің зияткерлік қабілеттері ескеріліп, барлық қадам соғай сай орындалады. Объективті жасалған қадамдар жоғары лингвистикалық интеллектіні қалыптастырады. Әдісті қолдану кезінде тілдік контекст таңдалып алып, білімгерлердің ақпаратты өңдеу, тілді барлық жағдайда қолдануына басымдық берілгені жөн. Сонда студенттің тілдік икемділігін толық қанағаттандыратын факторлар тиімді қолданылса, ол лингвистикалық интеллектінің дамуына жол ашады.

Төртінші әдіс – *тілдік әдеттендіру әдісі*. Ж.Аймауытов өз еңбегінде адамның табиғи ерекшеліктерін зерттей отырып, келесідей тұжырым жасайды: «миымызда сондай бір қасиет бар. Әуелде қиын көрінген нәрсе қайта-қайта істей берсе, жүре бара оңайланып кетеді. Тіпті, көп дағдыланса, ойланбастан, машина тәрізденіп істейтін боламыз» [4;125]. Бұл жағдайда тұлғаның дағдыны қалыптастыруға бағытталған әрекеттерінің нәтижесінде, адам бойында белгілі бір қабілеттің пайда болатыны жайлы айтылған. Назар аударарлық жайт, қабілет уақыт өте келе автоматты, өздігінен жүзеге асатын дәрежеге жетеді. Тұлға интеллектуалды әрекет түріне ие болады. Ол адам болмысына берік орнығып, ажырамастай күйге жетеді. Лингвистикалық интеллектіні дамыту кешенді құбылыс, әрі ұзақ мерзімді процесс болып табылады. Оны жетілдіруде бұл принципті пайдалана аламыз. Нақтырақ айтқанда, студент тілін жетілдіруге жағдай туғызатын жаттығулар, тапсырмалар, ізденістерді орындауға әдеттендіру арқылы білімгердің интеллектісін дамытуға мүмкіндік туады. Білім алушы осындай орта жағдайларына бейімделіп, өздігінен шығармашылық әрекет жасай алатын болады. Алайда процесс еркін жағдайда өтер болса нәтижелігі де жоғары болмақ. «Амалдарымыздың көбі ойландырмай, зорландырмай, оңай істелетін болса, соғұрлым ақылымыздың еркіндігі де мол болады» [4;134]. Студенттің тілін дамытуға әдеттендіру әдісін ұстану кезінде ескеретін маңызды фактор шығармашылық және ізденістік еркіндікті беру. Қалыпты білім алу форматынан ауытқымау. Осы ерекшеліктерді ұстану білімгерді табиғи орта жағдайынан шығармай-ақ, оның «ақыл еркіндігіне» жетуіне жол ашады. Бұл дегеніміз дамыған лингвистикалық интеллектіге жету деген сөз. Аталған жағдайда әдістемелік шеберлік те керек. «Шәкірттерге дерексіз жақсы сөздерді, үгіт-насихаттарды көп сөйлей бермей, оның орнына ойын, сезімін амалын тырна қатар өркендету үшін кез келген жерде аңдып отырып, қолданған ережеңді іске асыруға талпын» [4;135]. Көрсетіліп отырған мәселе бүгінгі білім жүйесінде жиі қайталанатын қателік. Әсіресе, тіл дамытуда дағды қалыптастыратын нәтижелі қадамдар керек. Лингвистикалық интеллектіні дамытуда ең алдымен, формализмнен алшақтап, бүгінгі қоғам талаптарына сай келетін әрі әрекет соңында студенттің ой-сезім жүйесінде әсер қалтыратын кешенді оқыту керек. Мұндағы басты әдіс – тұрақты әдеттендіру. Оның ерекшелігі – жалаң тапсырмалар қорын құрастыру емес, керісінше тілдік дағдыларды іркіліссіз, еркін жасалатын деңгейге жеткізіп, білімгердің ойына тікелей ықпал жасайтын стратегия қалыптастыру. Бұл лингвистикалық интеллектіні дамытуда ұстанатын қорытынды әдіс. Жоғарыда сипатталған тәсілдердің барлығы қорытындысында әдеттендіру арқылы нақты қабілеттің қалыптасуына негіз болады.

Ж.Аймауытовтың ұсынған тұжырымдамасының аясы өте кең. Бірақ оқытудың психологиялық ерекшеліктері мен тілдің табиғи сипаты ескерілгендіктен, зерттеу нәтижелерін лингвистикалық интеллектіні дамытудың әдістері қатарына жатқызамыз. Ескерілетін маңызды мәселе біз сипаттаған тәсілдер жеке дара емес, комплексті түрде, сабақтастықты сақтай отырып қолданылуы шарт. Әдістер жүйесін келесі сызба арқылы көрсетуге болады:

Сызба 1 – Лингвистикалық интеллектіні дамытудың ретроинновациялық әдістері

ҚОРЫТЫНДЫ

Ж. Аймауытовтың оқытуға, оның ішінде тілді меңгертуге қатысты тұжырымдары бірнеше аспектіні қамтиды. Ең маңыздысы ғалымның білім алушының тілін жетілдіруде табиғатына жақын, психологиясына сай төте жолдарды таңдап алуы. Лингвистикалық интеллектіні дамыту секілді ұзақ мерзімді алатын, кешенді түрде, тұрақты орындауды қажет ететін оқыту түрінде ұлт болмысына, халық менталитетіне, білімгердің жаратылысына кереғар әдістерді қолдануға болмайды. Ондай жаңашылдықтар осы уақытқа дейін өз нәтижесін берген жоқ. Біздің ойымызша, студенттердің лингвистикалық интеллектісін дамыту ісінде қарастырылған әдістер негізгі ұстанымдар ретінде қабылдануы қажет. Болашақта орындалатын барлық қадамдар осы принциптерден туныдайтын болса, өз нәтижесін береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Fernando. F., Zablotskaya. K., Minker. W. Text categorization methods for automatic estimation of verbal intelligence // Expert Systems with Applications, 2012. – №39(10). – P. 9807-9820.
- 2 Гарнер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта. – Москва: Вильяме, 2007. – 801 с.
- 3 Оразбаева Ф. Тіл әлемі. Мақалалар, зерттеулер. – Алматы: Ан-арыс, 2009. – 368 б.
- 4 Аймауытов Ж. Психология. – Алматы: Рауан, 1995. – 312 б.
- 5 Matthew. D., Hyun-Bin Hwang. Issues with pedagogical implications in applied linguistics research: A mixed-methods systematic evaluation // Research Methods in Applied Linguistics. 2024. - №3(1).
- 6 Rahimi. A., Qannadzadeh. J. Quantitative usage of logical connectors in Iranians' EFL Essay writing and logical and linguistic intelligences // Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2010. – №5. – P. 2012-2019.

7 Luwel. K., Foustana. A., Papadatos. Y., Verschaffel. L. The role of intelligence and feedback in children's strategy competence // Journal of Experimental Child Psychology. 2011. №108(1).

8 Francis, R., Hawes, D.J., Abbott, M.J., Costa, D.S.J. Cognitive mechanisms for worry in early adolescence: Re-examining the role of high verbal intelligence // Personality and Individual Differences. 2018. №120(1). – P. 179-184.

9 Жұмабаев. М. Педагогика. – Алматы: Самға, 2024. – 140 б.

10 Байтұрсынов. А. Тіл–құрал.– Астана: Алашорда, 2022. – 384 б.

Ретроинновационные методы развития лингвистического интеллекта

А. А. Алтай¹, А. М. Абызова²

¹Жетысуский университет имени И.Жансугурова, Талдыкорган, 040000, Республика Казахстан

²Жетысуский университет имени И.Жансугурова, Талдыкорган, 040000, Республика Казахстан

В статье рассмотрены особенности понятия «лингвистический интеллект» и принципы его развития. Термин становится актуальным в условиях современной науки в связи с влиянием экстралингвистических факторов. Одной из главных задач является определение путей и методик развития данного явления. Определение методик совершенствования лингвистического интеллекта студентов высших учебных заведений способствует подготовке специалистов с высокими интеллектуальными способностями. Также достижение этой цели помогает по-новому дифференцировать функции и роль языка в развитии личности и общества. На основе научных результатов определяются новые механизмы повышения интеллектуальных способностей обучающихся. Однако до настоящего времени со стороны отечественной науки шаги связанные с развитием лингвистического интеллекта не получили полной оценки. Поэтому важно установить методы развития, основанные на национальных особенностях пользователей языка.

Ключевые слова: лингвистический интеллект, ретроинновация, методика развития, национальная специфика, педагогико-психологические принципы.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1 Fernando. F., Zablotskaya. K., Minker. W. Text categorization methods for automatic estimation of verbal intelligence // Expert Systems with Applications, 2012. – №39(10). – P. 9807-9820.

2 Гарнер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта. – Москва: Вильяме, 2007. – 801 с.

3 Оразбаева Ф. Тіл әлемі. Мақалалар, зерттеулер. – Алматы: Ан-арыс, 2009. – 368 б.

4 Аймауытов Ж. Психология. – Алматы: Рауан, 1995. – 312 б.

5 Matthew. D., Hyun-Bin Hwang. Issues with pedagogical implications in applied linguistics research: A mixed-methods systematic evaluation // Research Methods in Applied Linguistics. 2024. - №3(1).

6 Rahimi. A., Qannadzadeh. J. Quantitative usage of logical connectors in Iranians' EFL Essay writing and logical and linguistic intelligences // Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2010. – №5. – P. 2012-2019.

7 Luwel. K., Foustana. A., Papadatos. Y., Verschaffel. L. The role of intelligence and feedback in children's strategy competence // Journal of Experimental Child Psychology. 2011. №108(1).

8 Francis, R., Hawes, D.J., Abbott, M.J., Costa, D.S.J. Cognitive mechanisms for worry in early adolescence: Re-examining the role of high verbal intelligence // *Personality and Individual Differences*. 2018. №120(1). – P. 179-184.

9 Жұмабаев. М. Педагогика. – Алматы: Самға, 2024. – 140 б.

10 Байтұрсынов. А. Тіл–құрал.– Астана: Алашорда, 2022. – 384 б.

Retroinnovative methods of linguistic intelligence development

A. A. Altay¹, A. M. Abyzova²

^{1,2} Zhetysu University named after I.Zhansugurov, Taldykorgan, 040000, Republic of Kazakhstan

The article discusses the features of the concept of «linguistic intelligence» and the principles of its development. The term is becoming relevant in the context of modern science due to the influence of extralinguistic factors. One of the main tasks is to identify ways and techniques for the development of this phenomenon. The definition of methods for improving the linguistic intelligence of university students contributes to the training of specialists with high intellectual abilities. Also, achieving this goal helps to differentiate the functions and role of language in the development of personality and society in a new way. Based on the scientific results, new mechanisms for improving students' intellectual abilities are being identified. However, to date, the steps related to the development of linguistic intelligence have not been fully evaluated by science. Therefore, it is important to establish development methods based on the national characteristics of language users.

Keywords: linguistic intelligence, retroinnovation, development methodology, national specifics, pedagogical and psychological principles.

REFERENCES

1 Fernando, F., Zablotskaya, K., Minker. W (2012), «Text categorization methods for automatic estimation of verbal intelligence» *Expert Systems with Applications*. vol. 39, no.10, – pp. 9807-9820.

2 Garner G. Strýktýra razýma: teoria mnojestvennogo intellekta [The Structure of the Mind: the theory of multiple intelligence] (Moscow, 2007).

3 Orazbaeva F. Til álemi. Maqalalar, zertteýler. [Language World. Articles, research] (Almaty, 2009).

4 Аймауытов J. Psihologiya [Psychology] (Almaty, 1995).

5 Matthew, D., Hyun-Bin Hwang. (2024), «Issues with pedagogical implications in applied linguistics research: A mixed-methods systematic evaluation» *Research Methods in Applied Linguistics*. vol.3, no.1

6 Rahimi, A., Qannadzadeh. J. (2010) «Quantitative usage of logical connectors in Iranians' EFL Essay writing and logical and linguistic intelligences» *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. – vol. 5, – pp. 2012-2019.

7 Luwel, K., Foustana, A., Papadatos, Y., Verschaffel. L. (2011) «The role of intelligence and feedback in children's strategy competence» *Journal of Experimental Child Psychology*. vol. 108, no.1.

8 Francis, R., Hawes, D.J., Abbott, M.J., Costa, D.S.J. (2018) «Cognitive mechanisms for worry in early adolescence: Re-examining the role of high verbal intelligence» *Personality and Individual Differences*. vol. 120, no.1, – pp. 179-184.

9 Jumabaev. M. Pedagogika [Pedagogy] (Almaty 2024).

10 Baitursynov. A. Til–qural [Language-tool] (Astana, 2022).

MRNTI 14.07.09

М. В. Akbergenova,¹ М. Zhambylkyzy²

¹PhD student in the specialty "Foreign Language: two foreign Languages", Faculty of Philology, Al-Farabi University, Almaty, 050000, The Republic Of Kazakhstan, e-mail: akbergenovameruert41@gmail.com

²Senior lecturer.PhD Faculty of philology, Al-Farabi University, Almaty, 050000, The Republic Of Kazakhstan, e-mail: marina.zhambyl@gmail.com

DEVELOPING SPEAKING THROUGH PODCASTS

The article examines the effect of listening to English-language podcasts on the development of conversational skills. The first part of the work focuses on various methods for learning and developing conversational skills. A podcast, as a form of media content, is an audio recording that can cover a wide range of topics and formats. In today's world, podcasts have gained immense popularity due to their accessibility and diversity. They allow listeners to immerse themselves in a language environment, which is particularly important for those learning English. It is also worth noting that podcasts can be used for self-study of the language. In the second part of the study, a survey was conducted among a group of students to identify the impact of podcasts on the development of their conversational skills.

The survey results showed that students who actively listen to English-language podcasts demonstrate significant improvement in their conversational abilities. They noted that podcasts help them not only expand their vocabulary but also improve their pronunciation and develop listening skills. In conclusion, the study found a positive influence of podcasts on the level of English language learning. Students who regularly listen to podcasts feel more confident when communicating in a foreign language and are able to express their thoughts more freely. This confirms the importance of using modern technologies and media formats in the educational process, which opens new horizons for language learning and contributes to a deeper understanding of the cultural aspects associated with the language.

Keywords: podcast, foreign language, speaking, method, internet, technology.

INTRODUCTION

Developing speaking skills is one of the most important tasks in the process of learning English. In our time, when international communications are becoming increasingly important, language proficiency not only opens doors to new opportunities, but also contributes to a deeper understanding of the culture and traditions of other countries. Speaking, as one of the key speech activities, requires constant practice, feedback and application in real-life situations. Therefore, the use of technology, such as podcasts, becomes an indispensable tool for students seeking to improve their speaking skills.

Podcasts, as already mentioned, are not only educational but also entertaining resources. They can cover a wide variety of topics - from science and technology to art and personal growth. This diversity allows students to choose those areas that really interest them. Due to this, interest and motivation for learning increase, since students do not have to do what they do not like. Instead, they can focus on those aspects of the language that they find most fascinating and inspiring [1, p.45].

In addition, podcasts of different levels of difficulty can be adapted to the specific needs of students: from beginner to advanced. This means that even beginners can find podcasts with simple dialogues and a slow pace of speech, which allows them not only to understand, but also to better absorb vocabulary and grammar. On the other hand, more experienced students can listen to

podcasts on topical issues, with a real accent of native speakers, which significantly expands their horizons and introduces them to the living language.

Using podcasts not only helps to develop listening skills, but also contributes to the automation of speech. With regular listening, students begin to catch intonations, accents, as well as complex grammatical constructions, which in turn has a positive effect on their own speech. Considering that podcasts are often created by native speakers, students can hear real conversations, which helps them better understand the context in which certain expressions, idioms, or phraseological units are used [2, p.163].

However, in order to get the most out of podcasts, it is important to properly organize the process of using them. For example, students can ask themselves some questions while listening: “What did I understand?”, “What new words or expressions did I hear?”, “How would I answer the questions or express my opinion on the topic under discussion?” Such exercises not only help to improve the level of understanding but also train students to formulate their thoughts in English, which will have a positive effect on their speaking skills in the future. However, improving speaking skills through podcasts can result in a lack of direct interaction with other people. Therefore, combining different types of educational resources is the key to success. For example, after listening to a podcast, students can organize a group discussion, where everyone expresses their opinion, asks questions, and talks about what they have learned. This approach contributes to the emergence of a situation close to real communication, where the possibility of integrating new lexical material into an active vocabulary becomes real.

In addition, podcasts can be a great complement to other traditional teaching methods. Teachers can incorporate audio files into their lessons, using them as discussion starters, role-playing assignments, or even homework material. This can greatly diversify the learning process and make it more interactive and relevant to modern requirements [3, p.54].

In terms of cultural enrichment, podcasts give students the opportunity to get acquainted with the cultural aspects of English-speaking countries. This can be especially relevant for students who are planning trips or want to work abroad. Understanding cultural traditions, customs, and even everyday communication in different countries significantly increases the chances of successful integration into a new language environment.

It should also be noted that modern podcasts often support audience feedback, allowing listeners to ask questions or share their thoughts via social media or comments. This creates an additional platform for interaction and exchange of experiences, which can be useful for students seeking to improve their speaking skills. Thus, podcasts are becoming not only an exciting tool for learning English, but also a powerful tool for developing speaking skills. They provide access to real English, helping students integrate into the language and cultural environment. The combination of technology, personal motivation and practical application of language in real situations will create an effective and deep learning system aimed at successfully mastering a foreign language [4, p.87]. Therefore, when conducting a study on the impact of podcasts on the development of speaking skills, one can expect significant positive results and student satisfaction from the learning process.

Statement of the Problem

Podcasts in the educational process are becoming an increasingly popular tool that promotes the development of oral speech and the active involvement of students in the learning process. Unlike traditional methods, which can be boring and monotonous, podcasts offer a dynamic and interactive approach to learning. This is due to the fact that they are a media format that can combine elements of audio and visualization, which in turn facilitates the perception of information.

The problem of low levels of oral speech skills among schoolchildren and students is relevant, since in the modern world, communication in a foreign language is becoming a necessary skill. Students often experience discomfort when trying to express their thoughts in a foreign language. This may be due to both a lack of confidence in their abilities and the fear of making a mistake and being criticized by peers or teachers. Isolation from active participation in discussions and a low degree of involvement in the educational process only aggravate the situation. Despite the presence

of confident participants who speak the language at a high level and actively support the discussion, most students remain in the shadows, trying not to speak up or limiting themselves to minimal participation. This creates an imbalance in the communication atmosphere and creates a feeling of injustice for those who cannot or do not want to speak. In such a situation, the education system needs new approaches and tools that would help improve the situation.

One of such tools is certainly podcasts. Their creative value as a teaching material can be used to stimulate students' interest in a foreign language and improve their oral skills. Podcasts allow students to independently choose topics of interest to them, which helps maintain motivation and engagement. By listening to podcasts, students have the opportunity to develop their listening skills, as well as expand their vocabulary and enrich their knowledge of the culture and life in the target language.

Moreover, podcasts help divide information into semantic blocks, which makes it easier to assimilate the material and highlight the main points. This is especially important in the learning process, where the ability to highlight key points is essential for further discussion and expressing one's own opinion. Students listening to podcasts can record their thoughts and ideas and then share them in class, which helps develop oral language and increases self-confidence. Expanding the format of communication by creating your own podcasts is also a powerful tool for improving oral skills. Students can work in groups, develop scripts, record their discussions and practice the language in a natural setting. This process not only develops speaking, but also teaches teamwork, which is an important skill in the modern world.

Podcasts can also be used to discuss current issues that students can analyze and express their opinions on. This creates space for critical thinking and develops argumentation skills, which are essential in any educational process. Students learn to perceive different points of view, discuss and defend their ideas, which has a positive effect on their self-expression.

Participation in podcasts opens up great opportunities for interaction with native speakers, since many of the materials created are international in nature and accessible to learners. This not only improves understanding and perception of the language, but also promotes cultural exchange and integration into the global community.

Podcasts can also serve as a means of self-reflection. By starting to listen to podcasts, students can become aware of how they perceive information, which helps them better understand their strengths and weaknesses in learning a foreign language. After discussing what they heard in a group or pair, participants can see each other's progress, evaluate their achievements and outline ways for further independent improvement. Thus, the use of podcasts in the educational process is a promising approach to overcome the existing difficulties associated with the development of students' oral speech skills. These audio materials create a positive learning atmosphere, increasing motivation and engagement [5, 89 p]. They contribute to the development of argumentation, critical thinking and self-confidence, which in turn makes the process of communicating in a foreign language more natural and comfortable.

Podcasts can make the educational process more engaging and effective. They have the potential not only to improve learning outcomes, but also to form a sustainable interest in languages, cultural exchange and self-expression. Therefore, the introduction of podcasts into the educational process is becoming a relevant and necessary step in modern conditions.

Thus, the purpose of the study is:

- to study the level of understanding and perception of information after listening to podcasts using a questionnaire;
- to determine which aspects of podcasts are most effective in improving speaking skills.

MATERIALS AND METHODS

We will use the well-known VOA (Voice of America) podcast as the material for the study.

VOA (Voice of America) podcasts are a valuable resource for anyone who wants to stay up to date with current events and trends affecting global politics, economics, culture and social issues.

These podcasts cover a wide range of topics, offering listeners a unique opportunity to get information from primary sources and hear expert opinions on various current issues.

The podcasts pay special attention to the quality of the content: each interview, report and discussion is prepared with the utmost care. This allows listeners to get not only factual data, but also a deeper understanding of the context of events, as well as different points of view on them. The VOA podcast format suggests a duration of 5 to 40 minutes, which makes them convenient for listening at any time, be it during a morning jog, during a break at work or during a trip.

Largely due to their balanced and objective presentation of information, VOA podcasts are becoming a basis for an informed audience that values true journalism. Various thematic issues cover not only local but also international events, allowing listeners to gain a full understanding of global trends and phenomena. Thus, VOA podcasts serve as an important tool for building awareness and understanding in a rapidly changing world where information is of paramount importance [6, p.203].

RESULTS AND DISCUSSION

As part of a research experiment, listening to a podcast was organized at Al-Farabi Kazakh National University, which covers various topics related to educational and cultural aspects. The participants in the experiment are second-year students who will be invited to participate in a survey after the podcast is completed.

The purpose of the survey is to assess how students perceive the information presented, how well they understand it, and how it relates to their personal experience and knowledge. The results of this survey will help identify the level of assimilation of the material and formulate recommendations for improving educational programs. The questionnaire includes the following questions:

1. What main idea did you understand from the podcast? (Open-ended question)
2. What key points were mentioned in the podcast? (Open-ended question)
3. Rate how much you understood the content of the podcast on a scale of 1 to 5 (1 - did not understand at all, 5 - completely understood).
4. How much did you like the podcast? (Rate on a scale of 1 to 5)

Data analysis:

After conducting a qualitative analysis of the experimental results, the following answers to the open-ended questions were identified (Table 1).

Table 1. - Survey results (Compiled by the author)

Student	Answer
1	The podcast covers the level of freedom of speech in modern society
2	The main idea is how media influences public opinion.
3	The podcast plays the role of journalists in the region in the field of disinformation.
4	It talks about how technology is changing the way we receive information.
5	The main idea is the need for critical thinking when consuming news.
6	The podcast discusses the influence of social media on the perception of information.
7	It focuses on the importance of independent media.
8	The main idea is how global events happen in local communities.
9	The podcast talks about the challenges that journalists face today.
10	It demands the protection of human rights.
11	The main idea is the role of education in the information society.
12	The podcast discusses how manipulation of information can affect choice.
13	It talks about the importance of transparency in the media.

Continuation of Table 1

14	The main idea is how cultural differences affect the perception of news.
15	The podcast focuses on the need for media literacy.
16	It discusses how crises represent public opinion.
17	The main idea is the influence of economic factors on journalism.
18	The podcast talks about the importance of maintaining press freedom.
19	It states that information should be accessible to everyone.
20	The main idea is the need for dialogue between different cultures.

The podcast participants demonstrated diversity in the construction of the main idea, which indicates the multifaceted nature of the topics discussed in the podcast. Most participants noted a high degree of freedom of speech, media literacy and the role of journalists. These aspects are important components of the modern information space, where each participant has the opportunity to express their views and convey their opinions to listeners.

The key points mentioned by the podcast participants cover a wide range of topics, including the impact of technology on society, the rise of disinformation in the digital world and cultural differences that create unique perspectives on current issues. This demonstrates the deep perception of information and the responsibility that participants take on in transferring knowledge and experience.

To increase the level of understanding and perception of information, it is recommended to conduct additional discussions after listening to the podcasts. This approach will not only allow participants to better understand the topics covered, but also give them the opportunity to share their thoughts, ask questions and listen to the opinions of others. Group discussions contribute to the formation of a more complete understanding of the problems that modern society faces and also help develop critical thinking. As a result of the analysis of the students' perception of the podcast, several key aspects regarding the comprehension of the presented information can be identified. Figure 1 shows the results of a survey that was conducted among 20 students. A significant number of participants, namely 8 people, rated their level of comprehension at 3 on a 5-point scale. This indicates that most students have a general understanding of the content of the podcast and are able to grasp the main ideas, despite possible nuances that remain unclear to them. Interestingly, only one student from the entire group was unable to grasp the essence of the podcast, which indicates a number of factors that contribute to the perception of information. This is probably due to the fact that the podcast was structured and contained clear arguments that allowed most students to understand the main idea. At the same time, a small number of students, namely 6 people, rated their comprehension at a below average level. This may indicate difficulties in comprehending certain points of the discussion or the presence of individual factors, such as the level of preparation, interest in the topic, or even the mood on the day of listening. In addition, 4 students rated their understanding as above average, which may indicate their greater interest in the topic under discussion or better preparedness to perceive such information. This aspect highlights the diversity of information perception among students and shows that the level of understanding may vary depending on personal factors and previous experience. Thus, the survey results highlight the importance of an individual approach to learning and the need to adapt educational materials to make them more accessible and understandable for different categories of students. Thus, the variation of indicators remained at an average level, which is an excellent indicator [7, p.11].

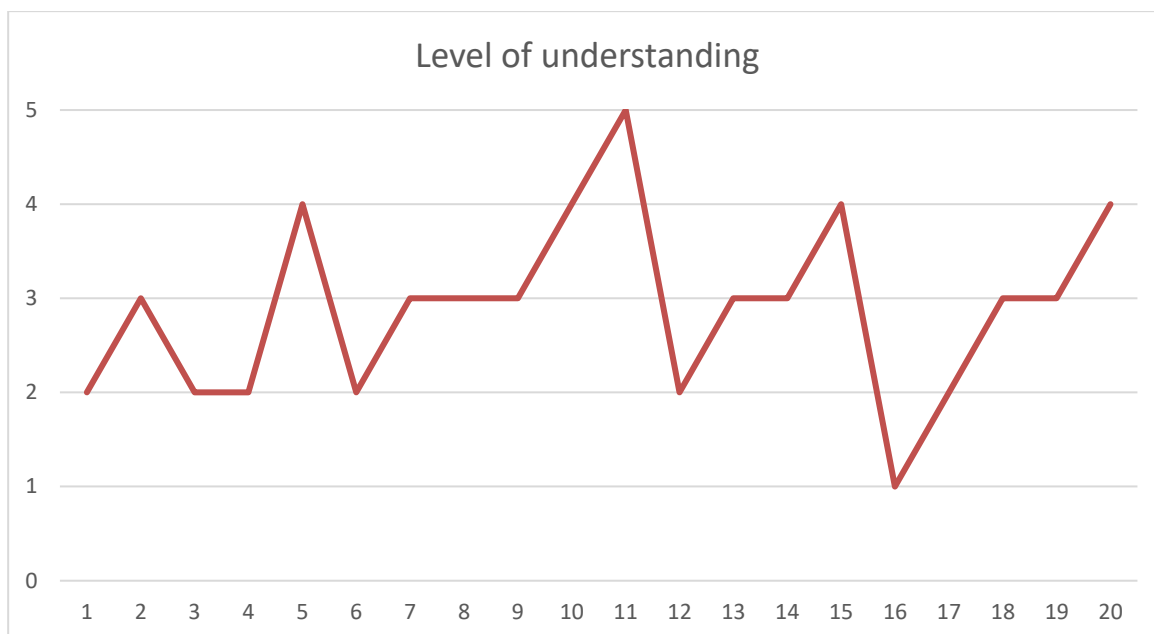

Figure 1 – Graph of the level of understanding (compiled by the author)

Based on the data presented in Figure 2, we can conclude that there is significant interest in the podcast. Out of 20 people surveyed, 9 rated it at 4 points, which indicates a positive perception and a high level of audience involvement. This result may indicate that the topic of the podcast is relevant and in demand among listeners. In addition, the presence of such a number of high ratings may be a sign of high-quality content that meets the interests and needs of the audience.

The creative side of podcasts plays a corresponding role in learning English, providing students with unique opportunities to improve their skills [8, p.34]. The variety of topics - from science and technology to culture and art - helps maintain interest and motivation.

By listening to podcasts, students can analyze information, form their own opinions and discuss unique ones. This develops not only language skills, but also critical thinking, which is an essential component of learning [9, p.72].

Additionally, podcasts often contain topical issues and discussions, allowing students to stay up-to-date with current events and cultural trends, which in turn enriches their speaking skills [10, p.56].

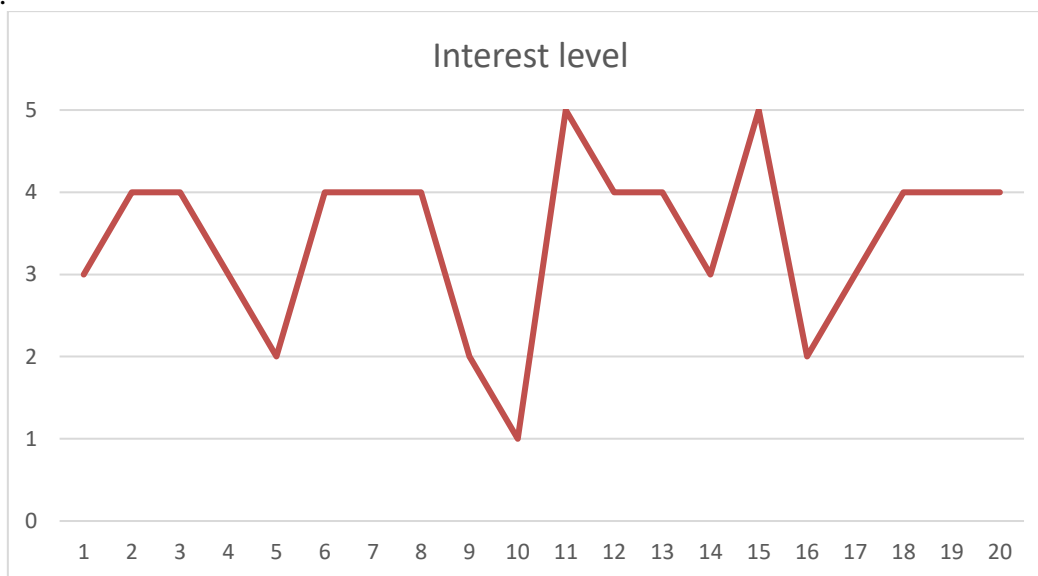

Figure 2 – Interest Level Graph (author's compilation)

CONCLUSION

In conclusion, the impact of podcasts on English language learning is undeniable and multifaceted, offering an attractive alternative and complement to traditional learning methods. The intrinsic benefits of listening to podcasts greatly contribute to improved comprehension, vocabulary development, and a more personalized learning experience.

One of the most important benefits of using podcasts for language learning is their accessibility and convenience. Unlike structured study sessions or rigid textbook schedules, podcasts offer flexibility. Learners can access episodes anytime and anywhere, seamlessly integrating language learning into their daily lives [11, p.35]. This adaptability accommodates a variety of learning styles and schedules, promoting a sense of autonomy and control over the learning process. The ability to listen while commuting, exercising, or completing other tasks maximizes learning efficiency, turning previously unproductive time into valuable learning opportunities. This convenience greatly enhances learner engagement and consistency, which are key factors in successful language acquisition.

Unlike the carefully crafted dialogues found in textbooks, podcast conversations often feature natural speech patterns, colloquial expressions, and idiomatic expressions. This authentic exposure introduces learners to the nuances of spoken English, bridging the gap between theoretical understanding and practical application [12, p.66]. The different accents and speaking styles found in different podcasts broaden the learner's perspective on different linguistic registers, improving comprehension and adaptability in real-life communicative situations.

The vast number of podcasts available, covering news, stories, interviews, and educational discussions, caters to a variety of learning interests and preferences. This variety keeps learners engaged and motivated, preventing the monotony often associated with traditional teaching methods. The ability to choose topics that match personal interests enhances the learning process, turning it from a chore into an enjoyable experience. This engagement is critical to long-term retention and the development of a true understanding of the English language. Learners are not simply memorizing vocabulary or grammar rules; they are actively engaging in meaningful and enriching experiences.

The cognitive mechanisms underlying the enhanced learning and retention of information through podcast listening are also noteworthy. The auditory nature of podcasts leverages the power of auditory learning by engaging a different part of the brain than traditional visual learning methods [13, p.45]. This multi-sensory approach, especially when combined with active note-taking or the use of transcripts, creates a richer and more memorable learning experience. The repetitive nature of listening to podcasts, especially those that focus on recurring topics or have familiar hosts, enhances learning through repeated exposure, a key principle of effective retention. This repeated exposure strengthens neural connections associated with the material being learned, making recall easier and more effective.

Furthermore, the context embedded in the narrative of podcasts significantly contributes to improved vocabulary retention. Unlike learning isolated words, listening to podcasts ensures that words are learned in a meaningful context, strengthening their associations and improving retention [14, p.12]. This contextual learning is critical to long-term retention, as learners do not simply memorize definitions but understand the nuances of how words are used in different situations. Emotional engagement, stimulated by compelling stories or engaging discussions, further enhances retention, as emotionally charged experiences are more easily recalled than neutral ones. This emotional connection makes learning a more meaningful and memorable experience. The conversational nature of many podcasts also helps improve pronunciation and intonation. By continually listening to native English speakers, learners subconsciously become familiar with correct pronunciation and intonation patterns. This subconscious learning, combined with active imitation and repetition, can significantly improve a learner's accent and overall fluency [15, p.231]. The opportunity to hear a wide range of accents and speaking styles further expands the learner's linguistic horizons, promoting adaptability and improving comprehension in a variety of

communicative contexts.

In conclusion, the use of podcasts in English learning and integrating podcasts into English learning strategies can significantly improve learning outcomes and create a more enjoyable and effective path to fluency.

REFERENCES

- 1 Polat, E. S., & Bukharikina, M. Yu. (2007). Modern Pedagogical and Information Technologies in the Education System / E. S. Polat, M. Yu. Bukharikina. – Moscow: Akademiya. – 368 p.
- 2 Galskova, N. D., & Gez, N. I. (2006). Theory of Foreign Language Teaching. Linguodidactics, Methodology, Study Guide for Students of Linguistic Universities and Departments of Foreign Languages of Higher Pedagogical Educational Institutions / N. D. Galskova, N. I. Gez. – Moscow: Publishing Center "Akademiya". – 336 p.
- 3 Kalentyeva, I. N. The Use of ICT in English Lessons as a Way to Increase Student Motivation in Secondary School. Pedagogy: Traditions and Innovations: Materials of the X International Scientific Conference (Kazan, December 2018). – Kazan: Young Scientist. – 74 p.
- 4 Kudryavtseva, L. V. (2013). The Use of Telecommunication Projects for the Formation of Foreign Language Sociocultural Competence in High School Students (on the Example of the USA and Russia) / L. V. Kudryavtseva // Foreign Language in School. No. 4. – 56 p.
- 5 Alkozina, E. A. (2013). The Use of Electronic Educational Resources in the Learning Process: Advantages and Disadvantages / E. A. Alkozina // Psychological and Pedagogical Journal Gaudeamus. No. 2. – 118 p.
- 6 Voice of America [Electronic Resource]. – Access mode: https://ru.wikipedia.org/wiki/Голос_Америки (accessed December 12, 2024)
- 7 Zakharova, I. G. (2003). Information Technologies in Education: A Study Guide for Students of Higher Pedagogical Educational Institutions / I. G. Zakharova. – Moscow: Publishing Center "Akademiya". – 334 p.
- 8 Trubitsyna, O. I. (2019). Methodology of Foreign Language Teaching: Textbook and Practicum for Academic Bachelor's Degree / O. I. Trubitsyna [et al.]; edited by O. I. Trubitsyna. – Moscow: Yurait Publishing. – 384 p.
- 9 Solomatina, A. G. (2011). Development of Speaking and Listening Skills of Students through Educational Podcasts / A. G. Solomatina // Language and Culture. No. 2 (14). – 415 p.
- 10 Sysoev, P. V. (2014). Podcasts in Foreign Language Teaching // Language and Culture. – pp. 189-201.
- 11 Pogulaev, F. V. (2017). Methodological Functions of Video Podcasts in Foreign Language Teaching // Bulletin of Tambov University. Series: Humanities. Vol. 22, No. 3 (167). – 63 p.
- 12 Musina, A. A., & Shkilev, R. E. (2019). Advantages of Using Podcasts in Teaching English to High School Students // Pedagogy. Issues of Theory and Practice. Tambov: Gramota. Vol. 4. Issue 1. – 29 p.
- 13 Sapukh, T. V. (2016). Development of Foreign Language Communicative Competence // Azimuth of Scientific Research. Pedagogy and Psychology. Vol. 5 - No. 3 (16). – pp. 150-153.
- 14 Stroykov, S. A., Mazina, A. A., & Stroykova, M. D. (2019). Formation of Listening Skills in Foreign Language Lessons in Secondary School through Podcasts and Video Podcasts // Higher Humanitarian Education of the 21st Century: Problems and Prospects: Materials of the Fourteenth International Scientific and Practical Conference. Samara: SGSPU. – pp. 237-243.
- 15 Matiash, A. V. (2017). Methodology of Teaching Listening in Foreign Language Classes in Secondary School // Collection of Articles of the XV International Scientific and Practical Conference "WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS", Penza. – pp. 214-216.

Сөйлеу дағдысын подкаст арқылы дамыту

М. Б. Ақбергенова¹, М. Жамбылқызы²

¹«Шетел тілі:екі шетел тілі» мамандығы бойынша докторант, Филология факультеті, Әл Фараби университеті, Алматы, 050000, Қазақстан Республикасы, e-mail: akbergenovameruert41@gmail.com

²Аға оқытушы.PhD Филология факультеті, Әл Фараби университеті, Алматы, 050000, Қазақстан Республикасы, e-mail: marina.zhambyl@gmail.com

Мақалада ағылшын тіліндегі подкасттарды тыңдаудың сөйлесу дағдысының дамуына әсері қарастырылған. Жұмыстың бірінші бөлігінде сөйлесу дағдысын үйрену және дамыту әдістеріне назар аударылады. Подкаст, медиа-контенттің бір түрі ретінде, кең ауқымды тақырыптар мен форматтарды қамтитын аудиозапись болып табылады. Қазіргі әлемде подкасттар өздерінің қолжетімділігі мен әртүрлілігі арқасында үлкен танымалдыққа ие болды. Олар тыңдаушыларға тілдік ортаға енуге мүмкіндік береді, бұл ағылшын тілін үйренушілер үшін өте маңызды. Сондай-ақ, подкасттарды тілді өз бетінше үйрену үшін пайдалануға болатынын атап өткен жөн. Зерттеудің екінші бөлігінде студенттер тобы арасында сауалнама жүргізілді, оның мақсаты подкасттардың олардың сөйлесу дағдысының деңгейіне әсерін анықтау болды.

Сауалнама нәтижелері ағылшын тіліндегі подкасттарды белсенді тыңдайтын студенттердің сөйлесу дағдыларында елеулі жақсулар байқалатынын көрсетті. Олар подкасттардың сөздік қорын кеңейтуге, айтылымды жақсартуға және тыңдау дағдыларын дамытуға көмектесетінін атап өтті. Зерттеудің қорытындысында подкасттардың ағылшын тілін үйрену деңгейіне оң әсер ететіні туралы қорытынды жасалды. Подкасттарды тұрақты тыңдайтын студенттер шетел тілінде сөйлескенде өздерін сенімді сезінеді және ойларын еркін білдіре алады. Бұл заманауи технологиялар мен медиаформаттарды білім беру процесінде пайдаланудың маңыздылығын растайды, бұл тілдерді үйренуге жаңа мүмкіндіктер ашады және тілмен байланысты мәдени аспектілерді тереңірек түсінуге ықпал етеді.

Кілт сөздер: подкаст, шетел тілі, сөйлеу, әдіс, интернет, технологиялар.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Полат Е. С., Бухаркина, М. Ю. (2007) Современные педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. – М.: Академия. – 368 с.
2. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. (2006) Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика, методика, учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. Заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М.: Издательский центра «Академия». 336 с.
3. Калентьева И. Н. Использование ИКТ на уроках английского языка как способ повышения мотивации обучающихся в средней школе. Педагогика: традиции и инновации: материалы X Междунар. науч. конф. (г. Казань, декабрь 2018 г.). – Казань: Молодой ученый. – 74 с.
4. Кудрявцева Л. В. (2013) Использование телекоммуникационных проектов для формирования иноязычной социокультурной компетенции у учащихся старших классов (на примере США и России) / Л. В. Кудрявцева // Иностранный язык в школе. № 4. – 56 с.
5. Алькозина Е. А. (2013) Использование электронных образовательных ресурсов в процессе обучения: достоинства и недостатки / Е. А. Алькозина // Психолого-педагогический журнал Гаудеамус. № 2. – 118 с.
6. Voice of America [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

https://ru.wikipedia.org/wiki/Голос_Америки (дата обращения 12.12.2024)

7. Захарова И. Г. (2003) Информационные технологии в образовании: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / И. Г. Захарова. – М.: Издательский центр «Академия». – 334 с.

8 Трубицына О. И. (2019) Методика обучения иностранному языку: учебник и практикум для академического бакалавриата / О. И. Трубицына [и др.]; под редакцией О. И. Трубицыной. – Москва: Издательство Юрайт. – 384 с.

9 Соломатина А. Г. (2011) Развитие умений говорения и аудирования учащихся посредством учебных подкастов / А. Г. Соломатина // Язык и культура. № 2 (14). – 415 с.

10 Сысоев П.В. (2014) Подкасты в обучении иностранному языку // Язык и культура. – С. 189 - 201.

11 Погуляев Ф.В. (2017) Методические функции видео-подкастов в обучении иностранному языку // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. Т.22, вып. 3 (167). – С.63.

12 Мусина А.А., Шкилев Р.Е. (2019) Преимущества в использовании подкастов при обучении английскому языку учащихся старших классов // Педагогика. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота. Том 4. Выпуск 1. – 29 с.

13 Сапун Т.В. (2016) Развитие иноязычной коммуникативной компетенции // Азимут научных исследований. Педагогика и психология. Т. 5 – № 3 (16). – С.150-153.

14 Стройков С.А., Мазина А.А., Стройкова М.Д. (2019) Формирование навыков аудирования на уроках иностранного языка в средней школе посредством подкастов и видеоконференций // Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы: материалы четырнадцатой международной научно-практической конференции. – Самара: СГСПУ. – С.237-243.

15. Матиаш А.В. (2017) Методика обучения аудированию на занятиях по иностранному языку в средней школе // Сборник статей XV Международной научно-практической конференции «WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS», – Пенза. – С.214-216.

Развитие говорения через подкасты

М. Б. Акбергенова¹, М. Джамбуловна²

¹Докторант по специальности «Иностранный язык: два иностранных языка», филологический факультет, Университет Аль-Фараби, Алматы, 050000, Республика Казахстан, e-mail: akbergenovameruert41@gmail.com

² Старший преподаватель.PhD Филологический факультет, Университет Аль-Фараби, Алматы, 050000, Республика Казахстан, e-mail: marina.zhambyl@gmail.com

В статье рассмотрен эффект прослушивания подкастов на английском языке на уровне развития разговорного навыка. В первой части работы акцентируется внимание на различных методах изучения и развития разговорного навыка. Подкаст, как форма медиа-контента, представляет собой аудиозапись, которая может охватывать широкий спектр тем и форматов. В современном мире подкасты приобрели огромную популярность благодаря своей доступности и разнообразию. Они позволяют слушателям погружаться в языковую среду, что особенно важно для изучающих английский язык. Также стоит отметить, что подкасты могут использоваться для самостоятельного изучения языка.

Во второй части исследования было проведено анкетирование среди группы студентов, целью которого было выявление влияния подкастов на уровень развития их разговорного навыка. Результаты анкетирования показали, что студенты, активно слушающие подкасты на английском языке, демонстрируют значительное улучшение в своих разговорных навыках. Они отмечали, что подкасты помогают им не только

расширить словарный запас, но и улучшить произношение, а также развить навыки аудирования. В заключении исследования был сделан вывод о положительном влиянии подкастов на уровень изучения английского языка. Студенты, которые регулярно слушают подкасты, чувствуют себя более уверенно при общении на иностранном языке и способны более свободно выражать свои мысли. Это подтверждает важность использования современных технологий и медиаформатов в образовательном процессе, что открывает новые горизонты для изучения языков и способствует более глубокому пониманию культурных аспектов, связанных с языком.

Ключевые слова: подкаст, иностранный язык, говорение, метод, интернет, технологии.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Полат Е. С., Бухаркина, М. Ю. (2007) Современные педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. – М.: Академия. – 368 с.
2. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. (2006) Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика, методика, учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. Заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М.: Издательский центра «Академия». – 336 с.
3. Калентьева И. Н. Использование ИКТ на уроках английского языка как способ повышения мотивации обучающихся в средней школе. Педагогика: традиции и инновации: материалы X Междунар. науч. конф. (г. Казань, декабрь 2018 г.). – Казань: Молодой ученый. – 74 с.
4. Кудрявцева Л. В. (2013) Использование телекоммуникационных проектов для формирования иноязычной социокультурной компетенции у учащихся старших классов (на примере США и России) / Л. В. Кудрявцева // Иностранный язык в школе. № 4. – 56 с.
5. Алькозина Е. А. (2013) Использование электронных образовательных ресурсов в процессе обучения: достоинства и недостатки / Е. А. Алькозина // Психолого-педагогический журнал Гаудеамус. № 2. – 118 с.
6. Voice of America [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Голос_Америки (дата обращения 12.12.2024)
7. Захарова И. Г. (2003) Информационные технологии в образовании: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / И. Г. Захарова. – М.: Издательский центр «Академия». – 334 с.
8. Трубицына О. И. (2019) Методика обучения иностранному языку: учебник и практикум для академического бакалавриата / О. И. Трубицына [и др.]; под редакцией О. И. Трубицыной. – Москва: Издательство Юрайт. – 384 с.
9. Соломатина А. Г. (2011) Развитие умений говорения и аудирования учащихся посредством учебных подкастов / А. Г. Соломатина // Язык и культура. № 2 (14). – 415 с.
10. Сысоев П.В. (2014) Подкасты в обучении иностранному языку // Язык и культура. – С. 189 - 201.
11. Погуляев Ф.В. (2017) Методические функции видео-подкастов в обучении иностранному языку // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. Т.22, вып. 3 (167). – С.63.
12. Мусина А.А., Шкилев Р.Е. (2019) Преимущества в использовании подкастов при обучении английскому языку учащихся старших классов // Педагогика. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота. Том 4. Выпуск 1. – 29 с.
13. Сапун Т.В. (2016) Развитие иноязычной коммуникативной компетенции // Азимут научных исследований. Педагогика и психология. Т. 5 - № 3 (16). – С.150-153.
14. Стройков С.А., Мазина А.А., Стройкова М.Д. (2019) Формирование навыков аудирования на уроках иностранного языка в средней школе посредством подкастов и видеоклипов // Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы:

материалы четырнадцатой международной научно-практической конференции. –Самара: СГСПУ. –С.237-243.

15. Матиаш А.В. (2017) Методика обучения аудированию на занятиях по иностранному языку в средней школе // Сборник статей XV Международной научно-практической конференции «WORLD SCIENCE: PROBLEMS AND INNOVATIONS», – Пенза. – С.214-216.

МҒТАР 16.21.35

Ж. А. Кенжебекова¹, З. К. Нарботина², Б. К. Аубакирова³

¹гуманитарлық ғылымдар магистрі, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті Қарағанды қ.,100000, Қазақстан Республикасы gib_a_k@mail.ru

² қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, педагог-сарапшы, Астана қаласы әкімдігінің № 96 мектеп-гимназиясы ШЖҚ МКК, Астана қ., 010000, Қазақстан Республикасы narbotinaz@@mail.ru

³ гуманитарлық ғылымдар магистрі, Ш.Уәлиханов атындағы атындағы Көкшетау университеті, Көкшетау қ., 020000, Қазақстан Республикасы, a.b.k_1967@mail.ru

СЫНИ ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУДЫ ДАМУ ТҰРАЛЫ ҚҰРАЛДАРЫ

Мақалада қазіргі таңда табысты, білікті маман болу үшін сыни тұрғыда ойлауды үйрену қажет екендігі айтылады. Кез-келген ой-пікірді дұрыс түсініп, сәйкес ақпаратқа қарай саралауға дайын болу керек. Сыни ойлай алатын адам әртүрлі апарат деректерінен алынған материалдарды сәйкестендіре отырып, өзінің көзқарастарының негізінде әлем көрінісін қалыптасытады. Болашақ маман сыни тұрғыда ойлай отырып, алған білімін келеңсіз жағдайларда қолданады. Сыни ойлау әрбір адамға БАҚ, әлеуметтік желілерден алынған ақпаратты саралап талдау үшін қажет. Алуан түрлі ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді салыстыра отырып, сыни ойлау қабілеті жақсы дамыған адам сәйкессіздік қателерін оп-оңай тауып, шешімдерін дәйекпен түсіндіре алатындығы жайлы, сонымен қатар, қазіргі заман талабына сай әртүрлі педагогикалық технологиялар оқытушының шығармашылық ой қабілетінің дамуына негіз бола алатындығы туралы сөз болады.

Түйін сөздер: сыни ойлау, коммуникативтік қабілет, оқыту үрдісі, сыни тұрғыда ойлау стратегиясы, ойлау технологиясы, түсіну фазасы, дидактикалық материал, методикалық материал, топпен жұмыс, іске асыру фазасы, рефлексия фазасы, әлеуметтік ойлау.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Бүгінгі таңда шетел тілін үйрету мақсатында жоғарғы оқу орындарында әртүрлі дәстүрлі емес әдіс-тәсілдер қолданылады. Сондай тәсілдердің бірі сын тұрғысынан ойлау.

Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз-сабақта студенттердің қызығушылығын арттыра отырып, өз ойынды еркін және зерттей талпындырып, тұжырым жасау.Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз — ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Сын тұрғысынан ойлау – оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Студентті оқытушымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тындауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулитын бағдарлама. Студент — ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші. Оқытушы — әрекетке бағыттаушы,

ұйымдастырушы.

Сыни ойлау – адам өмірінің бір саласы. Себебі, бұл философия адамдарға көптеген жолдар мен шешімдер ішінен маңызды әрі пайдалы екенін, тек қажетті ақпараттарды ғана жинақтап, жаңа білімді бұрынғыдан ажырата алуға көмектеседі. Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы – білімнің дайын күйінде берілмеуі.

«Сын тұрғысынан ойлау» дегеніміз қандай-да бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін түсініп, зерттеп, және сол идеяларға қатысты қарсы көзқарастар білдіру болып табылады. Яғни, әрбір студент сабаққа деген қызығушылығын арттырып, өз ойын еркін жеткізіп, тұжырым жасап, екінші бір студенттің сөйлеген сөзін, білдірген көзқарасын талдап, өз ойымен салыстырып, дәлелдеп, бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау болып табылады [1, 22].

Қазіргі таңда табысты, білікті болу маман үшін сыни тұрғыда ойлауды үйрену қажет. Кез-келген ой-пікірді дұрыс түсініп, сәйкес ақпаратқа қарай саралауға дайын болу керек. Сыни ойлай алатын адам әртүрлі ақпарат деректерінен алынған материалдарды сәйкестендіре отырып, өзінің көзқарастарының негізінде әлем көрінісін қалыптасытарады. Болашақ маман сыни тұрғыда ойлай отырып, алған білімін келеңсіз жағдайларда қолданады. Сыни ойлау әрбір адамға БАҚ, ғаламтор желілерінен алынған ақпаратты саралап талдау үшін қажет. Алуан түрлі ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді салыстыра отырып, сыни ойлау қабілеті жақсы дамыған адам сәйкессіздік қателерін оп-оңай тауып, шешімдерін дәйекпен түсіндіреді. Сонымен қатар, ол қарама-қарсы көзқарасты бір-бірімен байланыстырып, оның негізінде өзінің позициясын қалыптастырады. Шетел тілі сабағында тиянақты және сапалы білім беру тәрбие жұмысымен күнделікті бірлікте жүргізілуі тиісті екені күнделікті тәжірибеде дәлелденіп келе жатқаны айқын.

КІРІСПЕ

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының мәні, ерекше қызықтыратыны студенттің өзі ізденіп, дәлелдеуі. Ол бұрынғы кезде тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал оқытушы осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы студентке еркін өз ойын жеткізуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, белгілі- бір мәселелерді шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған бағдарлама болып табылады. Сын тұрғысынан ойлау дегеніміз – ой қозғай отырып, студенттің өз ойымен өзгелердің ойына сыни тұрғысынан қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау керек. Басты мақсаты студенттерге кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарай отырып, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға үйрету. Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда студенттердің білім деңгейін көтеру барысында, студенттерге шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуда тез арада дұрыс шешімдер табуға үйреніп бірден-бір тиімді бағдарлама деп есептелініп келеді. Сын тұрғысынан ойлау-сынау емес, шындалған ойлау [2, 48].

Студенттердің де бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырылған кезде өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалады, белгілі бір жетістіктерге жетері анық. Көп ақпаратты талдап, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін ғана алуға үйренеді. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы студенттердің қызығушылығын оятады, мағынаны танытады, ой толғаныс кезеңдерін түзетеді. Әрбір әдіс студенттердің ойлауына және қиялына негізделіп келеді. Олардың тереңде жатқан ойын дамытады, оларды сөйлеуге, дәлелдеуге үйретеді. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасының негізгі қағидаларының шығармашыл тұлғаны қалыптастыруға бағытталып отырғанын көреміз.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

Академик Лернер бойынша білім-мәліметтер мен деректер, икемділіктер мен дағдылар, шығармашылық іс-әрекеттер, көңіл-күй құндылық бағдарларынан тұрады. Осыны ескерсек, сын тұрғысынан ойлау сабақтарында осы аталған бағдарлардың іске асып, нәтижесін беретіндігіне сеніміміз мол.

Оқытуды жеке тұлғаға бағыттау арқылы кез келген сабақтың дамытушылық, тәрбиелілік мүмкіндіктерін пайдаланып және осы жүйені қолдану барысында ағылшын тілі сабағында студенттердің тілдік қабілеттерін дамыту ойдағыдай іске асырылып отырады. Шетел тілі пәні сабақтарын «Сын тұрғысынан ойлау» негізі құрып оқыту, яғни сыни тұрғыдан ойлау тәсілін іс-тәжірибеме енгізу нәтижесі студенттер бойында іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыруға болады деген сөз.

Сыни ойлау қабілеті мәселесі бойынша көптеген ғалымдар өз ойларын білдіріп кеткен. Солардың бірі Д. Халперн «Сыни ойлауды» қажетті нәтижелерді алу үшін ықтималдылықты арттыратын танымдық дағдылар мен стратегияларды қолдану» деп түсіндіреді [3,81].

НӘТИЖЕЛЕР

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту деген ұғым жаңа идеяны сол күйінде қабылдау немесе оған түбегейлі сенім арту емес, ол идеялардың негізгі себептерін, жүзеге асыру жолдарын және нәтижесін білу, оларды өз ортаңа, өз мүмкіндігіңе, өз керегіңе, өз іс — әрекетіңе лайықты кіріктіру, талдау, яғни проблемаға сыни тұрғыдан қарап, өз мақсатына пайдалана білу.

Жеке тұлғаны сын тұрғысынан ойлауды меңгеру үшін мынадай қасиеттері болуы шарт:

- жоспарлауға дайын болуы;
- бейімделгіштігі (басқалардың идеяларын қабылдай алуы);
- қайсарлығы (қиын тапсырмаларды кейінге қалдырмауы);
- жете түсінуі (өзінің және басқа адамдардың пікірін қадағалау);
- ымыралы келісімді іздеуі;

Жеке тұлғаны сын тұрғысынан ойлауды дамыту шарттары:

- сын тұрғысынан ойлауда тәжірибе жинау үшін уақыт және мүмкіндік беру;
- оқушылардың ойлауына жағдай туғызу;
- әртүрлі идеялар мен пікірлердің тууына мүмкіндік жасау;
- оқыту үрдісінде оқушының белсенділігін қолдау;
- әрбір оқушы сын тұрғысынан ойлауға қабілетті;
- оқушының өз пікірін білдіруге жетелеу және оның пікірін бағалау [4,59].

Технология бойынша әр сабақ үш кезеңнен тұрады:

- қызығушылықты ояту;
- мағынаны ашу;
- ой толғаныс.

Бірінші кезең «Қызығушылықты ояту»

Кезеңнің мақсаттары:

- оқушы өзінде қалыптасқан білімі мен түсініктерін өзектендіру;
- оқылатын тақырыпқа танымдық қызығушылықты ояту;
- оқушының белсенділігін ояту;

Жеке тұлғаның іс — әрекеті Қолдануға болатын әдістер мен тәсілдер оқылатын мәселелер бойынша не білетінін еске түсіреді, ақпаратты жүйелейді, жауап алуға қажетті сұрақтар қояды. Өзге мақсатын тұжырымдайды. «Белгілі ақпараттар» тізімін түйін сөздер бойынша — әңгіме, кластерлер, дұрыс және дұрыс емесін мақұлдау және т. б.

Бірінші кезеңде алынған ақпараттар тыңдалады, жазылады, талқыланады, жеке, жұп және топ бойынша жүргізіледі.

Екінші кезең «Мағынаны ашу»

Кезеңнің мақсаты:

– жаңа ақпаратпен танысу;

– жаңа ақпараттармен өз білімімен арақатынас белгілеу.

Жеке тұлғаның іс-әрекеті Қолдануға болатын әдістер мен тәсілдер

– мұғалім ұсынған белсенді оқыту әдістерін қолданып, жаңа тақырып материалдарын тыңдайды, оқиды;

– жаңа ақпараттардың мәнін түсіну барысында мәтін шетіне белгі қояды немесе жазып алады;

– қарастырылған материалдармен жұмыс істеу барысында өз түсінгенін қадағалайды, алдына қойған мақсаттарына жету үшін белсенді әрекет етеді.

– *инсерт*;

– *екі жақты күнделік*;

– *қосымша журнал*;

– *сабақтың бірінші кезеңінде қойылған сұрақтарға белсенді түрде жауап іздеу және т. б.* Бұл кезеңде жаңа ақпараттармен, ойлармен танысады, тиісті тақырыпқа байланысты кино көру, дәріс, әңгіме, тыңдау немесе тәжірибе — эксперимент жасау, мультимедиялық құралдарды пайдаланады. Сабақта жұмыс дара және жұп түрінде жүргізіледі.

Үшінші кезең «Ой толғау»

Кезеңнің мақсаты:

– қабылданған жаңа және ескі түсініктердің ара қатынасын ашу.

– оқылған материалды талдау және қорытындылау.

– тақырыпты мұнан әрі меңгеру бағытын анықтау.

– Мағынаны тану кезеңінде білімге сүйене отырып, бұрын және сабақ барысында не үйренгенін салыстырады.

– Қарастырған тақырыптың мәнін толық түсіну және өзіне қойылған мақсатты іске асыру үшін жаңа тақырыпты талдайды, қажеттісін іріктеп алады.

– өзіне қойған сұрақтарға мағыналы жауап алғандарын бағалайды.

– Алған білімдерін өмірмен байланыстырады, қорытынды нәтиже шығарады, өз бетімен жаңа идеяларды ойластырады. — кластер құру

– әртүрлі кезеңдегі ақпараттардың өзара қатынасын сипаттайтын кестелер толтырады.

– түйін сөздерге қайта оралу.

– дұрыс және дұрыс емесін мақұлдауға қайта оралу.

– рефлексивті сұрақтар

– пікір алмасу.

– шығармашылық жұмыстар жазу (синквейн, эссе) және т. б.

Оқылған ақпаратты талдау, түсіндіру, шығарманы өңдеу жұмысы топ бойынша жүргізіледі [5,17].

Технологияның стратегиялары (тәсілдері)

Технологияны жетік меңгеру үшін бірнеше тәсілдер қолданылады. Оқытуда жақсы нәтижеге жету үшін осы стратегияларды оқыту үрдісінің әр кезеңінде сабақтың мазмұнына қарай пайдаланған жөн.

Кластер (топтастыру). Бұл тәсілдің авторы американдық Гудлат. Стратегияның мәні оқу материалын график түрінде жүйелеу, яғни мәтіннің маңызды бөлігін бөліп, график түрінде белгілі бір тәртіппен шоқ тәрізді орналастыру. Мысалы, сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының кезеңдерін кластер түрінде былай келтіруге болады. Бұл тәсілді қызығушылықты ояту және ой толғау кезеңдерінде қолдануға болады.

Инсерт (түртіп алу) жүйесі. Бұл тәсіл бойынша оқу материалы дайын күйінде беріледі, мәтінді оқып отырып оның бір жақ шетіне немесе кесте түрінде жазылады:

«V» — білемін «+» мен үшін жаңа «-» басқаша ойлаймын «?» — түсінбедім, тереңірек білгім келеді. Бұл тәсіл дәстүрлі оқытудағы «оқулықтан пәлен параграфты оқындар» деген тапсырмаға қарағанда тиімді.

Венн диаграммасы – екі затты алып, олардың ерекшеліктері мен ұқсастықтарын

салыстыру.

«Синквейн» тәсілі. Мұны бес жолдан тұратын өлең деп те атайды. Бұл әрбір ой толғау кезеңінде қолданылады. Синквейн жазу ережесі:

- 1) Бірінші қатарға бір сөзбен тақырып жазылады (зат есім түрінде).
- 2) Екінші қатарға тақырыпты екі сөзбен келтіруі (екі сын есім түрінде).
- 3) Үшінші қатарға үш сөзбен осы тақырып бойынша іс — әрекет жазылады (етістік, көсемше).
- 4) Төртінші қатарға төрт сөзден тұратын осы тақырыпқа қатысты сөйлем немесе сөз тіркесі.
- 5) Соңғы қатарға тақырып мәнін сипаттайтын бір сөзден тұратын синоним (метафора) жазылады.

Эссе стратегиясын ой толғау кезеңінде қолданған тиімді. Мұнда оқушылар тақырыптық ішкі сырын терең түсініп, өз пікірін, өз ойын дұрыс жеткізіп, оқу материалының негізін анықтап, сол арқылы оларды өмірмен байланысын жазады.

Кубизм стратегиясы – кубик жасалынып, оның 6 қырына 6 түрлі тапсырма жазылады. Мұғалім кубті ортаға тастап, қай қыры түссе, оқушы сол қырындағы тапсырмаға жауап береді.

Білемін. Үйрендім. Білгім келеді. *Бұл стратегияны 1984 жылы Чикаго университетінің профессоры Донна Огл шығарған. Оның мақсаты – таным үрдісінде рефлексивтілікті дамыту.* [6, 104]. Ол үшін төмендегі кестені толтыру керек.

«Ирек» стратегиясы. Оқушылардың танып білу қызметін арттыру үшін қолданылады.

«Болжам» стратегиясы. Оқиға мазмұны арқылы баланы қиялдату, ойын, сыни көзқарасын дамыту, проблемалық мәселе туғызу.

«Пікір алысу» стратегиясы. Оқушылар бір қорытындыға келетін мәселеге байланысты пікір таластырады, пайдалы, пайдасыз жақтарын шешеді. Белгілі тақырыпты алып, әлеуметтік өмірмен байланыстыру, өз көзқарасын дамыту, өзгені құрметтеуге үйретеді.

«Әңгіме» стратегиясы.

Өзіне — өзі есеп беру, көзқарасты дамыту, білімін анықтау, бағалау. Біздің ойымызша, студент сыни ойлай алуы үшін өзінің төмендегідей қасиеттерін дамытуы қажет:

1. Жоспарлауға дайын болу. Ой – пікір көбінесе абыл-сабыл боп келеді. Сол себепті, пікірдің баяндалуына қарай оны дәйектілікпен құрастыру керек.

2. Икемділік. Егер студент ешқашан басқалардың пікірін қабылдаса, онда ол өз ой-пікірін жеткізе алмайды.

3. Қайсарлық. Біз қандай да қиын жағдайға тап болсақ, оны шешуді кейінгіге қалдырамыз. Студент өзінің қайсарлығы мен өжеттілігін ақыл кернеуінде дамыта отырып, көптеген жақсы нәтижелерге жетуі қажет.

4. Өз қателерін жөндеуге дайын болу. Сыни ойлайтын адам ешқашан өзінің бұрыс шешімдерін дұрыс демейді, ол ары қарай оқу барысында қателерін қолдана отырып, оң шешім қабылауға тырысады.

5. Жете түсіну. Бұл ең негізгі сапа болып табылады. Студент ойлау үдерісінде өзін – өзі бақылап, тексеру керек.

6. Оңтайлы шешім іздеу. Студенттің қабылдаған шешімін басқа студенттер қабылдауға тиіс, әйтпесе ол жай айтылған сөз ретінде елеусіз қалады [7, 92].

ТАЛҚЫЛАУ

Ал, Д. Кластер болса, сыни ойлауға бес түрлі сипаттама береді, олар төмендегідей:

1. Сыни ойлау – дербес жеке ойлау
2. Ақпарат – сыни ойлаудың бастапқы нүктесі
3. Сыни ойлау сұрақ қою, мәселе анықтаудан басталады
4. Сыни ойлау сенімді дәлелдерге ұмтылады
5. Сыни ойлау – әлеуметтік ойлау [8].

Аталған ғалымдардың берген анықтамаларына сүйене отырып, сыни тұрғыда ойлау

дегеніміз – ақпаратты қабылдаудан басталып, ақылға салынып ойланған тәуелсіз шешіммен аяқталатын күрделі ойлау үдерісі деп білеміз. Яғни жүйелі түрде ол былай түсіндіріледі;

1) ақпаратты қабылдау, 2) сұрақтар қою, 3) әртүрлі ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді салыстыру, 4) пайымдаманы жүйелі түрде сараптау, 5) шешім қабылдау

Қазіргі уақытта «сыни ойлау» тәсілі шетел тілін оқытуда кеңінен қолданылады. Себебі, студенттер ойлау арқылы өз ой-пікірлерін білдіреді, шешім қабылдайды, топпен ұжымдасқан жұмыс жасайды. Шетел тілін үйренуде оқытудың дәстүрлі әдістері жеткіліксіз. Тек оқу, сөйлеу, жазу жаттығуларын жасау арқылы студенттерді тілге үйрету қиынға соғады. Ал олай болса, «сыни ойлауды» қолдана отырып, студенттерге шет тілін қалай үйретуге болады? Сыни тұрғыда ойлау технологиясы - білім берудің сапасын арттырудағы тиімді жоба. Бұл тәсіл бағдарламасы негізінде өткізілген сабақтар студенттің тақырыпты толық меңгеруіне, өз бетінше жұмыс жасауына және уақытты үнемді пайдалануға өте ыңғайлы. Бұл технологияны пайдалану жеке тұлғаның ойлау қабілетін дамытуға, эстетикалық тәрбиеге, коммуникативтік қабілеттерін шыңдауға, қолайлы шешім қабылдай алуға, ең бастысы, білім сапасын арттыруға негіз болады.

Аталған технология үш құрылымнан, атап айтқанда, «іске асыру, түсіну, рефлексия» фазаларынан тұрады [9.13].

1. Іске асыру фазасы. Бұл кезеңде оқытушы студенттің жаңа тақырыпқа деген қызығушылығын оятуға тырысады. Барлық студенттер өздерінің мақсаттарына жетулері үшін бірігіп жұмыс жасайды. Жаңа тақырып бойынша ақпаратты жүйелендіріп, өз ойларын еркін айтуға үйренеді. Айтылған ой-пікірлер дұрыс болсын, қате болсын, оқытушы барлығын тыңдауға міндетті. Бұл кезеңде «студенттің кез-келген пікірі» маңызды екенін түсіну қажет.

Мысалы, жаңа тақырып бойынша студенттер бір-бірлеріне сұрақ қояды. Сосын сұрақтарға жауап береді, пікір таласады. Тіпті грамматикалық қателер болып жатса, оқытушы оған аса мән бермейді. Сонымен қатар, мәтіндерді оқығанда кілт сөздерді тауып, олардан сойлем құрасытырып, әрбір абзацқа тақырыпшалар береді.

2. Түсіну фазасы. Бұл этапта жаңа ақпарат алған студент қойған мақсаттарын өзгертуге тырысады. Егер «іске асыру фазасында» студенттер өздерінің танымдық бағыттарын анықтаса, «түсіну фазасында» қойылған сұрақтарды түсініп, оларға дұрыс жауап беруге тырысады. Бұл кезеңде берілетін тапсырмалар әр түрлі болады. Яғни топтық немесе жекеленген жұмыстар (пікір-талас, диалог, әңгіме, оқу немесе видео материал қарау) іске асырылады. Бірақ қандай тапсырма болмасын, студенттер ақпаратты жекелей түсінуге тырысады және сабаққа белсенді түрде қатысады.

Мысалы, жаңа тақырып бойынша студенттер мәтінді оқып, әрбір абзацтан соң тоқтап, бір-біріне сұрақ қояды. Тапсырманың мұндай түрі олардың коммуникативті біліктілігін арттырады.

3. Рефлексия фазасы. Бұл этапта студенттер ойланып-толғанып, жаңа бір тақырыптың туындауына жол береді. Яғни жаңа тақырып олардың өзіндік біліміне айналып, студент пен оқытушының арасындағы іс-әрекет негізгі міндетке айналады. Бір студенттің айтқан пікірі талқылауды қажет етсе, екінші бір студенттің пікірі тақырыппен тікелей байланысты болады. Дәл осы этап студенттің сыни ойлау қабілетін дамытады. Бұл кезеңнің негізгі жаттығулары мыналар болып табылады: дөңгелек үстел ұйымдастыру, шығармашылық жұмыстар орындау, жобаларды қорғау. Мысалы, жобаларды қорғау – студенттің жеке бас мінезінің қалыптасуының негізі болып табылады. Жобаларды қорғау тапсырмасын орындауда төмендегі талаптарға назар аудару қажет:

- Зерттеу жобасында мәселенің маңызды немесе қарама-қайшы болуы;
- Болжалды нәтижелердің тәжірибелі және теориялық маңызының болуы;
- Студенттердің сабақтан тыс жұмыс істеуі;
- жобаның негізгі бөлімінің мәнді болуы;

Сыни тұрғысынан ойлау нәтижесінде студенттер мынандай мүмкіндіктерге ие болады:

1. Басқалармен жұмыс істей алу қабілеттілігі;
2. Өзінің біліміне жауапкершілікпен қарауы;

3. Ақпаратты қабылдау тиімділігінің жоғарлауы;
4. Өтіліп жатқан тақырыпқа, жалпы оқыту үдерісіне қызығушылық танытуы
5. Қандай да болмасын тосын идеялар мен пікірлерді қабылдауы;
6. Пайда болған келеңсіз жағдайларды әжуаға айналдырмауы
7. Өзіне деген сенімділікті дамытып, әрбір ой-пікірдің бағалы екенін түсінуі;
8. Әртүрлі пікірлерді сыпайылық танытып тыңдауы;
9. Тақырып бойынша жаңа сөздер мен сөз тіркестерді өз тұжырымдарында қолдануы;

Ал оқытушылар төмендегі талаптарды орындаулары қажет:

1. Оқушының ойлануы, пікірін ашық білдіруі үшін рұқсат беруі;
2. Қандай да болмасын тосын идеялар мен пікірлерді қабылдауы;
3. Үйрету барысындағы оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдауы;
4. Әрбір оқушының ой-пікірге берген сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету;
5. Өзіндік дамуына мүмкіндік туғызуы;
6. Сабаққа дайындалуының өзгеруі;
7. Оқу үдерісінде рөлінің өзгеруі:

- яғни оқытушы;

- студенттерді жігерлендіреді;

-кеңес береді;

- бақылайды.

8. Сын тұрғысынан ой-пікірді бағалауы;

Осы жоғарыда аталған мүмкіндерге ие бола отырып, студент өз ойын оқытушыға қысылмай айтып, онымен еркін пікір таласа алады. Осы технологияны қоладана отырып, оқытушы сабақтан-сабаққа жауапты, тұрақты түрде өзінің ізденуіне мүмкіндік береді.

А.М. Мұхтарханова Е.С. Полаттың пікіріне сүйене отырып, «постиндустриалды қоғам студенті «өздігінен сыни ойлай алатын, қиындықты жеңе алатын, өздігінен шешім қабылдайтын» тұлға болуы керек дейді [9.63]. Яғни, оқытушы шетел тілін оқытуда шетел тілі арқылы айналаны тануды, өзіне қажеттіні таңдай алуды, өз бетінше ізденуді, кәсіптік деңгейін арттыра білуді де қоса үйретуі қажет.

Шетел тілін оқытуда сыни ойлау мәселесі методикалық тұрғыда әлі толықтай зерттелмеген. Сондықтан қажетті дидактикалық және методикалық материалдарды оқытушы өзі құрастыруға міндетті.

Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету модулі бұл жалпы сабақ беру кезінде топтық, жұптық жұмыстардың тапсырмаларды дұрыс толық орындауға мүмкіндік беретінін түсіндім. Сыни тұрғыдан ойлау модулін пайдалана отырып, сабақтарымды өткізген кездегі студенттен көрінген нәтиже: білімді меңгеруі, біреуден үйрену, біреуге үйрету арқылы логикалық ойлау деңгейлері, яғни білу және түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау, салыстыру, дәлелдеу дағдылары қалыптасады. Бұрынғы оқыту үрдісінде оқытушы студентке білімді беруші болса, жаңа оқу үрдісінде оқытушы тек тек бағыттаушы болып қалады да, кейіпкер студент болады. Студент өзі ізденеді, ой түйеді, ортақ пікір қалыптастырады қорытынды түйін жасайды. Әр сабақты қорытып, білімді бекіту үшін сұрақтар, қызықты логикалық тапсырмалар, әр түрлі қызықты студенттің танымын дамытатын суреттер, салыстыруға арналған тапсырмалар арқылы сабақтарымды қорытындылады және әр сабақтың соңында студенттер кері байланыс жасап отырды. Бұл сатыда студенттер бір-бірімен әсерлі түрде пікір алмастырады, ойларын еркін айтады, тапсырмаларды достық қарым – қатынаспен орындап өз беттерімен айтуды үйренді. Әрбір әдіс студенттердің ойлауына және қиялына негізделіп отырады. Студенттің тереңде жатқан ойын дамытып, оларды сөйлеуге, дәлелдеуге үйретеді. Сабақта қолданылған әдіс-тәсілдер студенттерге бір-бірінің ой-пікірлеріне сыни көзімен қарауға, тың идеялар туындауына жол ашады. Сондықтан сыни тұрғыдан ойлауды қолдана отырып дарынды, ізденімпаз, шығармашыл, өз ойын еркінде, жетік жеткізе алатын дүниетанымы жоғары студент қалыптастырады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорыта келгенде, қазіргі таңда заман талабына сай әртүрлі педагогикалық технологиялар оқытушының шығармашылық ой қабілетінің дамуына негіз бола алады. Дегенмен, оқытушы осы технологиялардың қайсысын тәжірибеде қолдану керектігін білу алу керек. Оқытушылар жаңа әдісті әртүрлі қабылдайды. Біреулері жаңа әдісті оқу үдерісінде қолдану мүмкін емес деп ойласа, екіншілері бірауыздан қолданып жатады. Яғни, қойылған мақсаттарға жету үшін, оқу үдерісінде «Не істеу емес?» «Қалай істеу?» деген мәселеге көңіл аудару керек. Педагогикалық техниканың, оқытушы мен студент арасында қарым – қатынастың болмауы - оқу технологиясының тиімсіздігіне әкеп соғады. Ал, сыни ойлау үдерісіне қатысқан студенттердің барлығы өзіндік жұмыс істеу қабілеттеріне ие болады. Мұның өзі олардың өзінше дамуларына, қалыптасуына негіз болады. Топпен жұмыс жасай отырып, студенттер жауапкершілікке, байланыс жасауға, шыдамдылыққа, және сыпайылыққа үйренеді. Бұл қасиеттер студенттердің тәрбиелі болуына да көп әсерін тигізеді, яғни сыни тұрғысынан ойлау – бұл ұрпақтың ғасырдан-ғасырға жетуге мүмкіндік беретін ерекше қабілет. Осы қабілетті ағылшын тілін оқыту үрдісінде пайдалана отырып, біз студенттердің қызығушылығын арттырып, мағынаны танытып, қорытындылау мақсатында ой - толғаныс жасау арқылы олардың білімін зерттеп, ары қарай сөздік қорын көбейтуге көмектесеміз.

Шет тілін оқыту үдерісінде сыни ойлау тәсілін қолдану оқу үдерісін тек қарқынлатып қана қоймай, студенттерде құндылықты қатынасты және қол жеткізу мотивациясын дамытады.

Сыни тұрғыда ойлау стратегиясы күнделікті ағылшын тілі сабақтарында қолданылса, студенттер тілді өмір талабына сай оқып білу мүмкіндіктеріне ие болады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Халперн Д. Сыни ойлау психологиясы // – СПб.: Питер, 2000. Б.512
- 2 Клустер Д. Сыни ойлау дегеніміз не? /<http://rus.1september.ru/article.php?ID=200202902>
- 3 Наймушина Л.П. Ағылшын тілі сабақтарында сыни ойлауды дамыту технологияларын қолдану // <http://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/2013/09/24/primenenie-tekhnologii-razvitiya-kriticheskogo>
- 4 Мұқтарханова А.М. Жоғары оқу орындарында ағылшын тілін оқытуда сыни ойлауды қалыптастыру // <http://repository.enu.kz/>
- 5 Т. Ақшолақов, Шығарманың көркем айшықтарын таныту, – А., «Жазушы», 1998.
- 6 А. Байтұрсынұлы, Тіл тағылымы, – А., «Жазушы», 1992.
- 7 Р. Сыздықова, Б. Шалабаев, Көркем тексті лингвистикалық талдау, – А., «Мектеп», 1989.
- 8 Қ. Бітібаева. Әдебиетті оқытудың тиімді жолдары, – А., «Жазушы», 1990.
- 9 Қ. Бітібаева. М. Әуезов шығармашылығын мектепте оқыту – А., «Жазушы», 1900

Средства развития критического мышления

Ж.А.Кенжебекова¹, З.К.Нарботина² Б.К. Аубакирова³

¹ магистр гуманитарных наук, Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова г. Караганда, 100000, Республика Казахстан gib_a_k@mail.ru

² учитель казахского языка и литературы, педагог-эксперт, ГКП на ПХВ школа-гимназия № 96 акимата города Астаны, г. Астана, 010000, Республика Казахстан narbotinaz@mail.ru

³ магистр гуманитарных наук, Кокшетауский университет имени Ш. Уалиханова, г. Кокшетау, 020000, Республика Казахстан, a.b.k_1967@mail.ru

В статье говорится, что для того, чтобы стать успешным, квалифицированным специалистом в настоящее время, необходимо научиться критическому мышлению. Вы должны правильно понимать любые мысли и быть готовыми дифференцировать их в соответствии с соответствующей информацией. Человек, умеющий критически мыслить, формирует картину мира на основе своих взглядов, сопоставляя материалы, полученные из различных аппаратных данных. Будущий специалист, мысля критически, применяет полученные знания в неблагоприятных ситуациях. Критическое мышление необходимо каждому человеку для дифференцированного анализа информации из СМИ, социальных сетей. Сравнивая данные из разных источников, можно говорить о том, что человек с хорошо развитым критическим мышлением может легко находить ошибки несоответствия и аргументированно объяснять свои решения, а также о том, что различные педагогические технологии, отвечающие современным требованиям, могут стать основой для развития творческого мышления преподавателя.

Ключевые слова: критическое мышление, коммуникативные способности, процесс обучения, стратегия критического мышления, технология мышления, фаза понимания, дидактический материал, методический материал, работа в команде, фаза реализации, фаза отражения, социальное мышление.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- 1 Халперн Д. Психология критического мышления // – СПб.: Питер, 2000. Б.512
- 2 Клустер Д. Что такое критическое мышление // <http://rus.1september.ru/article.php?ID=200202902>
- 3 Наймушина Л.П. Применение технологий развития критического мышления на уроках английского языка // <http://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/2013/09/24/primenenie-tekhnologii-razvitiya-kriticheskogo>
- 4 Мұқтарханова А.М. Формирование критического мышления при обучении английскому языку в вузах. // <http://repository.enu.kz/>
- 5 Акшулаков т., художественное оформление произведения, – А., «Писатель», 1998.
- 6 А. Байтурсынова, Тіл тағылымы, – А., «Жазушы», 1992.
- 7 Сыздыкова р., Шалабаев Б., лингвистический анализ художественного текста, – А., «Школа», 1989.
- 8 К. Битибаева. Эффективные пути обучения литературе, – А., «Писатель», 1990.
- 9 К. Битибаева. Преподавание творчества М. Ауэзова в школе – А., «Писатель», 1990.

Tools for the development of critical thinking

Zh.A.Kenzhebekova¹, Z.K.Narbotina², B.K. Aubakirova³

¹ Master of Humanities, Karaganda University named after Academician E. A. Buketov, Karaganda, 100000, Republic of Kazakhstan gib_a_k@mail.ru

² teacher of the Kazakh language and literature, teacher-expert, GKP na PHB gymnasium school No. 96 of the Akimat of Astana, Astana, 010000, Republic of Kazakhstan narbotinaz@mail.ru

³ Master of Humanities, Kokshetau University named after Sh. Ualikhanov, Kokshetau, 020000, Republic of Kazakhstan, a.b.k_1967@mail.ru

The article needs to master the skills of critical thinking for a successful, qualified specialist. You should be prepared to correctly analyze any ideas and analyze them. A person who criticizes someone can think of material that is based on his or her own views. A future specialist critically uses critical thinking skills. Critical thinking is required for every person to analyze information obtained from online media. Comparing data from a wide range of information sources, a well-developed person with a critical ability to think can clearly identify erroneous errors and make decisions accurately, as well as various modern pedagogical technologies that can be used as the basis for the teacher's creative thinking.

Key words: *critical thinking, communicative ability, educational process, critical thinking strategy, thinking technology, understanding phase, didactic material, teaching material, group work, implementation phase, reflection phase, social thinking.*

REFERENCES

- 1 Halpern D. (2000). Психология критического мышления. [Психология критического мышления]. // – СПб.: Питер
- 2 Klýster D. Chto takoe kriticheskoe myshlenie. [Kluster D. Chtotakoe kriticheskoe myshlenie // <http://rus.1september.ru/article.php?ID=200202902>]
- 3 Naimýshina L.P. Primenenie tehnologii razvitiya kriticheskogo myshlenia na ýrokah angliiskogo iazyka (2013). Primenenie tehnologii razvitiya kriticheskogo myshleniya naurokach angliiskogo yazyka //
- 4 Muqtarhanova A.M. Joǵary oqý oryndarynda aǵylshyn tilin oqytýda synı oılaýdy qalyptastyru. Zhogaryokuoryndarynda aǵylshyn tilin okytudasynio ilaudy kalyp tasyru // <http://repository.enu.kz/>
- 5 T. Akchulakov, demonstration of artistic features of the work, – A., "Writer", 1998.
- 6 A. Baitursynuly, the lesson of the language, – A., "Writer", 1992.
- 7 R. Syzdykova, B. Shalabaev, linguistic analysis of the artistic text, – A., "School", 1989.
- 8 K. Bitibaeva. Effective ways of teaching literature, – A., "Writer", 1990.
- 9 K. Bitibaeva. Teaching the work of M. Auezov at school . – A., "Writer", 1900

ҚОҒАМДЫҚ-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ӘДІСТЕМЕСІ ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

МҒТАР 14.25.09

Д. М. Абдрашева¹, А. М. Прманова²

¹ Басқарма мүшесі - академиялық мәселелер жөніндегі проректор PhD, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы, <https://orcid.org/0000-0001-9881-945X>, Email: Abdrasheva_dana@korkyt.kz

² Педагогика ғылымдарының магистрі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті, Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы, Email: akmaralcnlc@gmail.com

КӨЛЕҢКЕЛІ ОҚЫТУДЫҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Мақалада ағылшын тілін үйретудегі көлеңкелі оқытудың маңыздылығы мен оның білім беру үдерісіндегі рөлі қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – көлеңкелі оқытудың оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдірудегі тиімділігін және білім беру саласына қосқан үлесін анықтау. Жұмыста көлеңкелі оқытудың негізгі бағыттары мен идеялары, атап айтқанда, жеке қажеттіліктерге бейімделу және оқыту сапасын арттыру жолдары сипатталған. Зерттеу барысында Марк Брэйдің көлеңкелі білім беру теориясы негізге алынып, әдіснамалық талдау жүргізілді. Негізгі нәтижелер ретінде бұл оқыту әдісінің тыңдау, сөйлеу, грамматика және сөздік қорын дамытуда жоғары тиімділікке қол жеткізетіні көрсетілді. Зерттеу жұмысының ғылыми маңыздылығы – көлеңкелі оқытудың тіл үйренудегі заманауи әдіс ретіндегі әлеуетін ашу, ал практикалық мәні – ағылшын тілін меңгеруге арналған қосымша білім беру үдерісін жетілдіру.

Кілт сөздер: көлеңкелі оқыту, ағылшын тілі, қосымша білім беру, тілдік дағдылар, білім сапасы, жеке оқыту, білім беру жүйесі, оқушылардың мотивациясы.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Білім беру жүйесінде көлеңкелі оқыту – оқушылардың мектептен тыс уақытта қосымша білім алуына арналған ерекше тәсілдердің бірі. Аталған тақырыпты таңдауға көлеңкелі оқытудың білім беру үдерісіндегі артып келе жатқан маңыздылығы мен оны кеңінен қолданылуы негіз болды. Қазіргі таңда Қазақстанда мектептегі білім сапасын көтеру және ҰБТ-ға дайындық барысында қосымша білім беру қызметтеріне сұраныс өсуде. Бұл құбылыс Марк Брэй атап көрсеткендей, дәстүрлі білім беру жүйесін толықтырып, оқушылардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған маңызды құрал ретінде танылуда. (Bray, 2007)

Жалпыға ортақ бірдей білім беретін мемлекеттік мектептерден тыс қосымша репититорлық немесе мектеп оқушыларының білімін одан әрі жетілдіруге бағытталған көлеңкелі білім беру саласы қазіргі заманғы оқыту үдерісінің маңызды бөлігіне айналды. Ал, оның ағылшын тілін оқытудағы рөлі – академиялық, кәсіби және жаһандық контексте ағылшын тілін меңгеруге деген сұраныстың артуына байланысты ерекше көзге түседі. Сонымен қатар, ағылшын тілін меңгертуде осы бір аталған әдістің тиімді тараптарының қатарына: жеке оқу қажеттіліктерін қанағаттандыру, білім алушылардың бәсекеге қабілеттіліктерін арттыру, білім берудегі теңсіздіктерді жою және оқыту процесіне инновациялық әдістерді енгізу жатады.

Қазіргі таңда еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін білім саласына көңіл бөліне бастады. Халықтың әл ауқаты жақсарып, шет елде білім алу мүмкіншілігі туды. Жақсы оқу

орындарында білім алу үшін тек мектеп қабырғасында алып жатқан білім аздық етті. Осы мақсатқа жету үшін қосымша білім алу қажеттілігі туды. Осылайша қосымша оқыту түрлері оның ішінде ағылшын тілін көлеңкелі оқыту арқылы үйрету әдісі қарқынды дамыды.

KIPICPE

Көлеңкелі оқыту (немесе *shadow education*) – бұл білім беру әдісінің бір түрі, мұнда оқытушы немесе тәлімгер басты мұғалімнің сабақтарына көмекші ретінде қатысады. Ол білім алушылардың жеке қажеттіліктеріне немесе топтың ерекшеліктеріне назар аудара отырып, оқу процесін жақсартуға көмектеседі. Оның негізгі аспектілері: оқушының қажеттіліктеріне сәйкес жеке көмек көрсету, мұғалімнің сабағына көмекші ретінде қатысу, оқушының дамуын бақылау, топтық оқытуға қосымша қолдау көрсету және мотивацияны арттыру. Бұл әдіс әсіресе инклюзивті білім беруде ерекше маңызды, себебі ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға көмек көрсетуге мүмкіндік береді.

Көлеңкелі оқыту, Марк Брэйдің айтуынша, "мектептің көлеңкесінде жүретін білім беру түрі" болып табылады. Ол дәстүрлі білім беру жүйесіне қосымша ретінде қызмет атқарып, оқушылардың білімін толықтырып, нығайтуға арналған. Оның зерттеулеріне сәйкес, көлеңкелі білім беру әлемнің көптеген елдерінде, әсіресе дамушы елдерде, кеңінен таралған. Бұл оқыту әдісі оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартып, олардың білім алуға деген мотивациясын арттыруға көмектеседі (Brau, 2007).

Марк Брэйдің зерттеулері көлеңкелі білім берудің жаһандық нарықтағы жылдам дамуын көрсетеді. Мысалы, көлеңкелі оқыту жаһандық деңгейде миллиардтаған долларлық бизнеске айналғанын атап өтті (ЮНЕСКО, 2017). Оның айтуынша, бұл білім беру түрінің кең таралуы оның тиімділігі мен қажеттілігін көрсетеді. Әсіресе, ағылшын тілін үйретуде көлеңкелі оқыту оқушыларға грамматиканы терең меңгеруге, сөздік қорын арттыруға және сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Көлеңкелі оқыту формалды білім беру жүйесін толықтыратын қосымша жүйе ретінде күннен-күнге қарқын алып, дамумен қатар, танымал бола бастады. Бұл әдіс түрі, әсіресе, ағылшын тілін оқытуда, мансаптық өсумен, жоғары білім алумен және мәдениетаралық қарым-қатынас секілді алпауыттармен байланыстырылады. Әлемде елеулі қарқын алған оқытудың бұл түрі елімізде де белсенді түрде дами бастады. Тіпті Қазақстан Республикасының Білім Беру Заңында қосымша оқыту түріне көңіл бөлінді.

Көлеңкелі оқыту және Қазақстанның Білім заңнамасы. Қазақстан Республикасының Білім беру туралы Заңы — республика азаматтарының білім алуға конституциялық құқығын қамтамасыз етуге арналған заң. 1999 жылғы 7 маусымда қабылданды. Бұл Заңда мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері, орталық және түрлі деңгейдегі жергілікті атқарушы органдар арасының білім беру саласындағы құзыретін шектеу белгіленген. Заңда білім беру саласындағы қоғамдық қарым-қатынастарды реттейтін, білім процесі субъектілерінің құқылары мен міндеттері, өкілеттілігі мен жауапкершілігі белгіленген. Білім беру жүйесінің міндеттері көрсетіліп, осы сала ұйымдарының ережелері, бағдарламалары мен білім деңгейлері айқындалған. Сондай-ақ, білім беру жүйесін басқару мен оның экономикасы, білім беру саласындағы халықаралық қызмет көрсетілген. ҚР-ның білім беру саласында мұнан басқа да жекелеген нормативті актілері бар.

Қазақстан Республикасының Білім беру Заңы 12 тарау, 68 баптан тұрады. 2 тарауда білім беру жүйесін басқару қарастырылған. Осыған орай кәзіргі кезде білім алушыларға қосымша білім беру жүйесі қарастырылған.

Көлеңкелі оқытудың ағылшын тілін үйретудегі ролі. Ағылшын тілін меңгеруде көлеңкелі оқытудың маңыздылығының ең бірінші қағидасына – білім алушының жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру деп саналады. Көлеңкелі оқыту жалпыға ортақ білім беру мекемелерінде оқытушылардың көбі ұсына алмайтын жекелердірілген оқу тәжірибесін ұсынады. Жеке репититорлар немесе тіл орталықтары оқушыларының нақты қажеттіліктеріне, біліктілік деңгейлеріне сүйене отырып, оқушылардың тілдік деңгейлерін,

осал тұстарын дамытуға бағытталады. Lee & Shouse (2011) көлеңкелі білім беру оқушылардың күрделі грамматикалық құрылымдарды меңгерудегі қиындықтарды жеңуге және коммуникативті құзыреттілікті арттыруға көмектесуде тиімді құрал екендігін атап өтеді.

Екіншіден, бүгінгі күні ағылшын тілін игеру көбінесе академиялық жетістіктермен, мансаптық өсу мүмкіндіктерімен және социализациямен тығыз байланысты болғандықтан, көлеңкелі білім беру әдісі күннен-күнге мәртебесі артып келе жатқан TOEFL, IELTS сынды стандартталған тестілерге дайындауда шешуші рөл атқаратындығы айдан анық. Себебі, жоғарыда аталған тест түрлері шетелде оқудың немесе жұмыс істеудің алғышарты болып табылады. Көлеңкелі білім беру студенттердің академиялық және кәсіптік салалардағы бәсекеге қабілеттілігін арттырады, әсіресе ағылшын тілін жетік білу құнды дағды болып табылатын ағылшын тілінде сөйлемейтін елдерде. (Stevenson and Baker, 1992)

Осы бір әдістің келесі бір ұтымды тұстарының бірі ол – білім берудегі теңсіздікті жою болып саналады. Көлеңкелі білім беру оның құнына байланысты теңсіздікті күшейтуі мүмкін болса да, ол өршіл отбасыларға балаларын ағылшын тілінде табысқа жету үшін қосымша ресурстармен қамтамасыз ету механизмі ретінде қызмет етеді.

Силова (2010) көлеңкелі білім берудің қосарлы сипатын әлеуметтік-экономикалық мәнмәтіндер мен қол жетімділікке байланысты теңдікке көпір және кедергі ретінде қарастырады.

Сонымен қатар, ағылшын тілін үйретудегі көлеңкелі оқытудың тағы да бір маңыздылығы – аталмыш әдіс арқылы шетел тілін үйренушілердің ағылшын тілді елдердің мәдени және контекстік ерекшеліктеріне тезірек бейімделетіндігі. Мысалы, ағылшын тілі шет тілі болып табылатын аймақтарда көлеңкелі оқыту көбінесе сөйлеу дағдыларына баса назар аударатын болса, ал, ағылшын тілі екінші тіл ретінде саналатын (ESL) мемлекеттерде академиялық немесе кәсіби шеберлік дағдыларын дамытуға көбірек назар аударуы мүмкін. Zhang & Bray (2020) көлеңкелі білімнің аймақтық лингвистикалық саясат пен мәдени ерекшеліктерге қалай бейімделетінін, ағылшын тілін оқытуды соған сәйкес бейімдейтінін көрсетеді.

Сонымен қатар, көлеңкелі білім беру басқармалары студенттерді тарту үшін геймификация, аралас оқыту және интерактивті платформалар сияқты оқытудың инновациялық әдістері мен технологияларын жиі қолданады. Бұл әдістер кейде дәстүрлі сыныптарда қолданылатын әдістерге қарағанда серпіндірек болады. Dawson (2010) жеке репетиторлар мен тілдік орталықтар көбінесе озық педагогикалық құралдармен тәжірибе жасап, көлеңкелі білім беруді ағылшын тілін оқытудағы инновациялардың орталығына айналдыратынын байқаған.

Қазіргі кезде елімізде көлеңкелі оқыту негізінен 5-11 сынып оқушылары арасында танымал. Ата-аналар мен оқушылардың сұранысына қарай жеке репетиторлық қызмет көрсететін орталықтар мен тәуелсіз мұғалімдер бұл қызметті ұсынып отыр. Әсіресе, ағылшын тілін үйренуге деген сұраныс жоғары. Орта және жоғары сынып оқушылары соның ішінде 9-11 сынып оқушылары мектеп бағдарламасынан тыс қосымша білім алу үшін көлеңкелі оқытуды таңдайды. Бұл оларға Ұлттық бірыңғай тестілеуге (ҰБТ) дайындалуда және шет елдік білім беру бағдарламаларына қатысуға қажетті білім деңгейін арттыруға көмектеседі.

Тақырыптың өзектілігі көлеңкелі оқыту саласында теориялық және практикалық зерттеулердің әлі де жеткіліксіз болуымен түсіндіріледі. Ағылшын тілін үйрену контекстінде бұл әдістің қолданылу тәжірибесін зерттеу қажеттілігі ерекше өзекті. Әсіресе, ағылшын тілі сияқты халықаралық тілдерді меңгеру қарқыны жоғары елдерде көлеңкелі оқытудың нәтижелері мен ықпалы туралы терең талдаулардың аздығы бұл жұмысты маңызды етеді.

Әдебиеттерге шолу барысында шетелдік зерттеушілердің еңбектері, соның ішінде Марк Брэйдің зерттеулері қарастырылды. Ол көлеңкелі оқытуды "мектептің көлеңкесінде жүретін білім беру түрі" ретінде сипаттап, оның жаһандық деңгейде білім беру жүйесіне ықпалын айқындады. Дегенмен, Қазақстандағы көлеңкелі оқытудың дамуы мен оның ағылшын тілін

меңгеруге тигізетін әсері толық зерттелмеген, бұл зерттеу жұмысының жаңашылдығын айқындайды.

Бұл зерттеудің әдіснамасы ағылшын тілін көлеңкелі оқыту арқылы үйретудің тиімділігін анықтауға бағытталған. Зерттеуде қолданылған материалдар, әдістер, зерттеу кезеңдері төменде сипатталған.

Зерттеудің мақсаты: Қазақстандағы көлеңкелі оқытудың ролін түсіну, оқушылардың Ағылшын тілін меңгеру деңгейін зерттеу

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

1. *Сауалнама және сұхбат:* Көлеңкелі оқытуды қолданатын оқушылардан деректер жинау үшін қолданылды.

2. *Әдебиетке шолу:* Қазақстан және шетелдік зерттеулерді салыстырып талдау арқылы көлеңкелі оқытудың теориялық негіздерін зерттеу.

3. *Сапалық талдау:* Мұғалімдердің тәжірибесі мен оқушылардың жетістіктері туралы пікірлерін сараптау.

Материалдар сипаттамасы

Зерттеудің негізгі дереккөзі ретінде көлеңкелі оқыту үдерісіне қатысқан 30 оқушы мәліметтері пайдаланылды. Оқушылардың жас ерекшеліктері 9-11 сынып аралығын қамтыды. Зерттеу сұрақтары оқушылардың ата аналарының Сонымен қатар, зерттеу барысында ғылыми мақалалар, оқыту әдістері бойынша нұсқаулықтар және Қазақстандағы білім беру туралы заңнамалық құжаттар қолданылды.

Бұл әдіснама зерттеу нәтижелерінің объективтілігі мен нақтылығын қамтамасыз ету үшін сандық және сапалық әдістердің үйлесімін қолдануға негізделді.

Зерттеу барысында алынған нәтижелер көлеңкелі оқытудың ағылшын тілін үйренуге әсерін айқын көрсетті. Негізінен, көлеңкелі оқыту оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл бөлімде зерттеу нәтижелері талданып, алдыңғы зерттеулермен салыстырылып, талқыланды.

1. Тілдік дағдылардың дамуы., Зерттеу нәтижелері бойынша, көлеңкелі оқыту ағылшын тілін үйренушілердің тыңдау, сөйлеу, жазу және оқу дағдыларын айтарлықтай жақсартты. Оқушылардың сөйлеу дағдыларының жетілуі әсіресе тыңдау мен сөйлеу практикасында айқын көрінді. Бұл әдіс оқушылардың грамматикалық ережелерді тиімді игеруге, сөздік қорларын байытуға мүмкіндік берді.

2. Мотивацияның жоғарылауы. Көлеңкелі оқытуда оқушыларға жеке назар аударылуы олардың мотивациясын арттырды. Оқушылар ағылшын тілін үйренуге деген ынтасын жоғарылатып, тапсырмаларды орындауда белсенділік танытты. Бұл нәтижелер алдыңғы зерттеулермен, атап айтқанда Марк Брэйдің (2007) көлеңкелі оқыту тиімділігі туралы зерттеуімен сәйкес келеді.

3. Қосымша білім алу. Оқушылардың көлеңкелі оқыту арқылы алған білімдері мектеп бағдарламасына қосымша болды. Әсіресе ҰБТ-ға дайындық және шет елде білім алу мақсатында көлеңкелі оқыту өте тиімді болды. Бұл нәтижелер Қазақстандағы ағылшын тілін үйрету саласындағы жаңа үрдістерге сәйкес келеді.

ТАЛҚЫЛАУ

Алынған нәтижелер көлеңкелі оқытудың тиімділігін нақты көрсетті. Мұғалімдердің мәлімдемелеріне сәйкес, оқушылардың ағылшын тілін үйрену барысында көлеңкелі оқыту олардың пәнге деген қызығушылығын арттырды. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушылардың кемшіліктерін түзетуге мүмкіндік беріп, жеке қажеттіліктеріне сай оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік туғызды.

Марк Брэйдің (2007) зерттеулерінде де көлеңкелі оқытудың дәстүрлі білім берумен салыстырғанда оқушылардың білім деңгейін жоғарылатуда аса тиімді екені айтылған

болатын. Бұл зерттеу де осы тұжырымды растайды. Сонымен қатар, зерттеуде көлеңкелі оқыту оқушыларға жеке мақсаттар мен бағыттар бойынша білім алу мүмкіндігін ұсынғанын көрсетті.

НӘТИЖЕЛЕР

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, көлеңкелі оқыту жеке оқушылардың ерекшеліктерін ескере отырып, олардың білім алу процесін жекелендірудің маңызды құралы болып табылады. Бұл оқушылардың нәтижелерін жақсартуға, олардың білім деңгейін көтеруге және білім алуға деген қызығушылықтарын арттыруға көмектеседі.

Зерттеу нәтижелері көлеңкелі оқытудың ағылшын тілін үйренуде тиімді әдіс екенін дәлелдеді. Бұл әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, мотивацияны арттыруға, сондай-ақ білім алудың нәтижелерін жақсартуға көмектеседі. Әсіресе, ҰБТ-ға дайындық пен шетелде білім алу мақсатында көлеңкелі оқытудың маңызы зор. Сондықтан да, көлеңкелі оқытуды оқу үдерісіне енгізу тіл үйрету сапасын арттыруға ықпал етеді. Оқушылардың тілдік дағдыларының дамуы бойынша нәтижелер.

Кесте 1. Көлеңкелі оқыту нәтижесінде оқушылардың тілдік дағдыларының дамуы

Бұл кестеде көлеңкелі оқыту әдісі бойынша оқушылардың тілдік дағдыларының әртүрлі аспектілердегі дамуы көрсетілген. Тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдылары бойынша 3 топтың нәтижелері салыстырылған. Кестенің нәтижелері көлеңкелі оқытудың тіл үйренушілердің дағдыларын айтарлықтай жақсартатынын дәлелдейді.

2. Көлеңкелі оқыту әдісін қолдану кезінде оқушылардың мотивация деңгейі

Кесте 2. Көлеңкелі оқыту әдісінің оқушылардың мотивация деңгейіне әсері

Оқушылардың саны	Мотивация деңгейі (%)
1- топ	75
2- топ	80
3- топ	85

Бұл кесте көлеңкелі оқыту әдісін қолдану арқылы оқушылардың мотивация деңгейінің өзгерісін көрсетеді. Оқушылардың мотивация деңгейі 1-ші топта 75%-ды құраса, 3-ші топта 85%-ға жеткен. Бұл көлеңкелі оқытудың оқушылардың қызығушылығын арттыратынын көрсетеді.

3. ҰБТ нәтижелеріне көлеңкелі оқытудың әсері

Кесте 3. Көлеңкелі оқытудың ҰБТ нәтижелеріне әсері

Оқушылардың саны	ҰБТ нәтижесі (%)
1- топ	70
2- топ	80
3- топ	90

Бұл кестеде көлеңкелі оқытудың ҰБТ нәтижелеріне әсері көрсетілген. 3-ші топтағы оқушылардың ҰБТ нәтижелері 90%-ға дейін жеткенін көруге болады, бұл көлеңкелі оқытудың білім сапасына оң әсерін тигізгенін дәлелдейді.

Зерттеу нәтижелері көлеңкелі оқыту әдісінің ағылшын тілін үйренуде тиімді екенін көрсетті. Оқушылардың тілдік дағдылары мен мотивациясы айтарлықтай артты, ал ҰБТ нәтижелері жақсарды. Бұл әдіс оқушылардың сөйлеу, тыңдау және жазу қабілеттерін жетілдіріп, олардың білім алу процесіне деген қызығушылығын оятты. Көлеңкелі оқыту оқушыларға жеке дара сабақ беру арқылы олардың оқу процесін жекелендіреді, нәтижесінде тіл үйрену жылдамдығы мен сапасы артады.

Келесі зерттеулерде көлеңкелі оқытудың әртүрлі деңгейдегі оқушыларға (мектеп, колледж, университет) әсерін салыстырмалы түрде зерттеу маңызды. Сондай-ақ, көлеңкелі оқытудың ұжымдық сабақтармен үйлесімін қарастырып, бұл әдісті кең ауқымда енгізудің тиімділігін бағалау қажет. Бұдан бөлек, көлеңкелі оқытудың цифрлық құралдар мен онлайн платформалар арқылы жүзеге асырылуын зерттеу осы әдістің ауқымын кеңейтуге мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Зерттеу нәтижелері көлеңкелі оқытудың ағылшын тілін меңгеруде маңызды рөл атқаратынын көрсетті. Бұл оқыту әдісі оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың академиялық үлгерімін жақсартуға және оқу мотивациясын арттыруға оң әсерін тигізді. Әсіресе, сөйлеу, тыңдау, жазу және оқу дағдыларын жетілдіруде көлеңкелі оқытудың тиімділігі байқалды.

Көлеңкелі оқыту жеке қажеттіліктерге бағытталғандықтан, әрбір оқушының білім алу процесінде ерекше қолдау алуына мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл әдіс мектеп бағдарламасын толықтырумен қатар, оқушыларды халықаралық емтихандарға дайындауда да айтарлықтай пайдалы болып табылады.

Зерттеу барысында Қазақстанда көлеңкелі оқытудың кең таралып келе жатқаны анықталды. Бұл білім беру жүйесінің өзгеруімен, халықаралық стандарттарға бейімделуімен және ата-аналар мен оқушылардың қосымша білімге деген сұранысының артуымен түсіндіріледі. Алайда, көлеңкелі оқытудың білім беру жүйесіне ықпалын тереңірек зерттеу қажет, әсіресе оның әлеуметтік теңдікке әсері мен білім сапасына қосатын үлесі тұрғысынан.

Жалпы алғанда, көлеңкелі оқыту ағылшын тілін меңгерудің тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Болашақта бұл оқыту әдісінің Қазақстандағы даму бағытын зерттеу, оның білім беру жүйесіне интеграциялануын қарастыру және оқушылар үшін ең оңтайлы үлгілерін анықтау маңызды болмақ.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Bray, M. (2007). *Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia*. Comparative Education Research Centre, University of Hong Kong.

2 UNESCO. (2017). *Global education monitoring report: Shadow education (Chapter 3)*. UNESCO.

3 Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» заңы (1999). 4-бап: Білім беру жүйесінің негіздері. Wikipedia. https://kk.wikipedia.org/wiki/Білім_беру_туралы_заң

4 Lee, J., & Shouse, R. (2011). The impact of shadow education on students' academic success. *Asia Pacific Education Review*, 12(3), – P. 459–472. <http://dx.doi.org/10.1007/s12564-014-9326-9>

5 Stevenson, D. L., & Baker, D. P. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: Transition patterns in academic development. *American Journal of Sociology*, 97(6), – P. 1639–1657. <https://doi.org/10.1086/229942>

6 Silova, I. (2010). *Private tutoring in Central Asia: New opportunities and burdens*. UNESCO IEP Policy Forum.

7 Zhang, W., & Bray, M. (2020). *The dynamics of shadow education: International perspectives on private supplementary tutoring*. Comparative Education Research Centre.

8 Dawson, W. (2010). Private tutoring and mass schooling in East Asia: Reflections of inequality in Japan, South Korea, and Cambodia. *Asia Pacific Education Review*, 11(1), – P. 14–24. [DOI:10.1007/s12564-009-9058-4](https://doi.org/10.1007/s12564-009-9058-4)

9 Сыдыбаева, Н. Ж. (2022). Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістері. *Modern Scientific Method*, (1). <https://ojs.publisher.agency/index.php/MSM/article/view/177>

10 Ағылшын тілін оқытудың қазіргі замандық әдістемелері. (2021.). Stud.kz.
<https://stud.kz/referat/show/67591>

11 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері. (n.d.). Rusnauka.com.
https://www.rusnauka.com/6_SWMN_2015/Pedagogica/5_187713.doc.htm

12 Ағылшын тілін оқытудың тиімді жолдары. (2021). Educational Sciences Index.
<https://eduindex.kz/pedagogical-work/1810-aylshyn-tilin-oytudy-tiimdi-zholdary.html>

13 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдіс тәсілдері. (2021.). RCDO.kz.
<https://rcdo.kz/publ/1838-aylshyn-tiln-oytudy-timd-ds-tslder.html>

Важность теневого обучения в обучении английскому языку

Д. М. Абдрашева¹, А. М. Прманова²

¹Член правления - проректор по академическим вопросам PhD, Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан, <https://orcid.org/0000-0001-9881-945X>, Email: Abdrasheva_dana@korkyt.kz

²Магистр педагогических наук, Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Республика Казахстан, Email: akmaralcnlc@gmail.com

В статье рассматривается важность теневого обучения английскому языку и его роль в образовательном процессе. Цель исследования - определение эффективности теневого обучения в совершенствовании языковых навыков учащихся и их вклада в сферу образования. В работе описаны основные направления и идеи теневого обучения, в частности, пути адаптации к личным потребностям и повышения качества обучения. В ходе исследования был проведен методологический анализ, основанный на теории теневого образования Марка Брэя. В качестве основных результатов указано, что данный метод обучения достигает высокой эффективности в развитии слуха, речи, грамматики и словарного запаса. Научная значимость исследовательской работы - раскрытие потенциала теневого обучения как современного метода изучения языка, а практическое значение - совершенствование дополнительного образовательного процесса для изучения английского языка.

Ключевые слова: теновое обучение, английский язык, дополнительное образование, языковые навыки, качество образования, индивидуальное обучение, система образования, мотивация учащихся.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1 Bray, M. (2007). *Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia*. Comparative Education Research Centre, University of Hong Kong.

2 UNESCO. (2017). *Global education monitoring report: Shadow education (Chapter 3)*. UNESCO.

3 Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» заңы (1999). 4-бап: Білім беру жүйесінің негіздері. Wikipedia. https://kk.wikipedia.org/wiki/Білім_беру_туралы_заң

4 Lee, J., & Shouse, R. (2011). The impact of shadow education on students' academic success. *Asia Pacific Education Review*, 12(3), – P. 459–472. <http://dx.doi.org/10.1007/s12564-014-9326-9>

5 Stevenson, D. L., & Baker, D. P. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: Transition patterns in academic development. *American Journal of Sociology*, 97(6), – P. 1639–1657. <https://doi.org/10.1086/229942>

6 Silova, I. (2010). *Private tutoring in Central Asia: New opportunities and burdens*. UNESCO IIEP Policy Forum.

7 Zhang, W., & Bray, M. (2020). *The dynamics of shadow education: International perspectives on private supplementary tutoring*. Comparative Education Research Centre.

8 Dawson, W. (2010). Private tutoring and mass schooling in East Asia: Reflections of inequality in Japan, South Korea, and Cambodia. *Asia Pacific Education Review*, 11(1), – P. 14–24. DOI:10.1007/s12564-009-9058-4

9 Сыдыбаева, Н. Ж. (2022). Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістері. *Modern Scientific Method*, (1). <https://ojs.publisher.agency/index.php/MSM/article/view/177>

10 Ағылшын тілін оқытудың қазіргі замандық әдістемелері. (2021.). Stud.kz. <https://stud.kz/referat/show/67591>

11 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері. (n.d.). Rusnauka.com. https://www.rusnauka.com/6_SWMN_2015/Pedagogica/5_187713.doc.htm

12 Ағылшын тілін оқытудың тиімді жолдары. (2021). Educational Sciences Index. <https://eduindex.kz/pedagogical-work/1810-aylshyn-tilin-oytudy-tiimdi-zholdary.html>

13 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдіс тәсілдері. (2021.). RCDO.kz. <https://rcdo.kz/publ/1838-aylshyn-tiln-oytudy-timd-ds-tslder.html>

The importance of shadow education in teaching english

D. M. Abdrasheva¹, A. M. Prmanova²

¹Member of the Board - Vice-Rector for Academic Affairs PhD, Kyzylorda State University named after Korkyt Ata, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0001-9881-945X>, Email: Abdrasheva_dana@korkyt.kz

²Magister of Pedagogical Sciences, Kyzylorda State University named after Korkyt Ata, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan, Email: akmaralcnlc@gmail.com

The article examines the importance of shadow education in teaching English and its role in the educational process. The aim of the study is to determine the effectiveness of shadow education in improving students' language skills and its contribution to the education sector. The main directions and ideas of shadow education are described, specifically focusing on adaptation to individual needs and methods to enhance the quality of instruction. The study is based on Mark Bray's theory of shadow education and includes a methodological analysis. The main results show the high effectiveness of this teaching method in developing listening, speaking, grammar, and vocabulary skills. The scientific significance of the study lies in revealing the potential of shadow education as a modern method of language learning, while its practical significance is in improving the supplementary education process for mastering the English language.

Key words: shadow learning, English, additional education, language skills, quality of education, individual learning, education system, student motivation.

REFERENCES

1 Bray, M. (2007). *Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia*. Comparative Education Research Centre, University of Hong Kong.

2 UNESCO. (2017). *Global education monitoring report: Shadow education (Chapter 3)*. UNESCO.

3 Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» заңы (1999). 4-бап: Білім беру жүйесінің негіздері. Wikipedia. https://kk.wikipedia.org/wiki/Білім_беру_туралы_заң

4 Lee, J., & Shouse, R. (2011). The impact of shadow education on students' academic success. *Asia Pacific Education Review*, 12(3), – P. 459–472. <http://dx.doi.org/10.1007/s12564-014-9326-9>

5 Stevenson, D. L., & Baker, D. P. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: Transition patterns in academic development. *American Journal of Sociology*, 97(6), 1639–1657. <https://doi.org/10.1086/229942>

6 Silova, I. (2010). *Private tutoring in Central Asia: New opportunities and burdens*. UNESCO IEP Policy Forum.

7 Zhang, W., & Bray, M. (2020). *The dynamics of shadow education: International perspectives on private supplementary tutoring*. Comparative Education Research Centre.

8 Dawson, W. (2010). Private tutoring and mass schooling in East Asia: Reflections of inequality in Japan, South Korea, and Cambodia. *Asia Pacific Education Review*, 11(1), – P. 14–24. [DOI:10.1007/s12564-009-9058-4](https://doi.org/10.1007/s12564-009-9058-4)

9 Сыдыбаева, Н. Ж. (2022). Ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістері. *Modern Scientific Method*, (1). <https://ojs.publisher.agency/index.php/MSM/article/view/177>

10 Ағылшын тілін оқытудың қазіргі замандық әдістемелері. (2021.). Stud.kz. <https://stud.kz/referat/show/67591>

11 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері. (n.d.). Rusnauka.com. https://www.rusnauka.com/6_SWMN_2015/Pedagogica/5_187713.doc.htm

12 Ағылшын тілін оқытудың тиімді жолдары. (2021). Educational Sciences Index. <https://eduindex.kz/pedagogical-work/1810-aylshyn-tilin-oytudy-tiimdi-zholdary.html>

13 Ағылшын тілін оқытудың тиімді әдіс тәсілдері. (2021.). RCDO.kz. <https://rcdo.kz/publ/1838-aylshyn-tiln-oytudy-timd-ds-tslder.html>

FTAMP14.25.09

А.Н.Галиева

Гуманитарлық ғылым магистрі, педагог-шебер, тарих пәнінің мұғалімі

Қ.Әбдіғұлов атындағы №34 орта мектеп-гимназиясы, Алматы облысы,

Талғар ауданы, 041623 Қазақстан Республикасы, <https://orcid.org/0009-0007-4508-6003>,

E-mail:assem_er.nur@mail.ru

ІС-ӘРЕКЕТТІ ЗЕРТТЕУ: ХАЛЫҚАРАЛЫҚ IELTS ӘДІСНАМАСЫНЫҢ ТАРИХ ПӘНІ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН НӘТИЖЕЛЕРІ

Бұл мақалада Халықаралық IELTS (International English Language Testing System) әдіснамасының жалпы білім беретін орта мектептерде тарих пәні бойынша білім беру процесінде қолданылуының тиімділігі мен нәтижелері қарастырылады. IELTS сынағы ағылшын тілін меңгеру деңгейін бағалау үшін әлемдік деңгейде танымал болып табылады. Бұл зерттеуде IELTS әдіснамасының тарих пәнін оқытуда қалай қолданылатыны, оның оқу процесіне әсері және нәтижелері талданады. Зерттеу нәтижелері IELTS әдіснамасының тарих пәнін оқытуда тиімділігін көрсетеді және бұл әдіснаманы қолданудың артықшылықтары мен кемшіліктері туралы қорытынды жасалады.

Түйін сөздер: IELTS, тарих пәні, білім беру процесі, тілдік дағдылар, аналитикалық ойлау, іс-әрекеттік зерттеу, әдіснама.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Халықаралық IELTS әдіснамасы ағылшын тілін оқыту жүйесінде кеңінен қолданылатын стандартталған тестілеу жүйесі болып табылады. Алайда, бұл әдіснама тек тіл үйренушілер үшін ғана емес, сондай-ақ басқа пәндерді оқытуда да пайдалы болуы мүмкін. Тарих пәнін оқытуда, IELTS әдіснамасының үш негізгі компоненті: тыңдалым, оқылым,

жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмаларды қолдану оқушылардың білім деңгейін арттыруға ықпал етеді. Бұл әдіснама арқылы тарих сабағында ақпаратты өңдеу, талдау және түсіну қабілеттерін дамытуда үлкен рөл атқарады.

Мақалада аталмыш әдіснаманың тарих пәні сабақтарындағы қолданылуына қатысты зерттеу нәтижелері және оның оқу процесіндегі әсері талқыланады.

КІРІСПЕ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту формасын, әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген [1]. Әлемдік білім беру парадигмасы бойынша педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты, білім берудің бағдарламасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, басқаша қарым-қатынас, өзгеше менталитет пайда болды.

Әлемдік білім беру кеңістігінде оқу үдерісінің сапасын арттыру және оқушылардың пән бойынша білімін тереңдету мақсатында әртүрлі әдіснамалар мен технологиялар қолданысқа енгізілуде. Бұл педагогтерге өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға мүмкіндік береді. Тарих пәнін оқытуда халықаралық IELTS әдіснамасының қолданылуының тиімділігі мен нәтижелері қарастырылады. IELTS әдіснамасы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған болса да, оны тарих пәні бойынша қолдану оқушылардың аналитикалық ойлау қабілетін және ақпаратты сараптау дағдыларын арттыруға мүмкіндік береді және шығармашылық ойлауын талап етеді, бұл тарих пәні үшін өте маңызды.

Ұсынылған тапсырмалар негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпы міндетті стандарты [2], IELTS халықаралық әдіснамаға [3] сәйкес коммуникативті дағдыларды басшылыққа ала отырып пәндік академиялық біліммен шектелмей, оқушыларға ойлау дағдыларын жетілдіре отырып, тарихи үдерістерді түснуде дүниетанымдық көзқарасын кеңейте отырып әлемдік білім беру кеңістігінде бәсекеге түсе алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған.

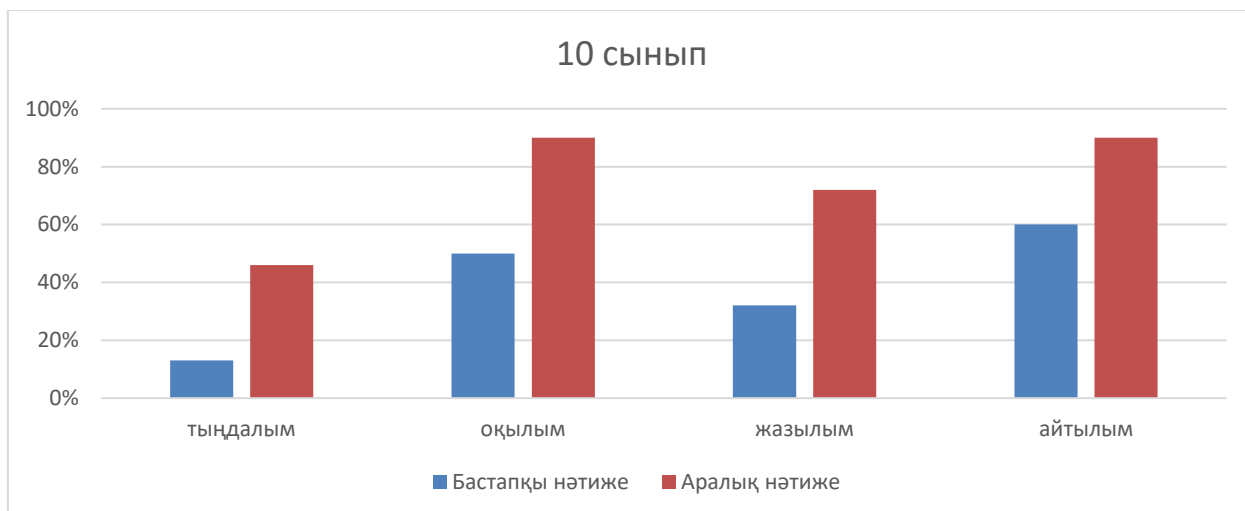
Жұмыстың өзектілігі: Білім беру кеңістігінде әлемдік бәсекеге қабілетті, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген тұлғаның қалыптасуы маңызды. Осы тұрғыдан алғанда, оқу процесінің сапасы мен оқушының алған білім, білік, дағдыларын қалыптастыруда педагогтің рөлі зор. Сондықтан, педагог оқу-тәжірибелік тапсырмаларды әзірлеуде халықаралық әдіснамаға негіздесе, педагогті кәсіби шыңдап, инновациялық педагогикалық әдістеме жасап, авторлық оқу-тәжірибелік тапсырмаларды әзірлеуі жұмыстың өзектілігін көрсетеді.

IELTS (International English Language Testing System) – ағылшын тілін меңгеру деңгейін анықтауға арналған халықаралық тест жүйесі, оның компоненттері тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым дағдыларын қамтиды. Тарих пәнін оқытуда осы әдіснаманың қолданылуы оқу үдерісін жаңа деңгейге көтеріп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Бұл зерттеу тарих пәні бойынша IELTS әдіснамасын қолданылуының тиімділігін анықтау мақсатында 2023-2024 оқу жылында жүргізілді. Зерттеуге 10-11 сынып оқушылары қатысты. Зерттеу барысында тарих пәнінің әртүрлі тақырыптары бойынша тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар құрылды. Оқу материалдарына тарихи деректер, мәтіндер, сұрақтар мен тапсырмалар IELTS әдіснамасына негізделіп, оқушылардың тілдік дағдыларымен қатар, тарихи ақпаратты өңдеу, талдау және түсіну дағдылары да бағалау маңызды рөл атқарады. Зерттеу нәтижесі, төмендегі 1 кестеде көрсетілген:

1 кесте IELTS әдіснамасы бойынша материалдар мен тапсырмаларды қолдану нәтижелері:

Зерттеу нәтижесі	тыңдалым	оқылым	жазылым	айтылым
Бастапқы нәтиже	13%	50%	32%	60%
Аралық нәтиже	46%	90%	72%	90%

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

Л. Выготский айтқандай: «оқытуды ізгілендіру» қажет, оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау кезінде оқушының білімімен қоса оның жеке құндылықтарын бағалау керек» дейді [4]. Осыған байланысты оқу-тәжірибелік тапсырмалар екі түрі қалыптастырушы және жиынтық бағалау критерийлер бойынша бағаланады. Бағалау арқылы мұғалім де, оқушы өз жұмыстарының табысты және сәтсіз тұстарын бағдарлайды.

Қалыптастырушы бағалау арқылы мұғалім мен білім алушы арасында үздіксіз кері байланыс қамтамасыз етіледі. Бұл білім алушылардың мүмкіндігін анықтауға, қиыншылығын табуға, оң нәтижеге қол жеткізуіне көмектесуге, дер кезінде оқу үдерісін түзетуге мүмкіндік береді. Қалыптастырушы бағалау барысында оқушылар өз ойын еркін жеткізіп, өзіне өзі баға беруге, сыныптастарын бағалауға үйренеді, жеке, жұппен, топпен жұмыс істей жүріп, ынтымақтастыққа ұмтылады, бір-бірін тыңдауға, талдауға, салыстыруға, аналитикалық зерттеу арқылы өз пікірін қалыптастырып, бағалауға бағыттайды.

Қалыптастырушы бағалау оқушылардың төменде көрсетілген іс-әрекетінде жүзеге асады:

- топтық, жұптық, жеке жұмыстар кезінде оқушылардың бір-бірімен бірлесе жұмыс жасауын кезіндегі белсенділігі, білімі, тапқырлығы, бірлесе жұмыс жасауы бағаланады;
- тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларымен жұмыс кезінде қалыптастырушы бағалаудың рөлі ерекше;
- жұмыс барысында, сабақ соңында рефлексия жасауда қажет;
- оқушылармен олардың жұмыстарын және сол жасалған жұмыстарды жақсартуды қажет ететін мүмкіндіктерді қарастыру барысында да бағаланады;
- тәжірибе мен теорияны ұштастыра алу бағытындағы жұмыстарда бағалау орынды қолданылғаны абзал;

Қорыта айтқанда, қалыптастырушы бағалау әр сабақта қолданылады және мұғалімнің таңдауы негізінде ауызша, жазбаша, шартты белгілер арқылы бағалауға болады.

Жиынтық бағалау оқушылардың төменде көрсетілген іс-әрекетінде жүзеге асады:

- Оқу процесінің әр кезеңінде әрбір оқушының дайындық деңгейін анықтау;
- Оқушының жеке даму динамикасын бақылау және анықтау;
- Оқушының білім-білік дағдыларын дамыту, ынталандыру, мұғалімнің оқушы мен ата-ананың арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуі;
- Бағаның нақтылығы. Сабақ үдерісі кезіндегі тапсырмаларға байланысты критерийлер бойынша формативті бағалап, сабақ соңында критерийге сәйкес дескриптор бойынша жинаған ұпайлары бойынша жиынтық баға қойылады.

Тапсырманы орындау деңгейіне байланысты, 9 балға дейін бағалау мен қоса критерийлер

ұсынылады.

Төменде тапсырмалар үлгісін ұсынамыз және ол оқушылардың рухани қажеттіліктері мен даму мүмкіндіктеріне сәйкес құрастырылған.

1. Тыңдалым және оқылым: Тарихи мәтіндер мен аудиоматериалдар арқылы тыңдалым және оқылым дағдыларын дамыту.

2. Жазылым және айтылым: Жазбаша эсселер, пікірталастар мен жобалар арқылы оқушылардың жазылым және айтылым дағдыларын дамыту.

1) Тыңдалым тапсырмасы:

Мақсаты: Дарий патшасының жасаған жорықтары мен шайқастарын түсіну.

<https://drive.google.com/file/d/10YO2W52Ue85X7OmFf7yfJeqkFzNWSjq/view?usp=sharing>

Картада келесі жерлерді белгілеу:

1.Гиркан теңізін картадан анықтап, қазіргі атауын жазыңыз _____

2.Парфия мен Гирканияның орналасуын картадан анықта.

3.Картадағы Парфия патшалығы мен Гирканияның территориясында қазіргі заманда орналасқан 4 мемлекетті анықта.

1	2	3	4

2) Оқылым тапсырмасы:

Ирандық дерек: Бехустин жазбасы

Өз білімдеріңізді тексеріңіздер.

Мәтінмен жұмыс

Бастапқы деңгей (Түсіну)

1. Бехистун жазбасының авторы кім?

- А) Дарий
- В) Кир
- С) Дарийдің ұрпақтары
- D) Г. К. Роулинсон

2. Бехистун жазбасында қандай тілдер қолданылған?

- А) Парсы, элам, аккад
- В) Парсы, арамей, грек
- С) Парсы, латин, аккад
- D) Парсы, араб, грек

2. Орта деңгей (Талдау және түсіндіру)

1. Дарийдің Бехистун жазбасында өзін мадақтап жазуы қандай мақсатты көздеген?
- Жауапты қысқаша түсіндіріңіз.

2. Бехистун жазбасындағы Дарийдің әскери жетістіктері қандай тарихи датамен байланысты? _____

- Жауапта нақты датамен келтіріңіз

3. Жоғары деңгей (Сыни ойлау және қорытынды жасау)

1. Бехистун жазбасы тарихи дерек ретінде қаншалықты сенімді?

Қандай факторлар оның объективтілігіне әсер етуі мүмкін?

- Жауапта дерекке сыни көзқарас пен оның маңыздылығын талдаңыз

2. Дарийдің Бехистун жазбасындағы жеңістерін көбірек мадақтап жазуы оның билігін нығайту мақсатында жасалған әрекет деп айтуға бола ма?

Иә	Жок
----	-----

Жазылым

--	--

3) Жазылым тапсырмасы:

Ирандық дерек: Бехустин жазбасы

Ө з білімдеріңізді тексеріңіздер.

Тапсырма: «Дарий патшасының жорығы » тақырыбында эссе жазыңыз. Эссе құрылымы: кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды.

Бағалау критерийлері:

- Түсіну деңгейі: Тарихи деректерді дұрыс түсіну және жауапта нақты көрсете алады.
- Талдау деңгейі: Тарихи оқиғаларды талдай білу және дұрыс қорытынды жасай алады
- Сыни ойлау: Тарихи деректерге сыни тұрғыдан қарап, өз пікірін негіздей алады.

Күтілетін нәтиже:

Бұл тапсырмалар оқушылардың тарихи оқиғаларды түсіну, талдау және сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Әрбір деңгей тапсырмасы оқушылардың жазу дағдыларын жетілдіруге, өз пікірін дәлелді түрде жеткізуге бағытталған.

НӘТИЖЕЛЕР

Зерттеу барысында оқушылардың тарих пәні бойынша білімдерінің жоғарылағаны байқалды. IELTS әдіснамасын қолданудың нәтижесінде тыңдалым, оқылым, жазылым және айтылым дағдыларының дамуы мен қатар, тарихи оқиғаларды талдау және тарихи үдерістерді түсіну қабілеті жақсарды. Тарихи мәтіндерді түсіну барысында білім алушылар сөздік қорын жетілдіріп, мәтіндерді интерпретациялауды үйренді. Тарихи құбылыстарға деген көзқарастарын кеңейтіп, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын меңгерді.

ТАЛҚЫЛАУ

Әдіснамасының тарих пәні бойынша оқытуда қолдану бірнеше артықшылықтарға ие болды. Оқушылар тек тарихи білімдерді меңгерумен шектеліп қоймай, сонымен қатар тілдік дағдыларын жетілдірді. Әдіснаманың түрлі тапсырмаларының оқушыларды белсенді түрде оқу үдерісіне тартуы, олардың сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытуға әсер етті. Сонымен қатар, тек тілдік білім емес, нақты тарихи үдерістерді түсінуге көмектесті. Әдіснаманың тиімділігі мектептің әдістемелік кеңесінде талқыланып, мектепте 2023-2024 оқу жылында сыннан өттіп, 10 «Б» сыныбында білім сапасының өскендігін көруге болады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорыта келгенде, зерттеу жұмысының теориялық кезең нәтижелері:

1.17.03.2023 год Сборник материалов Международной научно-практической конференции Караганда–Москва, <https://rep.ksu.kz/handle/data/16999> \ [Галиева А.Н. Развитие читательских навыков -как это влияет на критическое мышление учащихся?/ А.Н. Галиева.](#)

3. 05.05.2024 жыл The Vertices of Science International Scientific and Practical журналында «Тарих пәнінде оқушылардың оқу дағдыларын дамыту, сыни ойлау қабілетіне қаншалықты әсер етеді?» https://www.academia.edu/120261071/The_Vertices_of_Science_ISPOJ_2024

4.30.10.2024 жыл Еуразия Инновациялық Ғылыми-Зерттеу орталығы, Өзербайжан Республикасы, Баку қаласында өткен халықаралық ғылыми педагогикалық конференциясы «Тарих сабағында білім алушылардың пәндік деңгейін арттыруда оқылым стратегиясы қаншалықты әсер етеді?» Тіркеу AB400379E-2024/3031 <https://doi.org/10.63034/esr-243>

5. 05.11.2024 жыл NATIONAL ACADEMY OF SCIENTIFIC AND INNOVATIVE RESEARCH(NACSIR). «Использование визуальных материалов в обучении истории: графика, карты документы» <https://nacsir.kz/index.php/NACSIR/issue/view/11/37>

Әдіснамасының тарих пәні сабақтарында тиімді қолданылуы білім алушылардың пәндік білім деңгейін көтеріп қана қоймай, тілдік дағдыларын да арттырды. Бұл әдіснама оқушылардың тарихи мәтіндерді түсіну, талдау және сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. IELTS әдіснамасын тарих пәніне енгізу оқу үдерісін түрлендіріп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 24 қазандағы № 487-IV Заңымен енгізілген өзгерістер мен толықтырулар мен // <http://adilet.zan.kz>

2 Оқу-ағарту министрінің 2022 жылы 3 тамыздағы №348 бұйрығына 3-қосымша Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты; [https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V220002903\)m](https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V220002903)m)

3 “IELTS introduction”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/what-is-ielts/ielts-introduction>

4 Выготский Л. Ойлау және сөйлеу. Оқулық. Мәскеу: Лабиринт, 1999

Деятельностное исследование: эффективность и результаты применения международной методологии ielts в образовательном процессе по предмету история

А. Н. Галиева

Магистр гуманитарных наук, педагог-мастер, учитель истории Средняя школа-гимназия №34 имени К. Абдигулова, Алматинская область, Талгарский район, 041623 Республика Казахстан, E-mail:assem_er.nur@mail.ru

В данной статье рассматриваются эффективность и результаты применения методологии международного IELTS (International English Language Testing System) в образовательном процессе по истории в общеобразовательных школах. Тест IELTS является всемирно известным для оценки уровня владения английским языком. В этом исследовании анализируется, как методология IELTS используется при преподавании истории, ее влияние на учебный процесс и результаты. Результаты исследования показывают эффективность методологии IELTS в преподавании предмета истории, и делается вывод о преимуществах и недостатках применения этой методологии.

Ключевые слова: IELTS, предмет истории, образовательный процесс, языковые навыки, аналитическое мышление, деятельностное исследование, методология.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 24 қазандағы № 487-IV Заңымен енгізілген өзгерістер мен толықтырулар мен // <http://adilet.zan.kz>

2 Оқу-ағарту министрінің 2022 жылы 3 тамыздағы №348 бұйрығына 3-қосымша Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты; <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V220002903.m>

3 “IELTS introduction”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/what-is-ielts/ielts-introduction>

4 Выготский Л. Ойлау және сөйлеу. Оқулық. Мәскеу: Лабиринт, 1999

Action research: the effectiveness and results of the application of the international ielts methodology in the educational process on the subject of history

A. N. Galieva

Master of Arts in Humanities, Master Teacher, History Teacher
Secondary school-gymnasium No. 34 named after K. Abdigulov, Almaty region,
Talgar district, 041623 Republic of Kazakhstan, E-mail: assem_er.nur@mail.ru

This article examines the effectiveness and results of applying the methodology of the International IELTS (International English Language Testing System) in the educational process of history in secondary schools. The IELTS test is an internationally renowned English language proficiency test. This study analyzes how the IELTS methodology is used in teaching history, its impact on the learning process and outcomes. The results of the study show the effectiveness of the IELTS methodology in teaching the subject of history, and a conclusion is drawn about the advantages and disadvantages of using this methodology.

Keywords: IELTS, history subject, educational process, language skills, analytical thinking, activity research, methodology.

REFERENCES

- 1 the law of the Republic of Kazakhstan "on Education" (Amendments and additions made by the law of the Republic of Kazakhstan dated October 24, 2011 No. 487-IV and // <http://adilet.zan.kz>
- 2 the state mandatory standard of Basic Secondary Education of the minister of Education and training dated August 3, 2022 No. 348;
[https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V220002903\)m](https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V220002903)m)
- 3“IELTS introduction”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/what-is-ielts/ielts-introduction>
- 4 Vygotsky L. thinking and speech. The textbook. Moscow: Labyrinth, 1999

**ЖАРАТЫЛЫСТАНУ-МАТЕМАТИКАЛЫҚ БІЛІМ ЖӘНЕ ОҚЫТУ
ТЕХНОЛОГИЯСЫ
ЕСТЕСТВЕННО-МАТЕМАТИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ТЕХНОЛОГИЯ
ПРЕПОДАВАНИЯ**

МҒТАР 14.25.09

Г.Т.Картбаева¹, К.С.Балапанова²

¹ биология ғылымдарының кандидаты, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті зоология кафедрасының доценті, Қарағанды қ., 100000, Қазақстан Республикасы, <https://orcid.org/0000-0003-1860-3734>, E-mail gulnaz1967@mail.ru

² педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-шебер, биология пәні мұғалімі, «Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ., 100000, Қазақстан Республикасы, <https://orcid.org/0009-0000-9725-3239>, E-mail kundikal@mail.ru

**БИОЛОГИЯ ПӘНІ БОЙЫНША ЭЛЕКТРОНДЫ ОҚУЛЫҚТЫҢ ТОРІQ.KZ
ПЛАТФОРМАСЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ**

Мақала Г.Т. Қартбаева, Қ.С. Балапанова, Қ.Қ. Тұмарбаевамен әзірленген 7- сыныптың «Биология» электронды оқулығын оқу үрдісінде қолданудың тиімділігін зерделеуге арналған. Зерттеудің өзектілігі оқу үдерісін жедел цифрландырумен, биологияны оқытудың көрнекілігі мен интерактивтілігін арттыру қажеттілігімен, сонымен қатар оқытуды дараландырудың тиімді шешімдерін іздеумен байланысты.

Мақаланың мақсаты – TopIQ платформасындағы электронды оқулықтың білім алушылардың білім беру нәтижелеріне, олардың оқу процесіне қатысуына және функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға әсерін талдау. Қойылған мақсатқа жету үшін зерттеу әдістері қолданылды: сауалнамалар, салыстырмалы талдаулар, сынақтар және бақылаулар. Зерттеу барысында цифрлық форматтың артықшылықтары анықталды, оның ішінде қолданудың қарапайымдылығы, білім беру мазмұнының қолжетімділігі, интерактивті тапсырмалар және оқушыларға биологиялық үрдісті модельдеуге мүмкіндік беретін виртуалды зертханалық жұмыстар.

Авторлар электронды оқулықтарды одан әрі жетілдіру, оның ішінде интерактивті мүмкіндіктерді кеңейту, мазмұнды мектеп оқушыларының жеке білім беру қажеттіліктеріне бейімдеу, пәнаралық байланысты нығайту бойынша ұсыныстарын ұсынады. Биологиялық пәндерді тереңдетіп оқытуға бағытталған жаңа цифрлық құралдарды әзірлеуге ерекше көңіл бөлінеді. Мақалада мектептегі білім беруді жаңғыртуда цифрлық технологиялардың маңыздылығы мен биологиялық білім беру сапасын арттыру үшін оларды дәстүрлі оқыту әдістеріне кіріктіру қажеттігі айтылады.

Түйінді сөздер: биология, білім беру, оқушы, электронды оқулық, TopIQ платформасы, оқу үрдісі, интерактивті тапсырмалар, зерттеу.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Электронды оқулықтар білім сапасын арттырудың тиімді ресурсы болып табылады, себебі оқу материалын құрылымды ұсынуға және ақпараттық қолжетімділігін қамтамасыз етеді. TopIQ платформасындағы интербелсенді тапсырмаларды күрделі биологиялық тақырыптарды визуалды көрсету және модельдеу арқылы білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Электронды оқулықтарды пайдалану білім алушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастырады, олардың дербес білім алу, ақпаратты сараптау және қолдану дағдыларын дамытады. Цифрлық оқу ресурстары білім

алушылардың жекелеген қажеттіліктеріне тақырыптардың күрделілігін бейімдеу арқылы оқу процесін дербестендіруге мүмкіндік береді. Зерттеу жұмысы барысында электронды оқулықтарды пайдалану дәстүрлі оқыту тәсілмен салыстырғанда оқушылардың білім деңгейін 23 пайызға арттырып, оқу үлгеріміне оң әсер еткені анықталды. Виртуалды зертханалық жұмыс оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытады, оларға биологиялық құбылыстарды модельдеу және олардың нәтижелерін талдауға мүмкіндік береді. Оқытудың электрондық және дәстүрлі әдістерін біріктіру оқу материалын жақсы меңгеруге ықпал ете отырып, оқу әсерін күшейтеді.

КІРІСПЕ

Қазіргі жағдайда ақпараттық технологиялар мен цифрлық ресурстардың қарқынды дамуы әсерінен білім беру жүйесі елеулі өзгерістерге ұшырауда. Осыған байланысты білім беру процесін жаңа шындыққа бейімдеу қажеттілігі туындайды, бұл TopIQ сияқты онлайн-платформалардағы электронды оқулықтарды пайдалануды өзекті етеді. TopIQ – барлық негізгі пәндер, соның ішінде биология пәні бойынша электронды оқу материалына қолжетімділікті қамтамасыз ететін интерактивті ресурс. Зерттеу тақырыбының маңыздылығы мен өзектілігін негізгі аспектілермен негіздеуге болады.

Біріншіден, білім берудегі инновациялар білім сапасын арттырудың негізгі қозғаушы күшіне айнауда. Технологияларды оқу үдерісіне тиімді енгізу педагогтер мен білім алушылардың оқу материалына оңай қол жеткізуін қамтамасыз ететін интерактивті ресурстарды пайдалануды талап етеді. TopIQ платформасындағы электронды оқулықтар кең ауқымды интерактивті және көрнекі материалдарды ұсыну арқылы биологияны оқытуда маңызды құралға айналуы мүмкін, бұл оқушылардың терең білім мен дағдыларды қалыптастыруы үшін аса қажет. Екіншіден, білім алушылардың және қоғамның білім беру қажеттіліктерінің өзгеруі білім беру жүйесіне икемді және бейімделген әдістерді қолдануды талап етеді. Жас оқушылар сандық ресурстарды белсенді қолданушылар болғандықтан, электронды оқулықтарды пайдалану білім алушылардың биология сияқты күрделі пәндерді оқуға деген қызығушылығы мен ынтасын арттыра алады. Сонымен қатар, зерттеулер көрсеткендей, электронды оқулықтарды пайдалану білім алушылардың үлгерімін арттыруға ықпал етуі мүмкін, себебі олар оқу материалды жеткізуде академиялық тақырыптарды тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Қазіргі білім беру стандарттары оқу үдерісіне инновациялық әдістер мен тәсілдерді енгізуді талап етеді. Қазақстандағы білім беру бағдарламалары мен стандарттары ақпараттық технологияларды оқу үдерісіне енгізу қажеттілігіне назар аударады, бұл TopIQ платформасы ұсынатын электронды оқулықтарды пайдаланудың маңыздылығы мен өзектілігін көрсетеді.

Зерттеу мәселесі: TopIQ платформасындағы электронды оқулықтарды қолданудың 7 сынып оқушыларына биология пәні бойынша күрделі тақырыптарды меңгеруіне қаншалықты тиімді көмектесетіні жеткілікті түрде зерттелмеген. Көптеген білім алушылар абстрактілі ойлау мен визуализацияның қажет ететін биологиялық құбылыстарды түсінуде қиындықтарға тап болады. TopIQ платформасындағы электронды оқулық әртүрлі интербелсенді мүмкіндіктер ұсынғанымен, олар дәстүрлі қағаз оқулығымен салыстырғанда білім алушылардың білімі мен ынтасын қаншалықты арттыратыны әлі толық айқын емес.

*Зерттеудің мақсаты-*TopIQ платформасындағы «Биология» электронды оқулығын қолдану білім беру сапасын жақсартуға және білім алушылардың оқу нәтижесін, ынтасы мен белсенділігін арттыруға қаншалықты ықпал ететінін анықтау, сонымен қатар осы оқулықтың ерекшелігін дәстүрлі оқулығымен салыстыра зерттеу.

Теориялық талдау нәтижелері бойынша электронды оқулықтар мультимедиялық элементтер, интерактивті тапсырмалар және мәліметтерді жаңарту арқылы білім сапасын арттыратынын көрсетеді. Электронды ресурстар білім алушылардың жеке оқу стилдерін ескеріп, материалды жақсы меңгеруге және мотивацияны арттыруға ықпал етеді.

*Зерттеудің гипотезасы:*7 «А» және 7 «Ә» сыныптарында жүргізілген тәжірибелік

зерттеу TopIQ платформасындағы электронды оқулықты қолдану биологиядағы күрделі тақырыптарды дәстүрлі қағаз оқулығымен салыстырғанда жақсы меңгеруге көмектесетінін көрсетеді. Зерттеу нәтижесі бойынша «Биология» электронды оқулықты қолдану алдында және кейін білім алушылардың үлгерімін, мотивациясын және сабаққа белсенділігін салыстырып, бұл оқу құралының білім беру процесіне оң әсер етіп, білімді жақсы меңгеруіне көмектеседі деп күтілуде.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ТӘСІЛДЕР

Мақалада TopIQ платформасындағы «Биология» электронды оқулығын пайдаланудың биологияны оқыту сапасына қалай әсер ететінін қарастырылып, олардың гимназиядағы білім беру жүйесіндегі тиімділігіне ерекше назар аударылады.

Электронды оқулықтардың тиімділігі және олардың білім алу үрдісіне әсері көптеген ғалымдардың зерттеу нысанына айналды. Ғылыми зерттеулер цифрлық технологияларды оқу процесінде қолдану білім сапасының артуына, білім алушылардың үлгерімінің жақсаруына және сыни ойлау дағдыларының дамуына ықпал етеді.

Төмендегі [1] авторлардың мақаласында цифрлық оқулықтардың қолданудың ыңғайлылығына әсер ететін негізгі элементтерді талқыланған. Мақалада авторлар мультимедиялық элементтер, қолданушы интерфейс және оқу материалдарының бейімделуі оқулықтармен жұмыс істеуді қалай жақсартатынына ерекше мән береді. Авторлар зерттеу тиімдірек оқытуды және білім беру ресурстарына жекелендірілген тәсілді қамтамасыз етудегі интерактивті мүмкіндіктердің рөлін талдайды.

[2] мақаладағы авторлар электронды кітаптар мен мобильді қосымшалардың инженерлік білім берудегі оқуды қалай қолдайтынын бағалайды. Зерттеу жұмысының барысында әртүрлі оқу стильдерінің электронды ресурстармен өзара әрекеттесуі талданып, теориялық тұрғыдан ойлайтын білім алушылардың осындай цифрлық құралдардан көбірек пайда алатыны айқындалды. Сонымен қатар, мобильді оқытудың артықшылықтарын көрсетіп, инженерия сияқты техникалық пәндерде білімді интерактивті және қолжетімді етуге ықпал ететінін баса көрсетеді.

Сондай-ақ [3] мақалада білім беруді жаңғыртудағы электронды оқулықтардың рөліне ерекше назар аударылады. Автор электронды оқулықтардың басты артықшылықтары ретінде қолданудың ыңғайлылығын, түрлі оқу стильдеріне бейімделуін және білім алушылардың ынтасын арттыруға көмектесетінін атап көрсетеді. Сонымен қатар, автор электронды оқулықтардың оқу процесіне қалай оң әсер еткенін нақты мысалдар келтіріп, олардың білім сапасын жақсартудағы әсерін талдайды.

[4] мақаласында электронды оқулықтарды пайдалану оқушылардың оқу мәтіндерін қабылдауына және өңдеуіне қалай әсер ететінін талдау жасаған. Мақалада қарастырылатын негізгі аспектілер: электронды оқулықтардың дәстүрлі баспа басылымдарына қарағанда артықшылығы, атап айтқанда қолжетімділігі мен бейімділігі, интерактивті тапсырмалар арқылы білім алушылардың ынтасы мен қызығушылығын арттыру, күрделі мәтіндерді қабылдауды жақсартатын мультимедиялық материалдардың пайдасы қарастырылған. Автор электронды оқулықтар оқу мәтіндерін жеңілдетіп, аналитикалық қабілеттерін дамытуға және білім алушылардың оқу іс-әрекетін жақсартуға ықпал етеді деп қорытындыға келеді.

Сондай-ақ [5] мақалада электронды ресурстарды пайдалану көптілді топтардағы студенттердің білім сапасы мен үлгерімін арттыруға қалай көмектесетініне назар аударған. Мақалада электронды оқулықтардың оқу материалдарының қолжетімділігі, интербелсенділігі және оқуға икемді тәсілінің мүмкіндігі сияқты негізгі артықшылықтары талқыланады. Бұл білім сапасын басқаруға ақпараттық технология мен педагогикалық бақылауды енгізу оқу үдерісінің тиімділігін арттырады. Зерттеулер көрсеткендей, интербелсенді, визуалды құралдарды қолдану арқылы оқу сапасын арттыруға ықпал етеді.

Бұл тақырыпқа қатысты зерттеулер жеткілікті болғанымен, оқу үдерісінде TopIQ платформасындағы электронды оқулықтардың тиімділігін одан әрі толық зерттеу және

бағалау қажет. Замануи білім беру жүйесінде цифрлық қоғамның талаптарына сай оқу үдерісін өзгерту маңызды міндетке айналды. Электронды оқулықтар мен онлайн платформалар білім сапасын жақсарту үшін қолданатын негізгі құрал ретінде қарастырылуда. Дегенмен де осы құралдардың оқу процесінде тиімділігі әлі де егжей-тегжейлі зерттеуді қажет ететін сұрақтар туындайды.

ТорIQ платформасының тиімділігін анықтау мақсатында, Г.Т. Қартбаева, К.С. Балапанова және Қ.Қ. Тұмарбаеваның 7-сынып оқушыларына арнап жасаған биология пәніне арналған оқу құралына талдау жүргізілді. Бұл талдау оқыту процесінде платформаның мазмұнды ұсыну әдістемесі мен оқушылардың оны қабылдау деңгейін бағалауға бағытталған. Осылайша, платформаның білім беру сапасына әсерін және оқушылардың пәнді меңгерудегі нәтижелерін анықтауға мүмкіндік береді.

2022 жылы Қазақстан Республикасының жалпы білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдалану ресми түрінде енгізілді, бұл білім сферасының цифрландыру үдерісіндегі маңызды кезеңі болды. Осындай оқулықтарының бірі – 7-сыныпқа арналған «Биология» электронды оқулығы, авторлары Г.Т.Қартбаева, К.С.Балапанова, К.К. Тумарбаева. Бұл оқулық заманауи білім беру талаптарына толық сәйкес құрастырылып, білім алушылар үшін тиімді және оқуға ықпал ететін интербелсенді элементтер қамтылған.

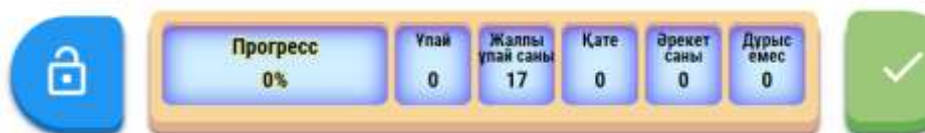
Электронды кітапта берілген 7 сыныпқа арналған тапсырмаларды қарастырайық. Электронды оқулықтардағы суреттер оқушыларға материалды жақсы түсіну үшін көрнекілікпен қамтамасыз ету арқылы оқу үдерісінде маңызды рөл атқарады. Теориялық материалды түсініп алғаннан кейін, оқушылардың білімін бекітуге және функциональдық сауаттылықты дамытуға арналған «Түсінгенінді тексер», «Білімінді қолдан», «Ойынды түйінде» айдарындағы сұрақтар мен интерактивті тапсырмалар ұсынылған (1 -сур).

1 – сурет. «Түсінгенінді тексер», «Білімінді қолдан», «Дұрыс тұжырымды айқында», «Ойынды түйінде» айдары [7]

Дереккөз: авторлар әзірлеген

Бөлім соңында қорытынды жасау мақсатындағы тапсырмалар арқылы оқушылар білімдерін тексере алады. Сонымен қатар, оқушылар тапсырмаларды орындап болған соң, «аяқтау» батырмасын басып, нәтижелерін көре алады (2-сур.). Тапсырмалардың дұрыс жауаптарын көріп, қатемен жұмыс жасай алады.

2 – сурет. Электронды оқулықтағы прогресс тақтасы [7]

Дереккөз: автор әзірлеген

Биология сабақтарында ТорIQ платформасындағы электронды оқулықтардың тиімділігін бағалау үшін келесі әдістер қолданылды: оқу үдерісін бағалау, оқушылармен сауалнама жүргізу мен оқушылардың қызығушылықтары мен белсенділігін бақылау. Зерттеудің бірінші кезеңінде оқушылардың оқу үлгерімін бағалаулар жүргізілді. Бұл кезеңде зерттеу барысында 7 «А» және 7 «Ә» сыныптарының оқу жетістіктері салыстырылады. Алдымен екі сыныпқа да бастапқы білім тексеру тест жұмыстары жүргізілді. Бұл тест тапсырмалары ТорIQ платформасындағы электронды оқулықты қолданбас бұрын және кейін

білім алушылардың оқу үлгеріміндегі өзгерістерді анықтауға мүмкіндік берді. Тапсырмалар негізі күрделі («Жасушалық биология», «Экожүйе», «Фотосинтез») тақырыптарды қамтиды және дәстүрлі қағаз оқулықтармен оқытудан кейін алынған нәтижелермен салыстыруға көмектесті. Зерттеудің екінші кезеңінде 7 «А» және 7 «Ә» сынып оқушылары арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнама арқылы электронды оқулықтарға деген қызығушылығын анықтау, оқу үдерісіне деген ынтасы мен қатысу деңгейі туралы ақпарат жиналды. Сауалнама нәтижелері оқушылардың пікірін, тәжірибесін және көзқарасын бағалауға мүмкіндік берді.

НӘТИЖЕЛЕР

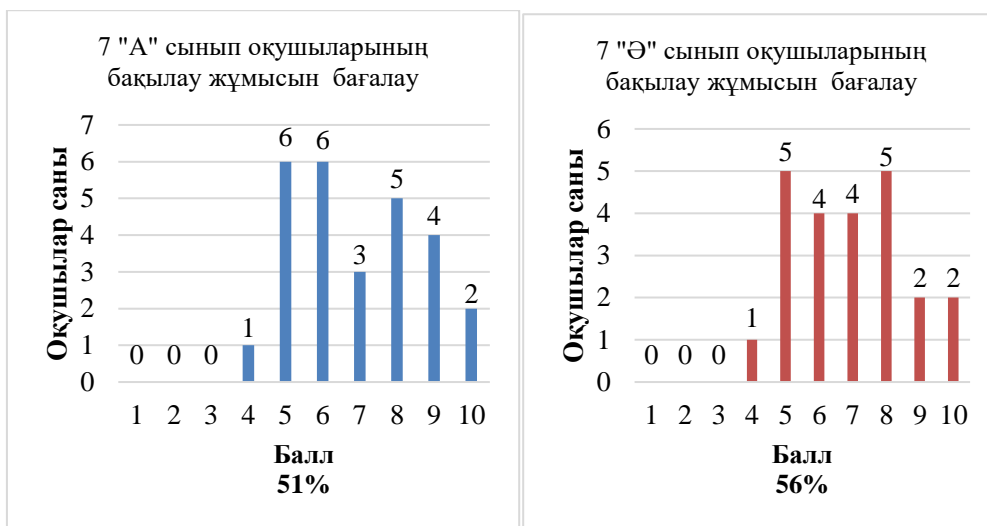
Зерттеу жұмысы биология сабақтарында электронды оқулықтың тиімділігін практикалық қолдануды көрсету мақсатында Қарағанды қаласындағы Сәкен Сейфуллин атындағы гимназияның базасында 07.09.-07.12.2024 аралығында жүргізілді. Зерттеу жұмысына эксперименттік сынып (7 «А») пен бақылау сыныбы (7 «Ә») қатысты. Эксперимент барысында 7 сынып оқушыларына биология пәнінен тақырыптар мен тапсырмалар қағаз және электронды оқулықтан берілді.

Биология сабақтарында электронды оқулықтың тиімділігін жан-жақты бағалау үшін сандық және сапалық деректер жиналды. Оқушылардың түсінуіндегі өзгерістерді өлшеу үшін алдын ала және кейінгі бағалаулар жүргізілді. Биология сабақтарында электронды оқулық пен қағаз оқулығын салыстыру, электронды оқулықтың тиімділігін анықтау әдістемесін қолданар алдында 7 «А» және «Ә» сынып оқушылары арасында шағын бақылау бөлімі жүргізілді. Оның нәтижесі біздің зерттеуіміздің бастауы болды. Білім алушылардың жас ерекшеліктері мен қажетті білімдеріне сәйкес барлығына бөлімдер бойынша бірдей қорытынды тапсырмалар әзірленді.

Эксперименттің мақсаты – TopIQ платформасындағы электронды оқулықтарды қолданған (7 «А» сыныбы) және дәстүрлі қағаз оқулығын қолданатын (7 «Ә») оқушылардың оқу білімдерін меңгерудегі айырмашылықтарды анықтау. Зерттеу барысында электронды оқулықтардың тиімділігін дәстүрлі оқыту форматтарымен салыстыруға ерекше мән берілді. Тестілеу оқу материалдарын пайдаланудың алдында және одан кейін екі кезеңде жүргізілді.

Екі сыныптың білім алушылары экспериментте өтілетін биология тақырыптары бойынша білімдерін бастапқы тексеруден өтті. Бастапқы тест арқылы әр оқушының білім деңгейін анықтауға мүмкіндік берді. Эксперимент соңында білім алушылардан қорытынды тестілеу алынды. 7 «А» сыныбы TopIQ платформасындағы электронды оқулықтардың тақырыптарды меңгерсе, ал 7 «Ә» сынып оқушылары қағаз оқулықтағы тапсырмаларды пайдаланды. Бастапқы және соңғы кезеңнің тапсырмалары білімдерін бағалау үшін бірдей тапсырмалар құрастырылды. Тапсырмалардың түрлері әртүрлі болды: *көп таңдаулы сұрақтар* – ұсынылған нұсқаулардың арасында оқушылардың дұрыс жауаптарын таңу қабілетін бағалау; *ашық сұрақтар* – білім алушылардың биология тақырыптар бойынша өз ойларын дәлелді түрде жеткізу және тұжырымдау қабілетін тексеру; *визуалды тапсырмалар* – сызба мен диаграммаларды пайдаланып, биологиялық үрдістерді түсіну деңгейін бағалау.

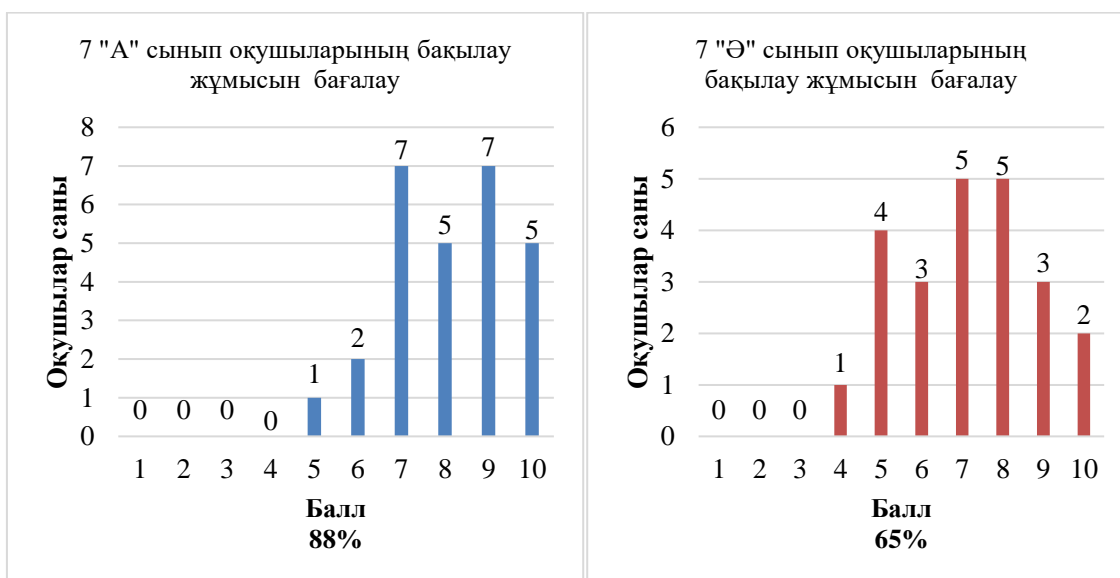
Берілген диаграммадан алғашқы бақылау қорытындысы бойынша оқушылардың бағалары орташа деңгейде екені байқалады. 7«А» сыныбында 51% көрсетсе, ал 7 «Ә» сыныбында оқу сапасы 56% болды (3-сур).

3-сурет. Алғашқы бақылау қорытынды нәтижесі
 Дереккөз: автор әзірлеген

Алғашқы бақылау жұмысының нәтижелерін талдаған соң, 7«А» сыныптың оқушыларына тақырыптарды электронды оқулықтар арқылы түсіндіру, арнайы тапсырмалар берілсе, ал 7 «Ә» сыныбында сабақ дәстүрлі қағаз оқулықтарындағы тапсырмалар берілді. 7 «А» сынып оқушылары арасында электронды тапсырмаларды пайдаланып, бірқатар сабақтарды өткізгеннен кейін оқушылардың үлгерімінің динамикасын анықтау үшін білім алушыларға қорытынды бақылау жұмысын орындау ұсынылды.

Тестілеудің екінші кезеңінің нәтижелері бойынша екі сыныптың айтарлықтай айырмашылығын көрсетті. Электронды оқулықты сабақта пайдаланған 7 «А» сыныбының бақылау сыныппен салыстырғанда білім деңгейі 23%-ға артқанын көрсетті (4-сур.).

4-сурет. Қорытынды бақылау қорытынды нәтижесі
 Дереккөз: автор әзірлеген

Бұл интерактивті тапсырмалар мен мультимедиялық элементтері бар электронды оқулықтың оқуға ықпал ететінін дәлелдейді. Тараудағы күрделі тақырыптарды оқулықтағы динамикалық суреттер, модельдеу арқылы жақсы түсінуге мүмкіндік берді. Визуалды элементтер әсіресе жасуша үрдістері мен экожүйелер сияқты тақырыптарды түсіндіруде тиімді болды, себебі осындай күрделі ұғымдарды қағаз оқулығында жеткілікті дәрежеде көрсету өте қиын. 7 «А» сыныбының оқушылары TopIQ платформасының интерактивті контентінің арқасында оқу процесіне жоғары қызығушылық танытты. Ал 7 «Ә» сыныбында

қағаз оқулықтардағы материалдың бір сарынды берілуіне байланысты оқушылардың ынтасы төмендеді.

7 «А» сыныбында білім деңгейі орта есеппен 37%-ке артты. TopIQ платформасындағы электронды оқулығымен жұмыс жасаған оқушылар биологиядағы әсіресе жасуша құрылымы, фотосинтез сияқты визуалды аспектілерін түсінуде айтарлықтай жақсы нәтижелер көрсетті. Ал 7 «Ә» сыныбында білім деңгейі 9%-ке өсуі байқалды, бұл эксперименттік сыныппен салыстырғанда айтарлықтай төмен болып отыр (5-сур.). Білім алушылардың білімінде ілгерілеу байқалғанымен, прогрестің даму қарқыны әлсіз болды. Бұл дәстүрлі қағаз оқулықтарда тақырыпты бекітуге арналған интерактивті мүмкіндіктердің болмауына байланысты, сондықтан күрделі тақырыптарды түсіну қиындық тудырған болуы мүмкін. 7 «А» сынып оқушылары электронды оқулықтағы мультимедиялық ресурстар (бейнежазбалар, анимациялар, т.б.) сабақ барысында назарын аударып, мотивацияларын сақтауға көмектескенін айтты. Ал 7 «Ә» сынып оқушыларының қағаз оқулықтарын пайдаланған кезде қызығушылықтары біршама азайғанын атап өтті, себебі дәстүрлі әдістер мультимедиялық ресурстар сияқты әртүрлілікті қамтамасыз етпейді.

7 «А» және 7 «Ә» сыныптарындағы тестілеу нәтижелерін талдау барысында TopIQ платформасындағы «Биология» электронды оқулығы биологиядан күрделі тақырыптарды меңгеруде тиімді екенін көрсетті. Дәстүрлі әдістер де маңызды, бірақ сандық оқулықтар білім алушылардың білімін толық меңгеруіне, олардың белсенділігін арттыруға көмектеседі.

ТАЛҚЫЛАУ

Эксперименттің келесі кезеңінде биология сабағында TopIQ платформасындағы «Биология» электронды оқулығын пайдаланған 7 «А» сынып оқушылары арасында сауалнама жүргізілді.

Төменде оқушыларға арналған сауалнама сұрақтары ұсынылған (кесте 1), бұл сұрақтар TopIQ платформасындағы электронды оқулықтың тиімділігін анықтау үшін пайдалануға болады. Сауалнамада қарастырылған сұрақтар білім алушылардың оқу процесін түсінуі, ынталандыруы және электронды ресурстарын қолдану қолжетімділігіне бағытталған.

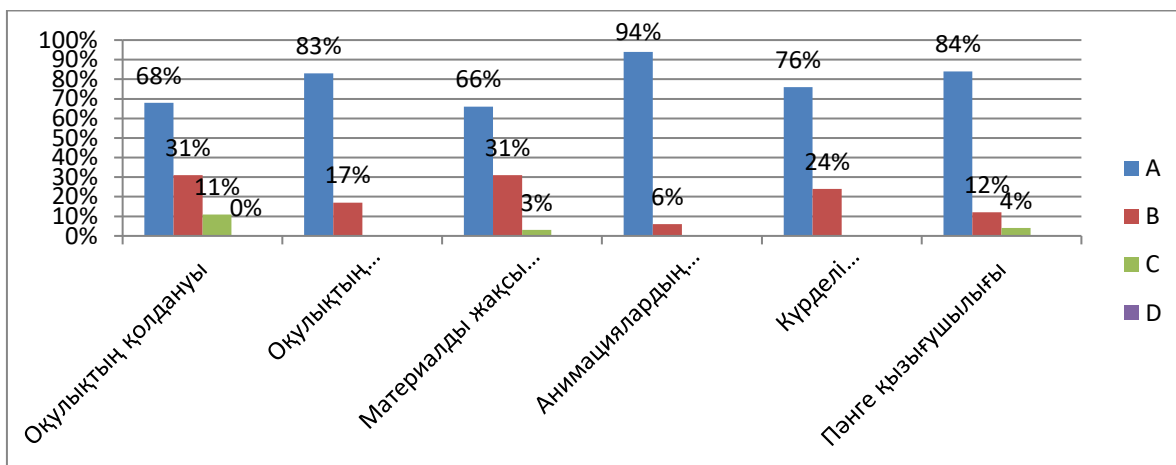
Кесте 1. Оқушыларға арналған сауалнама

1. Сен TopIQ платформасындағы 7 сыныпқа арналған «Биология» электронды оқулығын қаншалықты жиі қолданасыз? (А) үнемі пайдалнамын; (В) жиі қолданамын; (С) сирек қолданамын; (D) ешқашан
2. TopIQ платформасында орналасқан «Биология» электронды оқулығын пайдалану қаншалықты саған оңай болып келеді? (А) оңай; (В) қиын;
3. «Биология» электронды оқулығын дәстүрлі (қағаз) оқулығымен салыстырғанда сабақта оқу материалдарын жақсы түсінуге көмектеседі деп ойласың ба? (А) әлдеқайда жақсы; (В) сәл жақсырақ; (С) өзгерісі жоқ; (D) нашар
4. Қаншалықты TopIQ платформасындағы анимациялар мен бейнелер саған қызықты? (А) Қызықты; (В) Қызық емес;
5. Электронды оқулықтағы интерактивті тапсырмалар биология пәні бойынша күрделі тақырыптарды жақсы меңгеруге көмектеседі ма? (А) көмектеседі; (В) көмектеспейді;
6. Платформадағы 7 сыныпқа арналған электронды оқулықты қолданғаннан кейін биология пәніне қызығушылығың қалай өзгерді? (А) әлдеқайда өсті; (В) шамалы өзгерді; (С) өзгеріссіз; (D) азайды

Дереккөз: автор әзірлеген

Сауалнаманың 1 сұрағы бойынша білім алушылардың басым бөлігі TopIQ платформасын үздіксіз қолданады. Сауалнамаға қатысқан 7 сынып оқушылардың 68%-ға жуығы электронды оқулығымен үнемі және жиі (31%) жұмыс жасайтынын көрінді. Бұл сандық ресурстың оқу процесіне кеңінен енгенін көрсетеді. Алайда, 11% оқушылар

электронды оқулықты сирек қолданатындарын айтты, бұл олардың платформамен қолданғанда қиындықтарға тап болуы немесе дәстүрлі оқулықтарды қалайтынын көрсетуі мүмкін (5-сур).

5-сурет. Сауалнаманың нәтижесі
Дереккөз: автор әзірлеген

Білім алушылардың платформада орналасқан «Биология» оқулығын қаншалықты оңай пайдалануға қатысты сұрағына, оқушылардың көбісі (шамамен 83 %) платформамен жұмыс жасау олар үшін оңай деп жауап беріпті. Бұл электронды оқулықтың навигациясы мен интерфейсі түсінікті және балалар үшін қиындықтар тудырмайтынын көрсетеді. Ал білім алушылардың 17%-ы TopIQ платформасының навигациясымен жұмыс жасаған кезде қиындықтарға тап болатынын айтты. Бұл осы оқушылармен қосымша нұсқаулықтар өткізу қажет болды.

Дәстүрлі оқулықпен салыстырғанда электронды оқулықтағы биология материалын меңгеруге әсеріне қатысты сұрағына берілген жауаптарды өңдеу нәтижелері бойынша 66 % білім алушылар оқу материалын әлдеқайда жақсы меңгеруге көмектеседі деп жауап берді, ал 31%-ы тақырыптарды түсіну деңгейінің жақсарғанын айтты. Бұл бейнефильмдер, кестелер, интерактивті тесттер, диаграммаларды қолдану арқылы оқу сапасы арттыратынын растайды. Жауап берушілердің 3%-ы қағаз бен электронды оқулықтардың арасында ешқандай айырмашылық байқалмады деп көрсетті.

Сауалнаманың 4 сұрағына басым бөлігі (шамамен 94%) мультимедиялық материалдарды өте қызықты деп бағалады. Бұл мәліметтерді интерактивті және визуалды түрінде беру оқушылардың назарып аударды. Алайда, 6% оқушылар анимациялық материалдарға немқұрайлы қарайтынын көрсетті, бұл электронды оқулықтағы контенттің мазмұнын жақсарту немесе жетілдіру қажеттілігін көрсетеді.

«Электронды оқулықтағы интерактивті тапсырмалар биология пәні бойынша күрделі тақырыптарды жақсы түсінуге көмектеседі ме?» сұраққа жауап берген білім алушылардың TopIQ платформасындағы ақпараттармен қаншалықты өз бетінше жұмыс жасау қабілетін бағалай алуға мүмкіндік берді. Жауап берушілердің 76% платформамен мұғалімнің көмегінсіз өз бетінше жұмыс істей алады екен. Бұл өте жақсы нәтиже, себебі электронды оқулық балалардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Ал жауап берушілердің 24%-ы кейде қиналып, мұғалімнің қолдауын қажет етеді екен.

«Биологияға деген қызығушылықтың өзгеруіне қатысты сұрағына берілген жауаптарды өңдеу нәтижесі бойынша балалардың 84%-ға жуығы TopIQ ресурсында 7 сыныпқа арналған электронды оқулықты пайдаланудың арқылы биология ғылымына қызығушылығы айтарлықтай артты деп жауап берді. Бұл интербелсенді әдіс оқушылардың қызығушылығын арттырып, пәнді игеруге деген ынтасын күшейтетінін дәлелдейді. Оқушылардың 12%-ы шамалы өзгерді деп жауап берді. Тек 4%-ы ғана «өзгеріссіз» деп атап өтті, бұл олардың жеке қалауларына немесе техникалық қиындықтармен байланысты болуы мүмкін.

Осылайша, сауалнама нәтижелері бойынша TopIQ платформасындағы 7 сыныпқа арналған «Биология» электронды оқулық оқу процесін жақсартуға ықпал етеді деп айтуға болады. Білім алушылардың басым бөлігі электронды оқулықты пайдаланудың ыңғайлылығын айтып, биология пәніне қызығушылықтың артқанын білдірді. Дегенмен, платформамен жұмыс істегенде навигациялық проблемалар мен техникалық қиындықтар туындаған оқушыларға қосымша қолдау көрсету қажеттілігіне көңіл бөлу.

ҚОРЫТЫНДЫ

Биологияны оқыту процесінде TopIQ платформасындағы электронды оқулықтардың қолдану тиімділігін бағалау қазіргі заманғы цифрлық білім беру жүйесінің маңызды аспектісі болып табылады. Үнемі жаңарып отыратын оқыту әдістері мен технологиялары білім беру сапасын арттыруға, білім алушылардың пәнге деген ынтасы мен оқу белсенділігін жоғарылатуға ықпал етеді. Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, келесі қорытындылар жасауға болады: TopIQ платформасындағы «Биология» электрондық оқулықты қолдану биология пәнін оқыту тиімділігін арттырып, білім алушылардың пәнге деген ынтасын күшейтті. Білім алушылардың басым бөлігі интербелсенді материалдарды оң бағалап, олар күрделі тақырыптарды, мысалы жасуша құрылымы, фотосинтез, экожүйе тақырыптарын терең игеруге көмектесетіні анықталды.

Сонымен қатар, техникалық қиындықтарға қарамастан, платформаны қолдану оқыту нәтижелерін жақсартты, бұл электронды білім беру ресурстарының маңыздылығын дәлелдейді.

Зерттеу жұмысына қатысқан білім алушылардың көпшілігі (76%) интерактивті ақпараттарды қолданғаннан кейін күрделі тақырыптарды меңгерудің жеңілдегенін атап өтті, дегенмен кейбір (24%) жауап берушілерге материалды тереңірек түсіну үшін қосымша қолдау қажет екені белгілі болды. Бұл цифрлық оқыту ресурстары мен тәсілдерін одан әрі жетілдіру қажеттігін тудырады, біздің зерттеулердің нәтижесінде биологияны тиімді оқыту үшін инновациялық тәсілдерді, әсіресе интербелсенді платформаларды кеңінен қолдану және білім алушылардың білімін бағалау жүйесін жетілдіру маңыздылығы анықталды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Wan Sulaiman, W.N.A., Mustafa, S.E. «Usability Elements in Digital Textbook Development»: A Systematic Review. Publishing Research Quarterly 36, – P. 74–101 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12109-019-09675-3>

2 Jou, M., Tennyson, R. D., Wang, J., & Huang, S. Y. (2016). «A study on the usability of E-books and APP in engineering courses»: A case study on mechanical drawing. Computers and Education, 92–93, 181–193 <http://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.10.004>

3 Нуркасымова С.Н., Кенжалиев Д.И. Использование электронного учебника в учебном процессе // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 12. – С. 15-16;

4 Курманбаева Ш.К. Об эффективности электронных учебников в работе над учебными текстами // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-2.;

5 Дауренбекова Ш.Ж. Создание и использование электронных учебников в образовательном процессе полиязычных групп // «Научные исследования XXI века» – сетевое издание: журн. – 2022. – №1(15). – С. 214-219

6 Зулпукарова Д. И., Сманова Н. Т., Култаева Д. Ч. Электронные учебники как средство современного образования // Бюллетень науки и практики. 2022. Т. 8. №9. – С. 556-564.

7 Г.Т.Қартбаева, К.С.Балапанова, К.К. Тумарбаева. «Биология» Электронды оқулық, Алматыкітап баспасы, Алматы, 2021 – С.77; <https://www.mauthor.com/embed/6051467571625984> биология

Оценка эффективности обучения с использованием электронного учебника по биологии на платформе TopIQ.kz.

Г.Т.Картбаева¹, К.С.Балапанова²

¹кандидат биологических наук, доцент кафедры зоологии Карагандинского государственного университета имени Е.А. Букетова, г. Караганда, 100000, Республика Казахстан. <https://orcid.org/0000-0003-1860-3734>, E-mail gulnaz1967@mail.ru

² магистр педагогических наук, педагог-мастер, учитель биологии, КГУ «Гимназия имени Сакена Сейфуллина», г. Караганда, 100000, Республика Казахстан. <https://orcid.org/0009-0000-9725-3239>, E-mail kundikal@mail.ru

В статье рассматривается эффективность использования электронных образовательных ресурсов при изучении биологии в гимназии и основные преимущества электронной платформы TopIQ на уроках биологии. Кроме того, на основе этой платформы авторы учебника Г.Т. Қартбаева, К.С. Балапанова и Қ.Қ. Тумарбаевой проанализированы интерактивные задания и методика преподавания, разработанные для учеников 7 класса и создана научная исследовательская работа. Доказана эффективность, удобство и результативность электронных учебников в процессе обучения для полного усвоения предмета биологии в развивающейся цифровой среде. Преимуществом электронного учебника TopIQ является простота восприятия информации и качественная подача раздаточного материала. Это не только повышает мотивацию учащихся к изучению биологии, но и повышает их интерес к предмету. Авторы провели опросы, тесты и наблюдения для оценки влияния цифровых учебников на образовательный процесс, а также для выявления потенциальных проблем и решений. Большинство учащихся положительно оценили удобство использования платформы TopIQ и отметили улучшение своих навыков самообучения.

Ключевые слова: биология, образование, учащихся, электронный учебник, платформа TopIQ, учебный процесс, интерактивные задания, исследование

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1 Wan Sulaiman, W.N.A., Mustafa, S.E. «Usability Elements in Digital Textbook Development»: A Systematic Review. Publishing Research Quarterly 36, – P. 74–101 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12109-019-09675-3>

2 Jou, M., Tennyson, R. D., Wang, J., & Huang, S. Y. (2016). «A study on the usability of E-books and APP in engineering courses»: A case study on mechanical drawing. Computers and Education, 92–93, 181–193 <http://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.10.004>

3 Нуркасымова С.Н., Кенжалиев Д.И. Использование электронного учебника в учебном процессе // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 12. – С. 15-16;

4 Курманбаева Ш.К. Об эффективности электронных учебников в работе над учебными текстами // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-2.;

5 Дауренбекова Ш.Ж. Создание и использование электронных учебников в образовательном процессе полиязычных групп // «Научные исследования XXI века» – сетевое издание: журн. – 2022. – №1(15). – С. 214-219

6 Зулпукарова Д. И., Сманова Н. Т., Култаева Д. Ч. Электронные учебники как средство современного образования // Бюллетень науки и практики. 2022. Т. 8. №9. – С. 556-564.

7 Г.Т.Қартбаева, К.С.Балапанова, К.К. Тумарбаева. «Биология» Электронды оқулық, Алматыкітап баспасы, Алматы, 2021 – С.77;

<https://www.mauthor.com/embed/6051467571625984> биология 7

Evaluation of the Effectiveness of Education Using the Electronic Biology Textbook on the TopIQ.kz Platform.

G.T. Kartbaeva¹, K.S. Balapanova²

¹ candidate of biological sciences, associate professor of the department of zoology, Karaganda State University named after E.A. Buketov, Karaganda, 100000, Republic of Kazakhstan. <https://orcid.org/0000-0003-1860-3734>, E-mail gulnaz1967@mail.ru

² master of pedagogical sciences, master teacher, biology teacher, Karaganda City Saken Seifullin Gymnasium, Karaganda, 100000, Republic of Kazakhstan. <https://orcid.org/0009-0000-9725-3239>, E-mail kundikal@mail.ru

The article discusses the effectiveness of using electronic educational resources in studying biology in high school and the main advantages of the TopIQ electronic platform in biology lessons. In addition, based on this platform, the authors of the textbook G. T. Kartbaeva, K. S. Balapanova and K. K. Tumarbaeva analyzed interactive tasks and teaching methods developed for 7th grade students and created a scientific research work. The effectiveness, convenience and efficiency of electronic textbooks in the learning process for the complete assimilation of the subject of biology in the developing digital environment are proven. The advantage of the TopIQ electronic textbook is the ease of perception of information and high-quality presentation of handouts. This not only increases students' motivation to study biology, but also increases their interest in the subject. The authors conducted surveys, tests and observations to assess the impact of digital textbooks on the educational process, as well as to identify potential problems and solutions. Most students rated the ease of use of the TopIQ platform positively and noted an improvement in their self-study skills.

Keywords: biology, education, students, electronic textbook, TopIQ platform, educational process, interactive tasks, research

REFERENCES

- 1 Wan Sulaiman, W.N.A., Mustafa, S.E. (2020). «Usability Elements in Digital Textbook Development»: A Systematic Review. Publishing Research Quarterly 36, – P. 74–101. <https://doi.org/10.1007/s12109-019-09675-3>
- 2 Jou, M., Tennyson, R. D., Wang, J., & Huang, S. Y. (2016). «A study on the usability of E-books and APP in engineering courses»: A case study on mechanical drawing. Computers and Education, 92–93, 181–19. <http://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.10.004>
- 3 Nurkasymova S.N., Kenzhaliev D.I. (2014). «Use of electronic textbooks in the educational process». International Journal of Experimental Education No. 12, 15–16. <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=6264>
- 4 Kurmanbaeva S.K. (2015). «On the effectiveness of electronic textbooks in working with educational texts». Modern Problems of Science and Education No. 2-2, <https://science-education.ru/ru/article/view?id=22635>
- 5 Daurenbekova Sh.Zh. (2022). «Creation and use of electronic textbooks in the educational process of multilingual groups» "Scientific Research of the 21st Century" – online publication: journal. No. 1(15), 214–219. <https://www.elibrary.ru/item.asp?edn=dlrfom>
- 6 Zulpukarova D. I., Smanova N. T., Kultraeva D. Ch. (2022). Electronic textbooks as a means of modern education. Bulletin of Science and Practice. Vol. 8. No. 9, – P. 556–564. <https://www.elibrary.ru/item.asp?edn=nphrga>
- 7 G.T. Kartbaeva, K.S. Balapanova, K.K. Tumarbeva. (2021). "Biology" Electronic Textbook, Almatykitap Publishing House, Almaty, 77. <https://www.mauthor.com/embed/6051467571625984>

КИБЕРПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ

МРНТИ 14.25.09

Ж. Асылбаева¹, С. Нуржанова¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, 050010, Республика Казахстан, <https://orcid.org/0009-0009-4380-7879>, E-mail: a_jeniskul@mail.ru

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, 050010, Республика Казахстан, <https://orcid.org/0000-0002-6856-211X>, E-mail: sajila@mail.ru

Формирование профессиональных навыков будущих педагогов начальных классов на основе цифрового образования

Процесс преподавания и подход к педагогической деятельности в целом изменился из-за цифрового перехода в системе образования. Для достижения успеха в наши дни учителя начальных классов, в своей профессиональной карьере, должны приспосабливаться к этим изменениям, развивать соответствующие навыки и компетенции. Принимая во внимание разнообразные тонкости и требования, предъявляемые к современным педагогам, цель педагогических учебных заведений подготовка высококвалифицированных и конкурентоспособных преподавателей, с необходимыми личностными и профессиональными умениями. Следовательно, остро стоит вопрос о подготовке специалистов в области начального образования. В этой статье мы обсудили способы и условия, нужные для формирования профессиональных навыков у будущих учителей начальных классов в постоянно меняющейся системе образования. При анализе научной литературы мы обрели более обширное понимание ключевых умений, необходимых для современных педагогов. Наряду с компетенциями, непосредственно связанных с преподаванием и воспитанием, также учитываются навыки, которые были введены в связи с интеграцией цифровых технологий в учебный процесс. К этим навыкам относят владение технологиями и цифровую грамотность, а также развитие критического мышления и информационной грамотности. В данной работе авторами представлена модель современного профессионального мастерства учителей начальных классов, которая учитывает различные аспекты их педагогической деятельности. Мы провели опрос, оцениваемый по 5-балльной шкале чтобы получить актуальную информацию о профессиональной компетентности будущих учителей начальной школы. По результатам исследования мы можем заключить, что необходимы качественная педагогическая стажировка и курсы, направленные на развитие гибких навыков и профессиональных компетенций. В ходе проведения работы, общая оценка собственных навыков обучающихся, особенно в области цифровых технологий, чаще всего была положительной. Следует отметить, что значительная часть из них выразила сомнения в определенных аспектах своей профессиональной компетентности.

Ключевые слова: учителя начальных классов, цифровые технологии, профессиональные навыки, профессиональная компетентность, педагогическая деятельность, цифровая грамотность, владение технологиями, критическое мышление, оценивание, будущие педагоги.

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

С учетом современных тенденций в образовании, а именно, в связи с цифровой трансформацией образовательной сферы в Казахстане, особое внимание нужно уделять на подготовку кадров, в дальнейшем гарантирующих качественное образование в соответствии с новыми стандартами. Будущие педагоги должны соответствовать требованиям

современного общества и предприятий. По этой причине, одна из основных задач педагогических вузов - это внедрение инновационных подходов в образование и обучение энергичных и компетентных преподавателей, готовых с увлечением использовать передовые методы и технологии в своей профессиональной деятельности с учетом опыта и достижений предыдущих поколений педагогов.

В рамках начального образования, учителя младших классов должны активно внедрять информационно-коммуникационные технологии (ИКТ) и интерактивные методы в свою педагогическую деятельность для повышения эффективности и интереса учащихся к обучению. При организации учебного процесса для более эффективного усвоения и закрепления учебного материала педагога, работающие с младшими школьниками, должны придерживаться личностно-ориентированного и гуманистического подходов, параллельно используя мультимедийные ресурсы и новые технологии. Принимая во внимание то, что учителя начальных классов часто ведут обучение по нескольким предметам, а не только по одному, им необходимо обладать разносторонними методами и приемами, а также иметь универсальные и фундаментальные знания в каждой предметной области.

Для успешной карьеры в сфере образования помимо педагогико-психологических и предметно-методических компетенций, специалист также должен обладать навыками XXI века, чтобы быть востребованным и конкурентоспособным. В современном мире существует ряд моделей профессиональной компетентности с соответствующими наборами знаний, умений и навыков. Из вышеизложенного важно понять, какие личностные качества и умения способствуют эффективной профессиональной деятельности учителя младших классов.

В следствии этого целью исследования является раскрытие многообразных профессиональных навыков и способов их формирования у педагогов начальных классов, а также приблизительная оценка уровня профессиональной компетентности молодых учителей начальной школы.

ВВЕДЕНИЕ

Прежде всего, важно уточнить, что мы подразумеваем под профессиональной компетентностью педагога. Можно дать различные научные определения этого термина. Одна из них гласит, что профессиональная компетентность отражает личностные возможности педагога, позволяющие ему индивидуально решать различные педагогические задачи с высокой степенью эффективности [1]. Компетенция состоит из ряда компетенций – способностей решать определенные задачи в рамках одного аспекта профессиональной деятельности.

Рассмотрим различные взгляды на профессиональную компетентность учителей начальных классов, сделав акцент на педагогически значимых умениях. Авторы одной из основных классификаций профессиональной компетентности различают теоретическую и практическую подготовленность педагога. К теоретическому аспекту они относят такие умения, как: аналитические, предсказательные, проективные и рефлексивные. Что касается практической подготовленности, то она включает в себя организаторские и коммуникативные способности преподавателя [2].

Под аналитическими способностями понимают способность анализировать педагогические явления, расчленяя их на составные части (условия, причины и следствия, стимулы, формы и т. д.) с дальнейшим постижением каждого элемента. Прогностические способности педагога подразумевают умение предсказывать результаты своих и чужих действий с учетом возраста и индивидуальных особенностей учащихся или принимать направление обучения, опираясь на знание сущности и логики педагогического процесса.

Возможности моделирования урока, разработки инновационных и продуктивных методов обучения, планирования улучшения образовательной среды могут быть связаны с проективными навыками учителя. Когда инструктор занимается контрольно-оценочной деятельностью, направленной на самого себя, у него развиваются рефлексивные

способности. Контроль на основе сопоставления полученных результатов с заданными выборками (критериями) стал наиболее распространенным методом самооценки с момента модернизации содержания образования в Казахстане.

Во «Введении в педагогическую деятельность» В.А. Мижериков и М.Н. Ермоленко отмечают, что обладания исключительно системами знаний по педагогике, психологии и специальности недостаточно для того, чтобы стать компетентным педагогом, поскольку именно педагогические умения раскрывают структуру профессиональной компетентности педагога, а также его индивидуально-психологические особенности. [3, 23].

Что касается дидактических способностей, то А.И. Щербаков и А.В. Мудрик выделил три основных из них:

- 1) реализация знаний, решений, методов обучения и воспитания педагогов в рамках нового педагогического направления;
- 2) нахождение инновационного подхода к каждой педагогической ситуации;
- 3) предложение нового аспекта педагогических знаний и идей, разработки новых способов решения педагогических ситуаций [4].

По мнению М.В. Шустова, профессиональная компетентность преподавателя — это сумма психолого-педагогических, методических и предметных знаний и умений, а также подготовленность к практической реализации этих и сторонних компетентностей. Профессиональная деятельность учителей начальных классов соблюдает следующие принципы:

- интеграция теоретических знаний и практической подготовки по всем предметам начальной школы;
- системное взаимодействие познавательного и деятельностного компонентов;
- личное участие;
- опыт общения с младшими школьниками [5, 12].

Е.В. Иващенко и Т.М. Стручаева предложили модель подготовки будущего учителя начальных классов к оценке результатов обучения школьников, опирающуюся на системный и личностно-деятельностный подход к обучению. В своей модели авторы выделяют такие блоки обучения будущих учителей как: целенаправленный, содержательный, технологичный и критериально-эффективный [6, 97]. Данные блоки отражают компоненты педагогического процесса и имеют свои составные части.

Это означает, что педагогические умения можно сгруппировать по четырем направлениям: постановка цели обучения, подача предмета, использование образовательных технологий. и разработка критериев оценки.

Г.Д. Очиров подчеркивает, что для их развития необходимы соответствующие установки, способствующие проявлению тех или иных компетенций. Компетентность растет, обогащается и укрепляется с нуля. В то же время педагогический профессионализм связан с высоким уровнем самореализации таких уникальных качеств, как индивидуальный почерк и стиль деятельности [7, 205]. Ученый также подчеркивает значение педагогической практики, которая дает студентам возможность на собственном опыте испытать педагогическое мастерство и развить свое педагогическое мастерство.

В модели процесса формирования профессиональной компетентности будущего учителя младших классов Н.В.Колпаковой рассматриваются следующие компоненты:

- цель (приближение к высшему уровню профессиональной компетентности, достижимому в альма-матер студента);
- содержание деятельности по этапам;
- критерии и показатели сформированности профессиональной компетентности будущего педагога [8, 4].

Исходя из взглядов нашей страны на педагогическую компетентность школьных учителей, разработчики программы курса повышения квалификации «Развитие профессиональных компетенций учителей в современном образовании» (2020) различают предметно-специфические и личностно-профессиональные компетенции. Первые

компетенции включают в себя такие навыки, как:

- 1) моделирование современного урока и постановка целей SMART при планировании;
- 2) постановка целей в соответствии с когнитивной областью Таксономии Блума;
- 3) анализ и оценка конкретного урока;
- 4) внедрение основной общеобразовательной программы дошкольного образования и ее отдельных категорий;
- 5) реализация технологий критического мышления на занятиях;
- 6) развитие творческого мышления студентов;
- 7) повышение функциональной грамотности обучающихся;
- 8) реализация технологий CLIL;
- 9) организация исследовательской и проектной деятельности на уроке;
- 10) своевременная рефлексия о собственной педагогической деятельности [9].

К личностно-профессиональным компетенциям относятся следующие:

- 1) личные качества и способности;
- 2) личностные навыки;
- 3) диагностическая компетентность;
- 4) профессиональный рост и самообразование;
- 5) методическая компетентность;
- 6) психологическая поддержка;
- 7) коммуникативные навыки;
- 8) эмоциональная компетентность;
- 9) тайм-менеджмент;
- 10) ИКТ-компетентность [9].

3. Жумаш, С. Нургалиева и др. разработали структурную модель компетентности учителей начальных классов, выделяя такие аспекты педагогической деятельности, как:

- мотивационный (стремление к сотрудничеству и взаимодействию со студентами),
- аксиологический (ценностное отношение к субъектам образования и собственной профессии),
- гносеологический (критический анализ и оценка предметной информации),
- праксиологический (применение теоретических систем знаний в педагогической практике)
- личностные (человеческие ценности и положительные качества личности, значимые в общении с юными обучающимися) [10].

МАТЕРИАЛЫ И МЕТОДЫ

Для достижения цели исследования были применены следующие методы:

- 1) теоретический анализ литературы по проблеме;
- 2) анкетирование для диагностики профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов.

Опрос «Самооценка профессиональной компетентности будущих учителей младших классов» проведен среди 56 студентов 4 курса Университета Абая г. Алматы, обучающихся по специальностям: «Начальное образование с ИКТ» и «Начальное образование с бизнес-инновациями». Он состоит из 20 вопросов шкалы Лайкерта, отражающих 9 категорий профессиональных навыков, необходимых для эффективного обучения учащихся начальных классов.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Цифровизация образования произвела революцию в способах приобретения студентами знаний и навыков. Технологии, такие как интерактивные доски, системы управления обучением, образовательные приложения и онлайн-ресурсы, открывают новые

возможности как для учащихся, так и для преподавателей. Студенты могут получить доступ к огромному количеству информации, виртуально сотрудничать и участвовать в интерактивном обучении. Следовательно, учителям необходимо адаптироваться к этой развивающейся ситуации и приобрести необходимые навыки, чтобы использовать потенциал цифровых инструментов.

Чтобы добиться успеха в жизни и карьере, будущему учителю рекомендуется развивать личностные навыки, которые включают критическое и творческое мышление, навыки сотрудничества и общения, а также цифровую, информационную и медиа грамотность. Таким образом, в результате процессов глобализации и цифровизации образования увеличилось количество и спектр профессиональных навыков, необходимых для успешной педагогической деятельности. Большинство навыков входят в более сложную конструкцию – компетентность.

Можно сказать, что учителя начальной школы играют жизненно важную роль в формировании умов молодежи и закладке основы для обучения на протяжении всей жизни. В условиях цифровизации они должны обладать рядом навыков для эффективной интеграции технологий в свою педагогическую практику. Остановимся подробнее на новых личностных компетенциях и навыках, привнесенных развитием ИКТ и цифровых технологий и включенных в модель профессиональной компетентности современного школьного учителя.

1. Технологическая обученность. Будущий учитель должен:

- уметь удерживать задачу, проводить самооценку её решения;
- иметь навыки научной коммуникации, уметь работать в группе, в частности, в ситуации содержательного конфликта;
- уметь презентовать продукт группы, отстаивать решение, отвечать на вопросы;
- уметь быстро понимать достаточно сложные системы (решения других групп)
- понимать, как управлять устройствами и программным обеспечением по онлайн-платформам, таким как СДО (Система дистанционного обучения; Learning Management System). Кроме того, быть в курсе современных направлений в образовательных технологиях.

2. Цифровая грамотность. Это умение правильно и эффективно использовать цифровые технологии и ресурсы Интернета, соблюдение правил кибербезопасности. Цифровая грамотность учителей способствует развитию критического мышления у учащихся. Так же учителя должны знать, как правильно выбирать онлайн ресурсы по достоверности и целесообразности, научить учащихся ответственно использовать интернет и обеспечить цифровую безопасность конфиденциальность.

3. Информационная грамотность. Сегодня в информационном обществе, где профессиональный успех зависит от умений обрабатывать, анализировать и управлять большим объемом данных, формирование информационной грамотности имеет ведущее значение. Учителя, чья педагогическая деятельность связана с выбором учебного материала и видов деятельности среди множества источников образовательного контента в сети, должны выбирать учебный материал по факторам достоверности, доступности и научности.

4. Инновационный дизайн учебной программы и планирование уроков. Цифровизация образования требует у учителей умения адаптировать и разрабатывать учебные программы и планы уроков, эффективно используя новейшие технологии. В свой план урока учителя начальной школы должны включать все средства и технологии обучения: интегрированные цифровые ресурсы, аудиовизуальные материалы. Также уметь создавать интерактивные уроки, использовать игры, и внедрять подходы к обучению, ориентированные на учащихся.

5. Дифференцированное обучение. Это форма организации учебного процесса, при которой учитель, работая с группой обучающихся, учитывает их особенности. Дифференциация обучения (дифференцированный подход в обучении) – это создание разнообразных условий обучения для различных классов, групп с целью учёта их особенностей. Учителя должны находить разные аутентичные и образовательные материалы

и аудиовизуальные ресурсы для более глубокого запоминания и понимания учебного материала.

6. СДО (Система дистанционного обучения; Learning Management System) и критериальное оценивание. Учителям начальной школы следует регулярно загружать домашние задания и ставить оценки учащимся, используя СДО или программу цифрового оценивания, принятую в образовательном учреждении. В Казахстанских школах используется электронный журнал «Кунделик». В него загружают домашние задания по предметам, выставляют оценки, используя формирующее или суммативное оценивание. Дополнительно можно оставлять отзывы по желанию.

7. Анализ данных в образовании. Современные ИТ могут предоставить учителям полезные инструменты для анализа результатов обучения и уровня знаний своих учеников. Например, они могут использовать подходы, основанные на данных, для определения областей, где учащимся требуется дополнительная поддержка, и соответствующим образом адаптировать свое обучение. Это важный аспект обратной связи – выявление пробелов в обучении и контроль академических достижений учащихся.

Новые педагогические навыки, представленные выше, проиллюстрированы на рисунке 1.

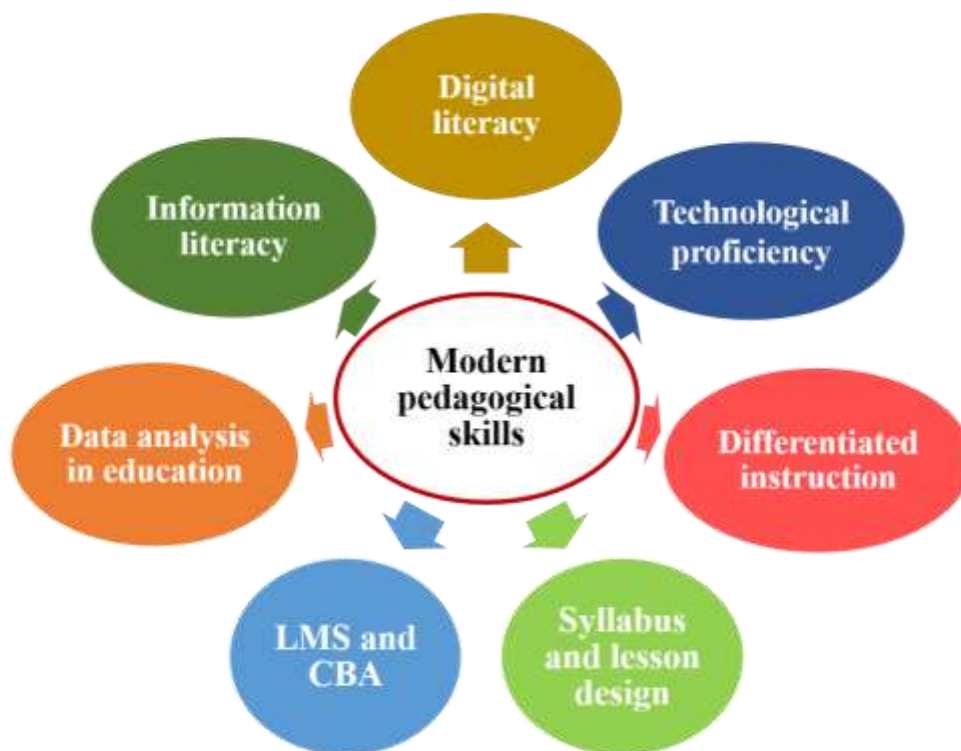

Рисунок 1. Педагогические навыки школьного учителя в условиях цифровизации

Для развития этих профессиональных компетенций и навыков программы подготовки учителей и инициативы по профессиональному развитию должны включать следующие стратегии:

1) *Комплексное технологическое обучение.* Программы подготовки учителей должны включать курсы, направленные на развитие технологических навыков и цифровой грамотности, а также информационной грамотности и управления временем. Практическая практика с различными цифровыми инструментами и технологиями может помочь будущим учителям обрести уверенность в их эффективном использовании.

2) *Сообщества совместного обучения.* Создание совместных учебных сообществ среди студентов и преподавателей может способствовать развитию культуры обмена и инноваций. Этого можно достичь через сети учителей, блоги, онлайн-сообщества, такие как форумы, или

профессиональные учебные сообщества, где преподаватели могут обмениваться идеями, ресурсами и передовым опытом, связанными с интеграцией технологий.

3) *Наставничество и коучинг.* Предоставление возможностей наставничества и коучинга может помочь будущим учителям начальной школы ознакомиться с передовым опытом использования технологий в классе. Опытные преподаватели могут предложить новичкам рекомендации, поддержку и обратную связь, помогая им совершенствовать свои навыки и обрести уверенность в использовании новых технологий для обучения и оценки школьников.

4) *Постоянное профессиональное развитие.* Профессиональное развитие должно быть неотъемлемой частью карьерного пути учителя. Оно должно предоставлять возможности для дальнейшего развития цифровых педагогических навыков, изучения новых технологий и участия в рефлексивной практике. Непрерывный профессиональный рост помогает преподавателям быть в курсе последних тенденций и исследований в области образовательных технологий.

Для анализа результатов проведенного опроса были выделены и оценены 9 параметров:

1. Постановка целей обучения и задач урока по различным предметам;
 2. Планирование и моделирование современного урока;
 3. Знание и применение методики обучения младших школьников;
 4. Теоретические знания и практическая реализация личностно-ориентированных подходов;
 5. Навыки организации педагогического процесса в начальной школе;
 6. Технологическая компетентность и цифровая грамотность;
 7. Критическое мышление и информационная грамотность;
 8. Навыки проведения критериального оценивания;
 9. Способности к рефлексии и анализу собственной педагогической деятельности.
- Полученные данные представлены на схеме ниже (рис. 2).

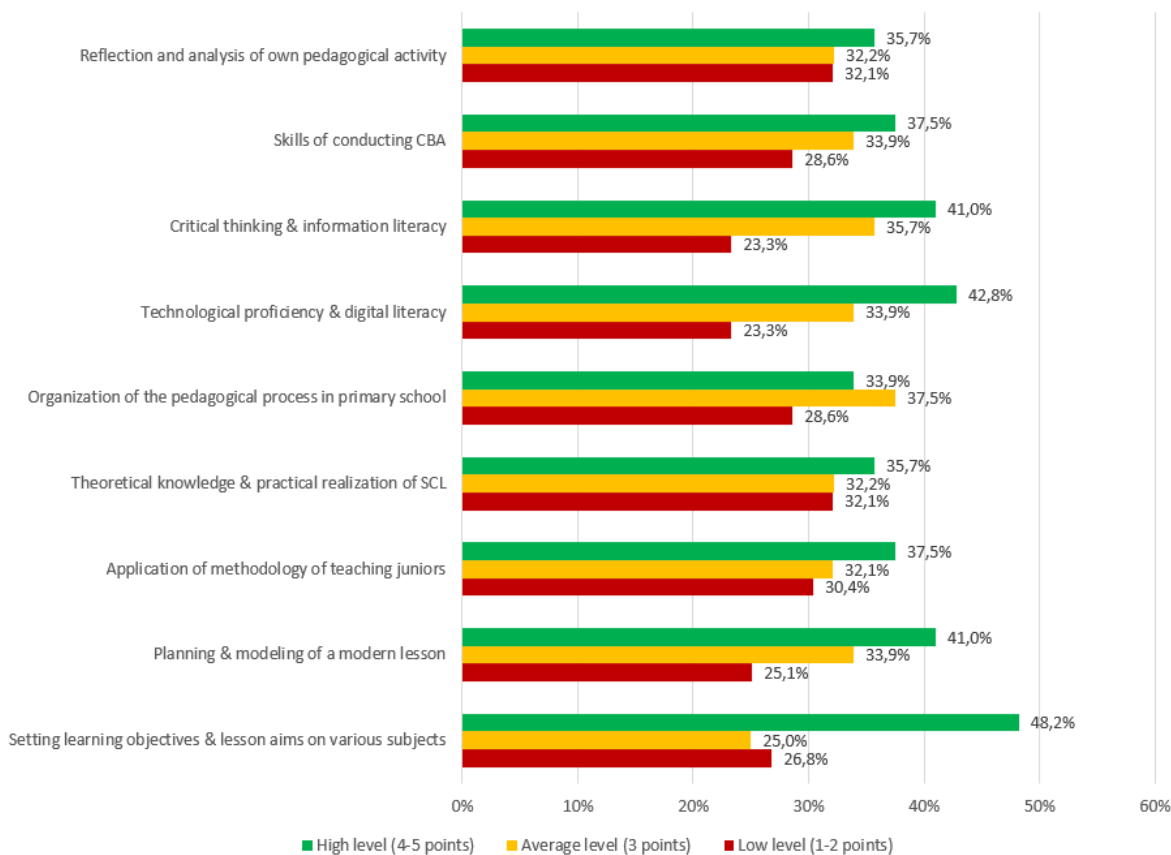

Рисунок 2. Анализ данных опроса по 9 параметрам педагогической компетентности.

ОБСУЖДЕНИЕ

Как следует из графика, почти половина учащихся уверены в своих умениях целеполагания при планировании уроков в начальной школе. ¼ опрошенных учащихся оценили свои способности к постановке учебных задач и задач урока на среднем уровне, тогда как 26,8% выбрали низкие шкалы.

Оценивая 2-й фактор, 41% участников опроса поставили себе высокие баллы, а 19 студентов видят свои навыки на среднем уровне. Примерно ¼ будущих учителей начальных классов оценили себя, поставив 1-2 балла.

По реализации подходов и принципов, методов и приемов обучения 37,5% будущих учителей младших классов характеризуются высоким уровнем компетентности. Почти 32% студентов поставили себе 3 балла, тогда как 17 из 56 человек имеют низкую уверенность в своих знаниях по применению методики обучения младших школьников.

Анализ четвертого параметра показывает небольшую разницу между шкалами: 20 человек считают, что обладают достаточными знаниями и навыками для реализации личностно-ориентированного обучения, 18 человек выбрали менее 4 баллов за свою способность к личностно-ориентированному обучению.

Результаты по пятому профессиональному навыку – организация учебного процесса в младших классах показывают, что 19 студентов педагогического факультета имеют положительное мнение о своих способностях. Однако значительное количество будущих учителей начальной школы оценили себя на среднем (21 опрошенный) и нижнем (16 человек) уровнях.

Что касается технологической грамотности и цифровой грамотности, то результаты лучше среди участников исследования, поскольку молодое поколение более умело владеет ИКТ. Таким образом, из 56 учащихся 24 ставят себе отличные и хорошие оценки, а 19 учащихся видят себя на среднем уровне. Остальные участники имеют меньшую степень уверенности в способности ориентироваться в новых технологиях.

Что касается критического мышления и информационной грамотности, то большинство будущих педагогов младших школьников высоко оценили уровень своих способностей. Меньше людей выбрали 1-2 и 3 балла по шкале, неуверенные в данных навыках.

Анализируя данные по следующему фактору – пониманию процедуры основной общеобразовательной программы дошкольного образования, 37,5% участников опроса уверены в своих силах, почти 34% лиц имеют удовлетворительный уровень знаний и навыков, а 28,6% студентов имеют низкую степень уверенности. при проведении критериального оценивания.

Наконец, переходя к последнему параметру профессиональной компетентности педагога – рефлексии о собственной педагогической деятельности, то результаты по уровням различаются незначительно. 18 человек (всего 36) оценили свои способности на низком и среднем уровне. У 20 человек улучшились навыки самоанализа.

Подводя итог, можно сказать, что нынешним учащимся 4-го курса необходимо больше педагогического опыта для развития своих личных и профессиональных навыков, а также для углубления понимания процедуры преподавания в начальной школе. За исключением ответов об организаторских способностях, навыки самооценки преимущественно имеют высокую степень развития, особенно в отношении новых, связанных с цифровыми технологиями.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В быстро меняющейся сфере образования формирование профессиональных навыков у будущих учителей начальной школы имеет важное значение. Эти преподаватели должны обладать необходимыми компетенциями для эффективной интеграции технологий в свою педагогическую практику и содействия значимому опыту обучения для своих учеников.

Развивая технологические навыки, цифровую грамотность, навыки разработки и адаптации учебных программ, а также дифференцированные подходы к обучению, программы подготовки учителей и инициативы по профессиональному развитию могут снабдить учителей инструментами, необходимыми для достижения успеха в цифровом образовательном контексте.

Помимо цифровых навыков, есть и другие навыки XXI века, которые необходимо развивать, чтобы стать конкурентоспособными учителями начальной школы. К ним относятся критическое мышление, навыки решения проблем, креативность, коммуникативные навыки и навыки сотрудничества, гибкость и т. д. Однако основные профессиональные навыки сводятся к планированию и моделированию, организации, анализу и оценке педагогического процесса. В ходе опроса студенты старались оценить степень владения некоторыми профессионально значимыми навыками.

Результаты эмпирического исследования продемонстрировали преимущественно хорошие показатели самооценки будущих учителей относительно своей педагогической компетентности. Тем не менее, разница выбранных шкал невелика, а нейтральных и отрицательных ответов участников опроса о своих теоретических знаниях и практических навыках достаточно. Учитывая это, будущим педагогам начальных классов рекомендуется пройти разнообразные курсы для расширения и углубления спектра компетенций и уровня знаний соответствующих методов и стратегий обучения

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- 1 Курлыгина О.Е. Профессиональная компетентность педагога: теоретический аспект // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 5. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=14269>
- 2 Степанова Н.П. Профессионально-этическая модель личности современного педагога. – 2012. URL-адрес: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2879
- 3 Мижериков В.А., Ермоленко М.Н. Введение в педагогическую деятельность: учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. Педагогическое общество России, 2012. – 268 с.
- 4 Щербаков А.И., Мудрик А.В. Психология учителя // Возрастная педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. М.: Педагогика, 1991. – 498 с.
- 5 Шустова, М. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов / М. В. Шустова. 2010. URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnoi-shkoly>
- 6 Иващенко Е. В., Стручаева Т. М. Модель подготовки будущего учителя начальных классов к оценке учебных достижений школьников. // Вестник ТГПУ. 2011. – №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/model-podgotovki-budushchego-uchitelya-nachalnyh-klassov-k-otsenke-uchebnyh-dostizheniy-shkolnikov>
- 7 Очиров Г. Д. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов средствами педагогической практики. // ISOM. 2016. – №1-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy-kompetentnosti-buduschih-uchiteley-nachalnyh-klassov-sredstvami-pedagogicheskoy-praktiki>
- 8 Колпакова, Н. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов средствами развивающих технологий / Н.В. Колпакова. – 2006. URL-адрес: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnykh-klassov-sredstv>
- 9 Развитие профессиональных компетенций учителей в современном образовании. // Образовательная программа курсов повышения квалификации учителей (на русском языке). Караганда. 2020. - URL: <https://ippk.kz/file/plan/228.doc>
- 10 Жумаш З., Нургалиева С., Жумабаева А., Лебедева Л. А., Садуакас Г., Жораева С. Б.

Профессиональная педагогическая компетентность учителей начальных классов: структура, критерии и уровни. // Всемирный журнал по образовательным технологиям: Актуальные вопросы.13(2), – Р. 261-271. 2021. <https://doi.org/10.18844/wjet.v13i2.5699>

Цифрлық білім беру негізінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дағдыларын қалыптастыру

Ж. Асылбаева¹, С. Нуржанова¹

^{1,2} Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, 050010, Қазақстан Республикасы

Білім берудің цифрлық трансформациясына байланысты оқыту процесі және жалпы педагогикалық қызмет өзгерді. Бүгінгі таңда бастауыш сынып мұғалімдері осы өзгерістерге бейімделіп, мансаптық жетістікке жету үшін тиісті дағдылар мен құзыреттерді игеруі керек. Қазіргі заманғы педагогтарға қойылатын әртүрлі нюанстар мен талаптарды ескере отырып, педагогикалық жоғары оқу орындары барлық қажетті жеке және кәсіби дағдылары бар жоғары білікті және бәсекеге қабілетті оқытушыларды дайындауға тырысады. Осылайша, бастауыш білім беру саласындағы мамандарды даярлау мәселесі өзекті болып табылады және ерекше назар аударуды талап етеді. Бұл мақалада жаңартылған білім беру жүйесі жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дағдыларын қалыптастыру жолдары мен шарттары қарастырылады. Әдебиеттерге жүргізілген теориялық талдау Қазіргі педагогтардың кәсіби маңызды дағдылары туралы толық түсінік алуға мүмкіндік берді. Оқыту мен тәрбиеге тікелей байланысты құзыреттерден басқа, білім беруде цифрлық технологияларды интеграциялау дағдылары бар. Оларға технологияны меңгеру және цифрлық сауаттылық, сыни тұрғыдан ойлау және ақпараттық сауаттылық кіреді. Авторлар педагогикалық қызметтің әртүрлі аспектілерін ескере отырып, мектеп мұғалімдерінің Заманауи кәсіби шеберлігінің моделін жасады. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігі туралы өзекті ақпарат алу үшін 5 балдық сұрақтармен сауалнама жүргізілді. Зерттеу нәтижелері икемді Дағдылар мен кәсіби құзыреттіліктерді дамыту бойынша сапалы педагогикалық тағылымдама мен курстар өткізу қажеттілігін көрсетеді. Жалпы, берілген параметрлер бойынша, әсіресе цифрлық дағдылар тұрғысынан өз дағдыларын оң бағалау басым. Алайда, студенттердің едәуір бөлігі Кәсіби құзыреттілік шеңберінде белгілі бір қабілеттерге сенімді емес.

Кілт сөздер: бастауыш сынып мұғалімдері, цифрлық технологиялар, кәсіби дағдылар, кәсіби құзыреттілік, педагогикалық қызмет, цифрлық сауаттылық, технологияларды меңгеру, сыни ойлау, бағалау, болашақ педагогтар.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Курлыгина О.Е. Профессиональная компетентность педагога: теоретический аспект // Современные проблемы науки и образования. 2014. – № 5. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=14269>

2 Степанова Н.П. Профессионально-этическая модель личности современного педагога. – 2012. URL-адрес: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2879

3 Мижериков В.А., Ермоленко М.Н. Введение в педагогическую деятельность: учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. Педагогическое общество России, 2012. – 268 с.

4 Щербаков А.И., Мудрик А.В. Психология учителя // Возрастная педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. М.: Педагогика, 1991. – 498 с.

5 Шустова, М. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя

начальных классов / М. В. Шустова. 2010. URL:
<https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnoi-shkoly>

6 Иващенко Е. В., Стручаева Т. М. Модель подготовки будущего учителя начальных классов к оценке учебных достижений школьников. // Вестник ТГПУ. 2011. – №1. URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/model-podgotovki-budushchego-uchitelya-nachalnyh-klassov-k-otsenke-uchebnyh-dostizheniy-shkolnikov>

7 Очиров Г. Д. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов средствами педагогической практики. // ISOM. 2016. – №1-2. URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy-kompetentnosti-buduschih-uchiteley-nachalnyh-klassov-sredstvami-pedagogicheskoy-praktiki>

8 Колпакова, Н. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов средствами развивающих технологий / Н.В. Колпакова. – 2006. URL-адрес: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnykh-klassov-sredstv>

9 Развитие профессиональных компетенций учителей в современном образовании // Образовательная программа курсов повышения квалификации учителей (на русском языке). Караганда. - 2020. - URL: <https://ippk.kz/file/plan/228.doc>

10 Жумаш З., Нургалиева С., Жумабаева А., Лебедева Л. А., Садуакас Г., Жораева С. Б. Профессиональная педагогическая компетентность учителей начальных классов: структура, критерии и уровни. // Всемирный журнал по образовательным технологиям: Актуальные вопросы.13(2), – Р. 261-271. 2021. <https://doi.org/10.18844/wjet.v13i2.5699>

Formation of professional skills of future primary school teachers based on digital education

Zh. Assylbayeva¹, S. Nurzhanova¹

^{1,2} Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, 050010, Republic of Kazakhstan

Due to the digital transformation of education, the process of teaching, and the pedagogical activity, in general, have changed. Today primary school teachers have to adapt to these changes and master relevant skills and competencies for succeeding in career. Considering various implications and demands for modern educators, pedagogical higher educational institutions aim to prepare highly qualified and competitive teachers, who possess all necessary personal and professional skills. So, the problem of training of specialists in the field of primary education is crucial and requires special attention. This article examines the ways and conditions for the formation of professional skills of future teachers of junior school in modernized educational system. The accomplished theoretical analysis of literature allowed us to get a more complete picture of professionally significant skills for modern teachers. In addition to the competencies directly related to teaching and upbringing, there are skills brought by the integration of digital technologies into education. They include technological proficiency and digital literacy, as well as critical thinking and information literacy. The authors designed a model of modern professional skills of school teachers, with the regard of different aspects of pedagogical activity. Furthermore, for obtaining relevant information on the professional competency of future elementary school teachers, a survey with 5-scale questions was conducted. The study results point out the need for providing quality pedagogical internship and courses for developing soft skills and professional competencies. In general, the positive evaluation of own skills on given parameters is dominant, especially in terms of digital skills. However, a considerable number of students have low confidence in certain abilities within professional competency.

Keywords: primary school teachers, digital technologies, professional skills, professional competency, pedagogical activity, digital literacy, technological proficiency, critical thinking,

evaluation, future educators.

REFERENCES

- 1 Kurlygina O.E. (2014), Professional'naya kompetentnost' pedagoga: teoreticheskij aspekt // *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya* [Professional Competence of A Teacher: Theoretical Aspect]. – №5. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=14269> [in Russian].
- 2 Stepanova N.P. (2012), Professional'naya-eticheskaya model' lichnosti sovremennogo pedagoga [Professional and ethical model of the personality of a modern teacher]. URL: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2879 [in Russian].
- 3 Mizherikov V.A. (2002), Vvedenie v pedagogicheskuyu deyatel'nost' [Introduction to pedagogical activity] [ucheb. posobie dlya ped. ucheb. zavedenij] [Elektronnyj resurs]: / V.A. Mizherikov, M.N. Ermolenko; pod red. P.I. Pidkasistogo. – Moskva: Ped. o-vo Rossii,. – 266 s. URL: <http://tlib.gbs.spb.ru/dl/6/> [in Russian].
- 4 Sherbakov A.I., Mudrik A.V. (1991), Psihologiya uchitelya [Teacher Psychology] // *Vozrastnaya pedagogicheskaya psihologiya* / Pod red. A.V. Petrovskogo. – M.: Pedagogika, – 498 s. [in Russian].
- 5 Shustova M.V. (2010), Formirovanie professional'noj kompetentnosti budushchego uchitelya nachal'noj shkoly [Formation of professional competence of a future primary school teacher]: Avtoreferat dissertacii na soiskanie uchenoj stepeni kandidata pedagogicheskikh nauk: 13.00.08 – Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya. Ishim, – 23 s. <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnoi-shkoly> [in Russian].
- 6 Ivashchenko E. V., Struchaeva T. M. (2011), Model' podgotovki budushchego uchitelya nachal'nyh klassov k ocenke uchebnyh dostizhenij shkol'nikov [Model of preparation of the future primary school teacher for the assessment of educational achievements of schoolchildren] // *Vestnik TGPU. Vypusk 1 (103). S. 97-102.* <https://cyberleninka.ru/article/n/model-podgotovki-budushchego-uchitelya-nachalnyh-klassov-k-otsenke-uchebnyh-dostizheniy-shkolnikov> [in Russian].
- 7 Ochirov G.D. (2016), Formirovanie professional'noj kompetentnosti budushchih uchitelej nachal'nyh klassov sredstvami pedagogicheskoy praktiki [Formation of professional competence of future primary school teachers by means of pedagogical practice] // ISSN 2075-9908 *Istoricheskaya i social'no-obrazovatel'naya mysl'*. Tom 8 №1/2, – S. 205-208. <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy-kompetentnosti-budushchih-uchiteley-nachalnyh-klassov-sredstvami-pedagogicheskoy-praktiki> [in Russian].
- 8 Kolpakova N.V. (2006), Formirovanie professional'noj kompetentnosti budushchego uchitelya nachal'nyh klassov sredstvami razvivayushchih tekhnologij [Formation of professional competence of a future primary school teacher by means of developing technologies]: Avtoreferat dissertacii na soiskanie uchenoj stepeni kandidata pedagogicheskikh nauk: 13.00.08 - teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya. Novokuzneck. – 28 s. <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-kompetentnosti-budushchego-uchitelya-nachalnykh-klassov-sredstv> [in Russian].
- 9 Razvitie professional'nyh kompetencij uchitelej v sovremennom obrazovanii (2020). // *Obrazovatel'naya programma kursov povysheniya kvalifikacii uchitelej*. Karaganda. URL: <https://ippk.kz/file/plan/228.doc> [in Russian].
- 10 Zhumash Z., Zhumabaeva A., Nurgaliyeva S., Saduakas G., Lebedeva L.A., & Zhoraeva S.B. (2021), Professional teaching competence in preservice primary school teachers: Structure, criteria and levels. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 13(2), – P. 261–271. <https://doi.org/10.18844/wjet.v13i2.5699> [in English].

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ – СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ – INFORMATION ABOUT AUTHORS

Алтай А.А. – докторант, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті.

Алтай А.А. – Жетысуский университет имени И.Жансугурова

Altay A.A. – Zhetysu University named after I.Zhansugurov,

Абызова А.М. – PhD доктор, оқытушы-дәріскер, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті

Абызова А.М. – Жетысуский университет имени И.Жансугурова

Abyzova A.M. – Zhetysu University named after I.Zhansugurov,

Ақбергенова Меруерт Бегілікқызы – «Шетел тілі:екі шетел тілі» мамандығы бойынша докторант, Филология факультеті, Әл Фараби университеті

Ақбергенова Меруерт Бегіликовна – Докторант по специальности «Иностранный язык: два иностранных языка», филологический факультет, Университет Аль-Фараби

Akbergenova Meruyert Begilikovna, – PhD student in the specialty "Foreign Language: two foreign Languages", Faculty of Philology, Al-Farabi University

Марина Жамбылқызы – Аға оқытушы. PhD Филология факультеті, Әл Фараби университеті

Марина Джамбуловна – Старший преподаватель. PhD Филологический факультет, Университет Аль-Фараби

Marina Zhambylkyzy – Senior lecturer. PhD Faculty of philology, Al-Farabi University

Ж.А.Кенжебекова – гуманитарлық ғылымдар магистрі, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Ж.А.Кенжебекова – магистр гуманитарных наук, Карагандинский университет имени академика Е. А. Букетова

Zh.A.Kenzhebekova – Master of Humanities, Karaganda University named after Academician E. A. Buketov

З.К.Нарботина – қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, педагог-сарапшы, Астана қаласы әкімдігінің № 96 мектеп-гимназиясы ШЖҚ МКК

З.К.Нарботина – учитель казахского языка и литературы, педагог-эксперт, ГКП на ПХВ школа-гимназия № 96 акимата города Астаны

Z.K.Narbotina – teacher of the Kazakh language and literature, teacher-expert, GKP na PHV gymnasium school No. 96 of the Akimat of Astana

Б.К. Аубакирова – гуманитарлық ғылымдар магистрі, Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті

Б.К. Аубакирова – магистр гуманитарных наук, Кокшетауский университет имени Ш. Уалиханова

B.K. Aubakirova – Master of Humanities, Kokshetau University named after Sh. Ualikhanov

Д. М. Абдрашева – Басқарма мүшесі - академиялық мәселелер жөніндегі проректор PhD, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті,

Д. М. Абдрашева – Член правления - проректор по академическим вопросам PhD, Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата

D. M. Abdrasheva – Member of the Board - Vice-Rector for Academic Affairs PhD, Kyzylorda State University named after Korkyt Ata

А. М. Прманова – Педагогика ғылымдарының магистрі, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

А. М. Прманова – Магистр педагогических наук, Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата

A. M. Prmanova – Magister of Pedagogical Sciences, Kyzylorda State University named after Korkyt Ata

А.Н.Галиева – Гуманитарлық ғылым магистрі, педагог-шебер, тарих пәнінің мұғалімі
Қ.Әбдіғұлов атындағы №34 орта мектеп-гимназиясы

А.Н.Галиева – Магистр гуманитарных наук, педагог-мастер, учитель истории Средняя школа-гимназия №34 имени К. Абдигулова

A. N. Galieva – Master of Arts in Humanities, Master Teacher, History Teacher
Secondary school-gymnasium No. 34 named after K. Abdigulov

Г.Т.Картбаева – биология ғылымдарының кандидаты, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті зоология кафедрасының доценті

Г.Т.Картбаева – кандидат биологических наук, доцент кафедры зоологии Карагандинского государственного университета имени Е.А. Букетова

G.T. Kartbaeva – candidate of biological sciences, associate professor of the department of zoology, Karaganda State University named after E.A. Buketov

К.С.Балапанова – педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-шебер, биология пәні мұғалімі, «Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ

К.С.Балапанова – магистр педагогических наук, педагог-мастер, учитель биологии, КГУ «Гимназия имени Сакена Сейфуллина

K.S. Balapanova – master of pedagogical sciences, master teacher, biology teacher, Karaganda City Saken Seifullin Gymnasium

Ж. Асылбаева – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Ж. Асылбаева – Казахский национальный педагогический университет имени Абая

Zh. Assylbayeva – Abai Kazakh National Pedagogical University

С. Нуржанова – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

С. Нуржанова – Казахский национальный педагогический университет имени Абая

S. Nurzhanova – Abai Kazakh National Pedagogical University

МАЗМҰНЫ–СОДЕРЖАНИЕ – CONTENT

**ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ
ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

А.А. Алтай, А.М. Абызова. Лингвистикалық интеллектіні дамытудың ретроинновациялық әдістері.....3

М.В. Akbergenova, М. Zhambylkyzy. Developing speaking through podcasts..... 12

Ж.А.Кенжебекова, З.К.Нарботина. Б.К. Аубакирова. Сыни тұрғысынан ойлауды дамыту құралдары 23

**ҚОҒАМДЫҚ-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ӘДІСТЕМЕСІ
ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ГУМАНИТАРНЫХ
НАУК**

Д. М. Абдрашева, А. М. Прманова. Көлеңкелі оқытудың ағылшын тілін үйретуде маңыздылығы.....33

А.Н.Галиева. Іс-әрекетті зерттеу:халықаралық ielts әдіснамасының тарих пәні бойынша білім беру процесінде қолданылуының тиімділігі мен нәтижелері.....41

**ЖАРАТЫЛЫСТАНУ-МАТЕМАТИКАЛЫҚ БІЛІМ ЖӘНЕ ОҚЫТУ
ТЕХНОЛОГИЯСЫ
ЕСТЕСТВЕННО-МАТЕМАТИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ТЕХНОЛОГИЯ
ПРЕПОДАВАНИЯ**

Г.Т.Картбаева1, К.С.Балапанова. Биология пәні бойынша электронды оқулықтың TopIQ.kz платформасындағы білім беру тиімділігін бағалау.49

КИБЕРПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ

Ж. Асылбаева, С. Нуржанова. Формирование профессиональных навыков будущих педагогов начальных классов на основе цифрового образования60

**АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ– СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ – INFORMATION
ABOUT AUTHORS**72